

การลดวันต้องโทษจำคุก : ศึกษาเปรียบเทียบในระบบกฎหมายไทยกับฝรั่งเศส

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2556

**Imprisonment Reduction : A Comparative Study of Thailand and France
Legislations**

DARIN THURIANNAM

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws**

Department of Law

Pridi Bhanomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2013

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างสูงจาก ศาสตราจารย์ ดร.อุดม รัฐอมฤต อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ซึ่งผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อ อาจารย์ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าคอยช่วยเหลือให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่างๆ จนทำให้ผู้เขียนสามารถเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ออกมาได้เป็นผลสำเร็จ และผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นกร อาจารย์ ดร.อุทัย อาทิวะ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรรณกุล ที่ได้ร่วมสละเวลาอันมีค่าเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และให้ข้อเสนอแนะอันมีประโยชน์ และชี้แนะแนวทางในการปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ภายใต้ระยะเวลาที่จำกัดให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ทั้งนี้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ไม่อาจจะสำเร็จลงได้ หากผู้เขียนไม่ได้รับกำลังใจสนับสนุนจากบิดา มารดา ของผู้เขียน ที่ให้การสนับสนุนอยู่เบื้องหลังการทำวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด ทั้งด้านกำลังทรัพย์และกำลังใจให้กับผู้เขียน จนงานเขียนวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีข้อบกพร่องประการใดผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

คาริน ทูเรียนงาม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	๘
กิตติกรรมประกาศ.....	๙
บทที่	
1. บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	4
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	4
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
2. แนวคิดว่าการบังคับโทษและแนวคิดการตรวจสอบถ่วงดุลในชั้นบังคับโทษ	6
2.1 วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุก	6
2.1.1 เพื่อให้ผู้ต้องขังมีการดำรงชีวิตในอนาคต โดยปราศจากการกระทำ ความผิด และมีความรับผิดชอบต่อสังคม	7
2.1.2 เพื่อเป็นการคุ้มครองสังคม.....	8
2.1.3 เพื่อปรับปรุงแก้ไข บำบัด พฤติกรรมที่ผิดกฎหมาย	9
2.2 สาระสำคัญของการบังคับโทษจำคุก.....	10
2.2.1 ความหมายของการบังคับโทษ.....	11
2.2.2 ลักษณะของกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษ	15
2.2.3 กฎเกณฑ์ระหว่างประเทศว่าด้วยการบังคับโทษ	20
2.3 ระบบการลดโทษเพื่อปลดปล่อยผู้กระทำผิดภายหลังจำคุก	24
2.4 การตรวจสอบถ่วงดุลในชั้นบังคับโทษ.....	26
2.4.1 องค์การที่มีบทบาทในการบังคับโทษ	26
2.4.2 หลักการของการตรวจสอบถ่วงดุลในชั้นบังคับโทษ.....	28
3. การลดวันต้องโทษจำคุกไทยเปรียบเทียบกับฝรั่งเศส	32
3.1 โครงสร้างในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย.....	32

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3.1.1	33
3.1.2	35
3.2	36
3.2.1	36
3.2.2	42
3.3	44
3.3.1	48
3.3.2	50
3.4	53
3.4.1	60
3.4.2	62
4.	66
4.1	66
4.1.1	66
4.1.2	67
4.2	69
4.3	93
5.	102
5.1	102
5.2	104
บรรณานุกรม	107
ประวัติผู้เขียน	112

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การลดวันต้องโทษจำคุก: ศึกษาเปรียบเทียบในระบบกฎหมายไทยกับฝรั่งเศส
ชื่อผู้เขียน	คาริน ทูเรียนงาม
อาจารย์ที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์ ดร.อุดม รัฐอมฤต
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2555

บทคัดย่อ

ขั้นตอนในการดำเนินกระบวนการพิจารณาลดวันต้องโทษนั้น ในฐานะที่เป็นกระบวนการในระบบงานยุติธรรมทางอาญา ควรจะเปิดให้มีการตรวจสอบ (Review) คุณพินิจไม่ว่าจะเป็นคุณพินิจของคณะกรรมการวินิจฉัยลดวันต้องลงโทษ หรือเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ผู้เสนอความเห็นตามปกติขั้นตอน ในการดำเนินงานของการลดวันต้องโทษในปัจจุบัน จะเป็นขั้นตอนของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารที่มีการตรวจสอบกันเองจากเจ้าหน้าที่ของเรือนจำเสนอผู้เรือนจำ และจากเรือนจำสู่กรมราชทัณฑ์ แต่ไม่มีกฎหมาย เปิดโอกาสให้มีการคุ้มครองผู้ต้องขังในอันที่จะมีสิทธิร้องขอให้มีการตรวจสอบความชอบธรรมในการทำความเห็น หรือการใช้คุณพินิจในการลดวันต้องโทษ แม้จะมีข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง กับข้อเสนอแนะในเรื่องที่เกี่ยวข้องของสหประชาชาติ บัญญัติไว้ในข้อ 36 (3) ว่า “ผู้ต้องขังทุกคนพึงได้รับอนุญาต ให้ยื่นคำร้องขอ หรือร้องทุกข์ไปยังผู้บริหารงานราชทัณฑ์ส่วนกลาง เจ้าหน้าที่ตุลาการหรือเจ้าหน้าที่อื่นที่เหมาะสมตามสายงาน โดยไม่ต้องมีการตรวจข้อความ แต่ควรให้ถูกต้องตามแบบที่กำหนด” แต่ก็ไม่มีให้นำมาใช้เท่าที่ควร ดังนั้นหากมีการระบุในขั้นตอนของการลดวันต้องโทษให้นำเสนอกระบวนการลดวันต้องโทษในบางส่วนสู่ศาลได้ การลดวันต้องโทษของกรมราชทัณฑ์จะเป็นกระบวนการ ที่ไม่ถูกมองอย่างระแวงว่าขึ้นอยู่กับคุณพินิจของฝ่ายบริหารแต่เพียงฝ่ายเดียว และทำให้ข้อครหาในเรื่องการใช้คุณพินิจตามอำเภอใจหมดไปเพราะจะมีการตรวจสอบขั้นตอนการดำเนินงานจากองค์กรซึ่งมีความเป็นอิสระคือศาล ระบบการลดวันต้องโทษของประเทศไทยจะกระทำด้วยความรอบคอบและเป็นธรรม ทั้งยังสามารถสร้างความเชื่อมั่นได้มากยิ่งขึ้น

Thesis Title	Imprisonment Reduction: A Comparative Study of Thailand and France Legislations
Author	Darin Thurianggam
Thesis Advisor	Professor Dr.Udom Rathamarit
Department	Laws
Academic year	2012

ABSTRACT

The process of imprisonment reduction that has deemed as a process of criminal justice system should be opened for a review and the review should be conducted for discretions delivered both by imprisonment reduction committees and correctional officers who ordinarily present their reports to their directors. At present, in Thailand, a review of the process of imprisonment reduction will be finalized within prison administration. That is to say, the process will be initiated by a report from a correctional officer before it is submitted to the Executive Director of a prison and the Director General of the Department of Corrections for a final review and decision respectively. However, according to the aforementioned steps, there are no provisions under Thai laws providing any opportunity given to a prisoner who seeks a protection and desire to make a complaint against the decision or discretion which is unfair. Although, there are several United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners and guidelines on relevant matters as provided in Article 36 (3) that “ Every prisoner shall be allowed to make a request or complaint, without censorship as to substance but in proper form, to the central prison administration, the judicial authority or other proper authorities through approved channels”, they still have not been sufficiently followed by the officials. Therefore, if there was any provision under Thai legislation specified that the imprisonment reduction process shall, at least, be partly reviewed by the Court, the imprisonment reduction granted by the Department of Corrections would not be a process seemed suspicious in the sense that the discretion can depend only on prison administration and the criticisms over the delivery of prejudiced discretion would be disappeared because the process was reviewed by the independent entity, that is the Court of Justice. On top of that, the system of imprisonment

reduction in Thailand would be carefully and fairly proceeded and finally could establish more reliance.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การลดวันต้องโทษจำคุกเป็นมาตรการตอบแทนความประพฤติดีของนักโทษเด็ดขาดที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำและทัณฑสถานให้ได้รับการลดโทษจำคุกปลดปล่อยตัวออกไปก่อนครบกำหนดโทษตามคำพิพากษาของศาลภายใต้เงื่อนไขการคุมประพฤติและหากประพฤติผิดเงื่อนไขการคุมประพฤติก็ต้องถูกเพิกถอนการคุมประพฤติ และถูกจับส่งตัวกลับมาคุมขังยังเรือนจำและทัณฑสถานจนกว่าจะครบกำหนดโทษที่เหลืออยู่

การลดโทษจำคุกในระบบการราชทัณฑ์ไทยมีอยู่ 2 กรณีคือ¹ กรณีแรกการลดวันต้องโทษจำคุกแก่นักโทษเด็ดขาดซึ่งประพฤติดี เป็นการปฏิบัติตามมาตรา 32 (6) และ (7) แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 กำหนดให้นักโทษเด็ดขาดที่ได้รับโทษจำคุกตาม คำพิพากษาถึงที่สุดมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือนหรือไม่น้อยกว่าสิบปีในกรณีต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต ที่มีการเปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุกมีกำหนดเวลาซึ่งประพฤตินดีได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกโดยการอนุมัติของคณะกรรมการลดวันต้องโทษจำคุกซึ่งแต่งตั้งโดยกฎหมาย ประกอบด้วยผู้แทนกรมราชทัณฑ์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ และจิตแพทย์ เป็นผู้พิจารณาโดยมติเสียงส่วนมาก นักโทษเด็ดขาดที่จะได้ลดวันต้องโทษจำคุกนี้ ต้องเป็นนักโทษชั้นดีขึ้นไปเท่านั้น โดยกฎหมายกำหนดให้นักโทษเด็ดขาดชั้นเยี่ยม ชั้นดีมาก และชั้นดี ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกเดือนละ 5 วัน 4 วัน และ 3 วันตามลำดับ และหากประพฤติตนไม่ดี กระทำผิดวินัยก็จะถูกตัดจำนวนวันลดโทษจำคุก ระหว่าง 15-16 วันตามความหนักเบาที่ได้กระทำผิด กรณีที่สองการลดวันต้องโทษจำคุกนักโทษเด็ดขาดที่ส่งออกไปทำงานสาธารณะ นอกเรือนจำหรือทัณฑสถาน เป็นการปฏิบัติตามมาตรา 22 ทวิ และมาตรา 32 (8) แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 นักโทษเด็ดขาดที่อยู่ในข่ายให้ได้รับการคัดเลือกออกไปทำงานสาธารณะนอกเรือนจำและทัณฑสถานนั้น ต้องเป็นนักโทษเด็ดขาด ต้องเป็นนักโทษเด็ดขาดซึ่งเหลือโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี และเป็นนักโทษที่อยู่ในชั้นกลางขึ้นไปโดยนักโทษเด็ดขาดที่ถูกส่งตัวออกไปทำงาน

¹ คู่มือการปฏิบัติงานด้านทัณฑปฏิบัติ. (2554). สำนักทัณฑปฏิบัติ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม.

นอกเรือนจำหรือทัณฑสถานจะได้รับลดวันต้องโทษ ลงอีกไม่เกินจำนวนวันที่ทำ เช่น ถูกส่งตัวออกไปทำงานสาธารณะ 2 วัน ก็ย่อมจะได้รับลดวันต้องโทษ รวม 2 วัน

ประโยชน์อันพึงจะได้รับจากการลดวันต้องโทษที่เห็นได้ชัดก็คือ เป็นการลดค่าใช้จ่ายและลดความแออัดยัดเยียดของสถานที่ควบคุมและถือเป็นการตอบแทนความประพฤติดีของนักโทษเด็ดขาดและการตอบแทนให้คุณค่าแห่งการทำงานสาธารณะของนักโทษเด็ดขาดให้ได้รับการปลดปล่อยก่อนครบกำหนดโทษตามคำพิพากษาจากระบบการลดวันต้องโทษดังกล่าวในแง่ของการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังจะเห็นได้ว่าในเรื่องของคุณพินิจของเจ้าหน้าที่ที่จะคัดเลือกให้ใครได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกไม่มีกฎหมายที่แน่นอน คังนั้นย่อมไม่อาจหลีกเลี่ยงการเลือกปฏิบัติและความอคติได้ อาจมีนักโทษหลายๆ คนที่มีคุณสมบัติเข้าเกณฑ์แต่ไม่ถูกคัดเลือก ซึ่งการใช้คุณพินิจของเจ้าพนักงานจะได้ผลมากหรือน้อยเพียงใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของเจ้าพนักงานเรือนจำและทัณฑสถาน ที่จะวัดผลก้าวหน้าแห่งความประพฤติหรือการทำงานของผู้ต้องขังได้อย่างละเอียดถี่ถ้วน ด้วยความเป็นธรรมมากหรือน้อยเพียงใด รวมทั้งการกำหนดมาตรฐานคุมประพฤติที่รัดกุมทั่วถึง เป็นองค์ประกอบการวินิจฉัยด้วย

กรมราชทัณฑ์ เป็นองค์กรที่มีภาระหน้าที่เกี่ยวกับการบังคับโทษโดย การบังคับโทษ (Strafvollzug) ต่างจาก การบังคับคดีอาญา (Strafvollstreckung) กล่าวคือ การบังคับโทษอาญาเป็นมาตรการในการดำเนินการเกี่ยวกับโทษจำคุก และโทษหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่เป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคล² การที่จะจำคุกผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดไว้ ณ ที่ใด การที่จะปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างไร การพักโทษ การปล่อยก่อนกำหนด เหล่านี้ไม่ใช่การบังคับคดี แต่เป็น “การบังคับโทษอาญา” กล่าวคือ การบังคับโทษอาญา ต้องเป็นไปตาม กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษ (Strafvollzugsrecht) หรือ Penalty law หรือ Prison law กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษ ที่สำคัญของไทยเรา คือ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และกฎกระทรวงซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจแห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว อันเป็นเรื่องของกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษอาญา หรือกฎหมายราชทัณฑ์มิใช่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา³ ส่วนการบังคับคดีอาญา เป็นกระบวนการที่กระทำไปเพื่อให้มีการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาที่ถึงที่สุด รวมตลอดทั้งการวินิจฉัยสั่งการอันเกี่ยวเนื่องกับการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาที่ถึงที่สุดแล้วนั้นด้วย⁴ ไม่หมายเฉพาะการดำเนินการตามคำพิพากษาที่ถึงที่สุดให้ลงโทษประหารชีวิต จำคุก หรือกักขังเท่านั้น แต่รวมถึงการดำเนินการตามคำพิพากษาที่ถึงที่สุด ให้ลงโทษปรับและอื่นๆ ด้วย เช่น วิธีการเพื่อความปลอดภัย เป็นต้น

² Vgl. etwa claus Roxin, Strafverfahrensrecht, 24. Auflage, pp. 430-431.

³ คณิศ ณ นคร ก (2555). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. หน้า 650.

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 245.

การบังคับโทษเป็นปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษซึ่งในประเทศไทยถูกนำมาใช้ โดยผ่านทางพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 โดยกำหนดมาตรการต่างๆ หลายวิธีการ เพื่อส่งเสริมฟื้นฟูปรับปรุงแก้ไขและเพื่อให้ผู้กระทำความผิดพร้อมที่จะกลับคืนสู่สังคมอย่างไม่มีปัญหา และวิธีการหนึ่งคือการลดวันต้องโทษจำคุก โดยองค์กรผู้มีหน้าที่ออกคำสั่งคือ กรมราชทัณฑ์ ซึ่งใช้วิธีพิจารณาที่มีใช้ทางศาล โดยการลดวันต้องโทษจำคุก ตามระบบของงานราชทัณฑ์ไทยยังขาดการตรวจสอบด้วยการพิจารณาโดยเปิดเผย ถ้าการพิจารณาโดย การทำให้เป็นระบบศาล ในการพิจารณาลดวันต้องโทษจำคุก (แม้จะไม่ใช่เป็นการแบบการพิจารณาคดี) เป็นกระบวนการที่ตรวจสอบได้โดยสาธารณะ การลดวันต้องโทษจำคุก โดยองค์การศาลเข้ามามีบทบาทในการ ชั่งน้ำหนัก ก็จะทำให้เกิดความโปร่งใสและตรวจสอบได้ เช่นเดียวกับขั้นตอนพิจารณาพิพากษา โดยจะเห็นได้ว่า การกำหนดโทษที่จะลงกับจำเลยในตอนพิพากษาคดีเป็นอำนาจของศาล และอาจต่อสู้กันถึงสามชั้นศาลเพื่อกำหนดโทษและระยะเวลาการลงโทษให้เหมาะสมกับจำเลยแต่ละคน แต่ด้วยมาตรการต่างๆ อันจะเป็นผลให้จำเลยพ้นจากการจำคุกเร็วขึ้นกว่ากำหนดเวลาตามคำพิพากษา โดยอยู่ในอำนาจของกรมราชทัณฑ์ ซึ่งโดยหลักแล้วมีหน้าที่บังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายและตามคำพิพากษา อาจเคยได้ยินว่านักโทษที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต ในความเป็นจริงจำคุกจริงๆ เพียง 10 ปี ก็ได้รับการปล่อยออกมานอกเรือนจำ โดยการวิธีพิจารณา รวมทั้งอำนาจสั่งการจำกัดอยู่ใน กรมราชทัณฑ์ทั้งสิ้น ซึ่งทำให้เกิดข้อสงสัยในเรื่องอำนาจฝ่ายบริหาร ที่อาจจะขัดกับอำนาจตุลาการ โดยปัญหาดังกล่าวการให้อำนาจศาลเป็นผู้ออกคำสั่ง โดยให้เจ้าหน้าที่หรือนักโทษเป็นผู้เสนอ ย่อมขจัดปัญหาดังกล่าวได้ ข้อสงสัยในความโปร่งใสรวมทั้งข้อสงสัยในเรื่องการขาดการมีส่วนร่วม ของบุคคลหลายฝ่าย ในวิธีพิจารณาสั่งการปล่อยนักโทษโดยการลดวันต้องโทษย่อมหมดไป ถึงแม้ว่าเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ตั้งแต่ผู้คุมจนถึงผู้บัญชาการเรือนจำ ซึ่งเป็นผู้ดูแลนักโทษและพบเห็น ความประพฤติของนักโทษในเรือนจำโดยตรง ย่อมทราบความประพฤติของนักโทษโดยตรงและ สามารถให้ความเห็นเกี่ยวกับความประพฤติของนักโทษที่สมควรได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกได้ อย่างดีแล้วก็ตาม แต่หากเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เป็นผู้มีอำนาจขอและออกคำสั่งมาตรการเกี่ยวกับตัว นักโทษเอง อาจทำให้เกิดข้อสงสัยในเรื่องความโปร่งใสของการปฏิบัติหน้าที่ แม้ในกรณีที่ปฏิบัติ หน้าที่อย่างสุจริต

ดังนั้นการปฏิบัติงานของกรมราชทัณฑ์จึงเป็นภารกิจในการดูแลผู้ต้องขัง และเป็นการ ปฏิบัติงานภายในกำแพงเรือนจำ ซึ่งสังคมมีความคาดหวังว่าผู้กระทำความผิดจะต้องได้รับการปฏิบัติโดย สิทธิต่างๆ เท่าเทียมกัน โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและองค์กรอิสระมีอำนาจหน้าที่ในการ ตรวจสอบ ประกอบกับการทำงานต้องโปร่งใส ตรวจสอบได้ การที่ศาลเข้ามามีบทบาทดังกล่าวก็จะ ขจัดปัญหาและข้อสงสัยที่อาจเกิดขึ้นจากการให้กรมราชทัณฑ์รับผิดชอบในเรื่องการลดวัน

ต้องโทษจำคุกให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคน และที่สำคัญก็จะทำให้ประชาชนรับรู้การปฏิบัติต่อนักโทษในงานราชทัณฑ์มากยิ่งขึ้น โดยผ่านกระบวนการศาล

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา แนวความคิด ทฤษฎี ตลอดจนหลักเกณฑ์ในการลดวันต้องโทษจำคุกแก่ผู้กระทำผิด
2. เพื่อศึกษาถึงขั้นตอน วิธีดำเนินงานด้านการลดวันต้องโทษจำคุก
3. เพื่อศึกษาถึงปัญหา และอุปสรรคในการลดวันต้องโทษจำคุก
4. เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย ในการที่ศาลจะเข้ามามีบทบาทในการลดวันต้องโทษจำคุก

1.3 สมมุติฐานของการศึกษา

การลดวันต้องโทษจำคุก เป็นมาตรการตอบแทนหรือการให้ประโยชน์แก่นักโทษเด็ดขาดอย่างหนึ่ง สำหรับผู้ที่มีความประพฤติดีอยู่ในระเบียบวินัย มีความอดสาหะ ตั้งใจรับการศึกษาอบรมเพื่อให้ได้รับการปล่อยตัวออกจากเรือนจำหรือทัณฑสถาน ก่อนครบกำหนดโทษตามคำพิพากษาของศาล โดยการพิจารณาคัดเลือกและระบบการดำเนินการเป็นอำนาจของฝ่ายบริหารทั้งสิ้น การที่ศาลเข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของฝ่ายบริหารในการคัดเลือกนักโทษที่เหมาะสมที่จะได้รับการลดวันต้องโทษจำคุก ก็จะเป็นการจัดข้อสงสัยในเรื่องอำนาจฝ่ายบริหารที่อาจขัดกับอำนาจตุลาการในเรื่องกำหนดระยะเวลาจำคุก และการที่ศาลเข้ามามีส่วนร่วมดังกล่าวก็จะเป็นการถ่วงดุลตรวจสอบการใช้อำนาจฝ่ายบริหารอีกชั้นหนึ่ง ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของบุคคลหลายฝ่าย ซึ่งก็จะเกิดความโปร่งใสในกระบวนการคัดเลือกและเกิดความเป็นธรรมในการปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคนอย่างแท้จริง

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาถึงหลักเกณฑ์ในการลดวันต้องโทษจำคุกและขั้นตอนการดำเนินการในทางปฏิบัติโดยใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องของประเทศไทย เปรียบเทียบหลักเกณฑ์ในการลดวันต้องโทษจำคุกในประเทศฝรั่งเศสโดยมุ่งศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการที่ศาลเข้ามามีบทบาทในการลดวันต้องโทษจำคุก หลักการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจของฝ่ายบริหาร การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังตามกฎหมายไทย

1.5 วิธีการศึกษา

ดำเนินการด้านเอกสาร โดยศึกษาจากตำรา บทความทางวิชาการ ตำรับกฎหมายทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ แนวคิดและวิธีเสนอแนะของนักนิติศาสตร์ นักอาชญาวิทยา และทัณฑวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ มารวบรวมเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดหลักเกณฑ์การลดวันต้องโทษจำคุกให้เหมาะสม

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงแนวความคิด ทฤษฎี ตลอดจนหลักเกณฑ์ในการลดวันต้องโทษจำคุกแก่ผู้กระทำผิด
2. ทำให้ทราบถึงขั้นตอน วิธีดำเนินงานด้านการลดวันต้องโทษจำคุก
3. ทำให้ทราบถึงปัญหา และอุปสรรคในการลดวันต้องโทษจำคุก
4. เป็นแนวทางแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย ในการที่ศาลจะเข้ามามีบทบาทในการลดวันต้องโทษจำคุก

บทที่ 2

แนวคิดที่ว่าด้วยการบังคับโทษและแนวคิดการตรวจสอบถ่วงดุล ในชั้นบังคับโทษ

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเราไม่อาจปฏิเสธได้เลยว่าในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการนั้นอาจมีการกระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยการกระทบสิทธิดังกล่าวองค์กรในกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็น ตำรวจ พนักงานอัยการ ศาล และราชทัณฑ์ ต้องมีกลไกในการควบคุมตรวจสอบเพื่อให้การกระทบสิทธิดังกล่าวเกิดความโปร่งใสและสามารถถ่วงดุลอำนาจในการใช้ดุลพินิจขององค์กรแต่ละองค์กรไม่ว่าภายในองค์กรหรือภายนอกองค์กร เพื่อให้การใช้ดุลพินิจมีประสิทธิภาพและเป็นการอำนวยความสะดวกอย่างแท้จริงเพราะแต่ละองค์กรต่างก็มุ่งเน้นที่จะนำตัวผู้กระทำผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เพื่อดำเนินคดีอาญาและท้ายที่สุดเพื่อเป็นการลงโทษและฟื้นฟูแก้ไขให้บุคคลเหล่านั้นกลับคืนสู่สังคมได้

2.1 วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุก

วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษ หรือจุดมุ่งหมายของการบังคับโทษ จะไม่เหมือนกับวัตถุประสงค์การลงโทษ ที่มุ่งที่จะลงโทษให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเป็นหลัก หากแต่วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษเป็นการพัฒนาการจากแนวคิดในอดีตในการลงโทษเข้ามาสู่ยุคใหม่ ที่มีแนวคิดที่เป็นเสรีนิยมในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ตลอดจนทั้งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มาก มุ่งที่จะปรับเปลี่ยนบำบัดฟื้นฟูหรือแก้ไขพฤติกรรมของบุคคลที่บกพร่องในเรื่องต่างๆ เป็นเหตุให้กระทำผิดกฎหมายอาญาอันเป็นกติกาสังคม ถึงขนาดไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับคนในสังคมปกติได้ จึงมีความจำเป็นที่ต้องนำคุณลักษณะดังกล่าวนี้ไปปรับปรุง ซ่อมแซม ยกระดับความเจริญทางจิตใจและพฤติกรรม ให้อยู่ในระดับเกณฑ์มาตรฐานคนปกติในสังคมนั้นๆ ได้ ซึ่งวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษที่สำคัญมีดังต่อไปนี้¹

¹ ธาณี วรภัทร์ ก (2551). กฎหมายบังคับโทษในประเทศไทย: การบังคับโทษจำคุก. หน้า 36.

2.1.1 เพื่อให้ผู้ต้องขังมีการดำรงชีวิตในอนาคต โดยปราศจากการกระทำความผิดและมีความรับผิดชอบต่อสังคม

2.1.2 เพื่อเป็นการคุ้มครองสังคม

2.1.3 เพื่อปรับปรุงแก้ไข บำบัด พฤติกรรมที่ผิดกฎหมาย

2.1.1 เพื่อให้ผู้ต้องขังมีการดำรงชีวิตในอนาคต โดยปราศจากการกระทำความผิด และมีความรับผิดชอบต่อสังคม²

วัตถุประสงค์ข้อนี้มุ่งเน้นการดำรงชีวิตในอนาคต โดยปราศจากการกระทำความผิดและมีความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งเป็นข้อที่สำคัญที่สุดและตรงกับความเป็นจริงในการบังคับโทษในทัณฑสถานที่ว่า “เมื่อมีการลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดครบระยะเวลาแล้ว ผู้นั้นก็จะต้องออกมาดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมปกติอีกครั้ง” ดังนั้น ในหลายประเทศในโลก เช่น ประเทศญี่ปุ่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศอังกฤษ เป็นต้น ต่างก็มีกฎหมายและหรือแนวนโยบายในการลงโทษจำคุก ที่จะต้องหลีกเลี่ยง ผลเสียหายในการบังคับโทษจำคุก กล่าวคือ ต้องไม่ทำลายบุคลิกภาพของคนปกติและต้องสอดคล้องกับหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ อยู่บนพื้นฐานของการบังคับโทษ ตามหลักความใกล้เคียงของชีวิตภายในและภายนอกเรือนจำ นักโทษทุกคนมีโอกาสกลับเข้าสู่สังคม

การลงโทษอย่างมีเหตุผลย่อมไม่ลงโทษเพียงเนื่องจากว่าได้มีการกระทำผิดขึ้นเท่านั้น เพราะสิ่งใด ที่เกิดขึ้นแล้วไม่อาจแก้ไขให้กลับเป็นดังเดิมได้ แต่เขาย่อมลงโทษโดยคำนึงถึงอนาคต เพื่อให้ทั้งผู้ที่กระทำความผิดเองและผู้ที่รู้เห็นว่าผู้กระทำความผิดถูกลงโทษไม่กระทำความผิดขึ้นอีก³ โดยสรุปมีหลักเกณฑ์พื้นฐานการบังคับโทษที่ต้องนำมาใช้ดังนี้⁴

1. หลักความใกล้เคียงของชีวิตภายในและภายนอกเรือนจำ กล่าวคือ รัฐต้องพยายามบริหารจัดการต่างๆ ให้การใช้ชีวิตของผู้ต้องขังภายในเรือนจำมีความใกล้เคียงกับการใช้ชีวิตของบุคคลทั่วไปภายนอกเรือนจำ นอกคุกในคุกต้องใกล้เคียงกัน มิฉะนั้นจะทำให้ผู้ได้รับโทษจำคุกเสียบุคลิกภาพหรือวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของการอยู่ร่วมกันทางสังคมภายนอกไป ทำให้ไม่สามารถกลับคืนสู่สังคมได้ เป็นการทำลายวัฒนธรรมการใช้ชีวิตปกติของมนุษย์

² มาตรา 2 กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษและบังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่จำกัดเสรีภาพ ค.ศ. 1976. สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี.

³ Clemens Bartollas. Op.cit. p. 335.

⁴ มาตรา 3 กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษและบังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่จำกัดเสรีภาพ ค.ศ. 1976. สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี.

2. หลักการหลีกเลี่ยงผลเสียจากการบังคับโทษ หมายความว่า มาตรการหรือกลไกต่างๆ ในการลงโทษและบังคับโทษต้องหลีกเลี่ยงผลเสียจากการบังคับโทษ อันเป็นการทำลายบุคลิกลักษณะของความเป็นมนุษย์ เช่น การไม่ให้เกิดวัฒนธรรมคุกโดยไม่จำเป็นที่จะเป็นผลมาลายพหุติกรรมของผู้ต้องขังการตัดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารภายนอกคุก การลงโทษด้วยวิธีทารุณโหดร้ายภายในเรือนจำ เป็นต้น เป็นการกระทำที่ทำให้ผู้ต้องขังรู้สึกว่าคุณเองดีกว่าหรือตกต่ำกว่าคนอื่นทั่วไป เช่น การเรียกชื่อหรือการใช้สรรพนามต่างๆ ในการเรียกผู้ต้องขัง เป็นต้น

3. พยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำความผิดต้องประสบกับสิ่งที่ทำลายคุณลักษณะ หรือบุคลิกภาพประจำตัวของคนๆ นั้น กล่าวคือเมื่อผู้กระทำความผิดถูกคุมขังในเรือนจำ ย่อมเสื่อมเสียฐานะและชื่อเสียง ในสายตาของคนทั่วไปทำให้โอกาสที่จะกลับตัวเป็นคนดีลดน้อยลง กอปรกับในกรณีผู้กระทำความผิดได้รับโทษจำคุก ผู้กระทำความผิดจะต้องมาอยู่ปะปนกับผู้กระทำความผิดที่เป็นอาชญากรอาชีพ ที่มีอิทธิพลที่สามารถครอบงำบุคคลอื่นได้ง่าย เพราะคนเราย่อมซึมซับความเลวได้ง่ายกว่าสิ่งที่ดีขึ้น ทำให้ผู้ที่พอจะกลับตัวได้หมดโอกาสที่จะเปลี่ยนแปลงเป็นพฤติกรรมที่ดีและคนในสังคมส่วนใหญ่พึงประสงค์ไม่ได้ วิธีการป้องกันอาจได้แก่

การปล่อยตัวผู้กระทำความผิดโดยไม่ลงโทษจำคุก โดยพยายามใช้บทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษ หรือพยายามใช้โทษปรับ เป็นหลักเพื่อเลี่ยงการใช้โทษจำคุกโดยไม่จำเป็น โดยเฉพาะโทษจำคุกระยะสั้น

การปล่อยตัวก่อนรับโทษจำคุกครบกำหนดเวลา เป็นอำนาจของเจ้าพนักงานในส่วนราชทัณฑ์ที่จะพิจารณาปล่อยตัวผู้ต้องโทษก่อนครบกำหนด หากเห็นว่าความเหมาะสมในอันที่จะมีชีวิตอยู่ในสังคมของผู้นั้นจะเสื่อมทรามลงหากจำคุกอยู่ในเรือนจำต่อไปอีก และการปล่อยตัวผู้นั้นออกมาจะไม่เป็นอันตรายต่อสังคม

การแยกประเภทนักโทษ เช่น แยกนักโทษโดยพิจารณาจากอายุ แยกผู้ที่กระทำความผิดครั้งแรกออกจากพวกที่กระทำความผิดมาแล้วหลายครั้ง เป็นต้น

4. หลักการคืนคนดีสู่สังคม การบังคับโทษมุ่งผลสำเร็จในการสร้างจิตสำนึก ความรู้ผิดชอบชั่วดีให้เกิดขึ้นกับบุคคลที่ต้องโทษให้ได้

2.1.2 เพื่อเป็นการคุ้มครองสังคม⁵

การคุ้มครองสังคม เป็นภารกิจเดียวกันกับภารกิจของกฎหมายอาญา เมื่อเป็นที่แน่ชัดแล้วโดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิด ส่วนของการบังคับโทษก็จะจำกัดเสรีภาพของนักโทษผู้นั้นเพื่อเข้าสู่มาตรการในการแก้ไขชนิดต่างๆ ตามระยะเวลาที่สมควร โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยต่างๆ เกี่ยวกับความบกพร่องของนักโทษคนนั้น ให้เป็นไปตาม

⁵ See Joan Petersilia. Op.cit. อ้างถึงใน ธาณี วรภัทร์ ก เล่มเดิม. หน้า 38.

แผนการบังคับโทษเมื่อบำบัดรักษาเป็นปกติแล้วจึงปล่อยบุคคลนั้นกลับเข้าสู่สังคม วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจึงเป็นการคุ้มครองสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ภารกิจของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือการเอาคนผิดกฎหมายเข้าคุก แต่ภารกิจของกฎหมายบังคับโทษแก้ไขพฤติกรรมชั่วของคนที่ทำผิดกฎหมายอาญาให้เป็นคนดีของสังคม

2.1.3 เพื่อปรับปรุงแก้ไข บำบัด พฤติกรรมที่ผิดกฎหมาย⁶

การยกระดับสามัญสำนึกและพฤติกรรมที่ตกต่ำของผู้กระทำความผิด ให้ขึ้นมาสู่ระดับปกติ โดยมีหลักการที่ว่ามนุษย์เป็นประติสัมพันธ์ที่ธรรมชาติสร้างขึ้นเป็นพิเศษให้สามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ได้ และสามารถพัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยและพฤติกรรมได้จึงต้องมีการส่งเสริมคุณค่าในตัวบุคคล ส่งเสริมความสามารถของบุคคล ต้องแสดงผลลัพธ์ของความคิดและการกระทำรวมทั้งผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจสำหรับความเป็นไปได้ที่จะสามารถหาเลี้ยงชีพ เพื่อชดเชยจุดอ่อนหรือสิ่งบกพร่องของแต่ละคน ซึ่งการบำบัดปรับปรุงแก้ไขนี้นักโทษแต่ละคนจะไม่เหมือนกัน ต้องมีการวิเคราะห์หาสาเหตุและวางแผนการบังคับโทษเป็นรายๆ ไป อันจะยังผลสุดท้ายให้เกิดคือเมื่อนักโทษพ้นโทษแล้วไม่กระทำความผิดซ้ำอีก

อย่างไรก็ตาม การแก้ไขผู้กระทำความผิดในปัจจุบัน แม้จะเป็นแนวทางที่ยอมรับกันในวงการราชทัณฑ์โดยทั่วไป แต่ก็ยังเป็นที่ยสงสัยว่าจะได้รับผลตามประสงค์เพียงไร เพราะการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดจะมีอุปสรรคหลายประการ กล่าวคือ

1. ผู้กระทำความผิดได้สูญเสียบุคลิกภาพไปแล้ว เพราะได้ถูกการหล่อหลอมและขัดเกลาให้มีบุคลิกลักษณะเช่นนั้นมาเป็นเวลานาน แต่ใช้เวลาในเรือนจำไม่นาน ในการที่จะแก้ไขฟื้นฟูให้ฟื้นคืนกลับมา และปรับตัวเข้ากับคนโดยทั่วไปในสังคมนั้นทำได้ยาก

2. การลงโทษเพื่อการแก้ไขขัดกับความรู้สึกของคนในสังคม ในส่วนที่ว่าผู้กระทำความผิดไม่ควรได้รับการปฏิบัติที่ดีกว่าคนทั่วไปตามหลักของเบนธัม (Bentham) ที่เรียกว่า “หลักการได้รับประโยชน์ที่น้อยกว่า” (Principle of less eligibility) ทั้งนี้เพราะคนโดยทั่วไปจะเห็นว่าเป็นการไม่เป็นธรรมที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับประโยชน์มากกว่าคนทั่วไป เช่น ผู้กระทำความผิดจะได้รับการอบรมแก้ไขฝึกวิชาชีพ สวัสดิการ อาหาร ที่อยู่อาศัย ตลอดจนการจัดการศึกษา การหางาน ในขณะที่คนทั่วไปในสังคมอีกจำนวนมากไม่ได้รับบริการดังกล่าว ความรู้สึกของคนทั่วไปดังกล่าวเห็นได้ว่าขัดกับหลักของการแก้ไขฟื้นฟู

3. การแก้ไขฟื้นฟูเหมาะสมสำหรับผู้กระทำความผิดบางประเภทเท่านั้น เช่น ผู้กระทำความผิดครั้งแรก ซึ่งได้กระทำความผิดไปเพราะอารมณ์ชั่ววูบหรือโดยพลั้งพลาด หรือทำไปเพราะความจำเป็น การแก้ไขฟื้นฟูไม่ให้กระทำความผิดซ้ำขึ้นอีกย่อมมีทางทำสำเร็จได้มาก แต่สำหรับผู้กระทำความผิดที่เคย

⁶ See Clemens Bartollas. Op.cit. เล่มเดิม. หน้า 38.

กระทำผิดและถูกลงโทษมาหลายครั้งแล้ว หรือพวกเขาถูกรออาชญากรรมหรือพวกเขาผิดติดนิสัย โอกาสที่จะแก้ไขฟื้นฟูให้กลับตัวจะยอมเป็นไปได้ยาก ดังนั้น การแก้ไขฟื้นฟูจึงไม่สามารถจะทำให้ผู้กระทำผิดกลับตัวได้ทุกกรณีไป

ในระหว่างการคุมขังนั้นก็ควรมีการปรับปรุงและอบรมให้ดีขึ้นเพื่อที่จะได้ไม่คิดกระทำผิดขึ้นอีก และสามารถที่จะงดเว้นไม่กระทำผิดขึ้นอีกด้วยวิธีการปรับปรุงผู้ต้องโทษในระหว่างคุมขังต่างๆ ซึ่งอาจได้แก่

- 1) การฝึกหัดอาชีพ เป็นการสร้างทักษะในการประกอบอาชีพด้านต่างๆ ให้ผู้ถูกคุมขังและยังเป็นการสร้างรายได้ และสร้างโอกาสในการดำรงชีวิตใหม่ต่อไป
- 2) การศึกษาโดยทั่วไป ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ในระหว่างที่ถูกคุมขังอยู่ และเมื่อพ้นจากการคุมขังจะสามารถนำวิชาความรู้ดังกล่าวไปประกอบอาชีพได้ เช่น เรียนจบปริญญาตรี เป็นต้น
- 3) การอบรมทางศาสนาและศีลธรรม เป็นการทำให้ผู้ถูกคุมขังรู้ผิดชอบชั่วดี แยกผิดแยกถูกได้ด้วยตนเอง
- 4) การรักษาพยาบาลทางกายและหรือทางจิตที่เป็นสาเหตุให้เกิดการกระทำความผิด ให้การรักษาเพื่อแก้ไขความผิดปกติ

การแก้ไขสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะภายในครอบครัวของผู้ถูกคุมขังเพื่อให้สมาชิกในครอบครัวมีความเข้าใจผู้กระทำความผิดดีขึ้น และมีส่วนร่วมช่วยเหลือในการปรับตัวของผู้กระทำความผิดให้เข้าสังคมได้อันจะยังให้เกิดความรักความเข้าใจ และความอบอุ่นในชีวิตความเป็นอยู่ของผู้กระทำความผิดและไม่กระทำความผิดซ้ำอีก การให้ความช่วยเหลือในด้านอาชีพ รวมถึงการให้การสนับสนุนทุนทรัพย์ซึ่งอาจมาจากการทำงานในระหว่างถูกคุมขังหรือจากภาครัฐหรือจากที่อื่นๆ ในการใช้จ่ายก่อนที่จะมีงานทำและมีรายได้

2.2 สาธารณธรรมของการบังคับโทษจำคุก

กระบวนการยุติธรรมนั้นหมายถึง “การดำเนินความยุติธรรมที่สำเร็จขึ้นเป็นชุดหนึ่งๆ ซึ่งมีการกระทำหลายกรรม โดยตัวการกระทำต่างๆ ดำเนินการต่อเนื่องกันตามลำดับ และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันจึงสำเร็จเป็นรูปความยุติธรรม ถ้าการกระทำหรือตัวกระทำส่วนหนึ่งส่วนใดบกพร่องหรือเสื่อมทรามไม่ประสานกัน ความยุติธรรมก็จะเสื่อมเสียไปด้วย”

การดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมนี้เป็นการปฏิบัติงานเพื่อรักษาความยุติธรรมหรือป้องกันสังคม (Social defense) ซึ่งต้องใช้พนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐจำนวนมากแบ่งงานกันทำเป็นขั้นเป็นตอนและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน คือมีตำรวจเป็นเจ้าหน้าที่ทำการสืบสวนสอบสวนและจับกุม มีอัยการเป็นเจ้าหน้าที่ฟ้องร้องดำเนินคดี มีผู้พิพากษาทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี และ

มีพนักงานราชทัณฑ์เป็นเจ้าหน้าที่อบรมสั่งสอนเพื่อให้ผู้กระทำผิดกลับตัวเป็นคนดีเมื่อพ้นโทษไปแล้ว ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินกระบวนการยุติธรรมสามารถบรรลุถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษได้อย่างสมบูรณ์ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้มีการศึกษาถึงการบังคับโทษทางอาญาด้วย

ดังนั้นในการศึกษากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา นอกจากจะต้องศึกษากฎหมายอาญา และกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษากฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษให้เข้าใจถึงที่มาและแนวคิดตามกฎหมายดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อให้เป้าหมายสุดท้ายของการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางอาญาเป็นไปอย่างครบถ้วนตลอดทั้งกระบวนการ

2.2.1 ความหมายของการบังคับโทษ⁷

กฎหมายบังคับโทษ เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และเป็นส่วนหนึ่งของสาขากฎหมายอาญาในความหมายของกฎหมายอาญาในความหมายอย่างกว้าง ดังนั้น ในส่วนเริ่มต้นนี้จึงต้องเริ่มจากนิยามความหมายอาญาก่อน ซึ่งแยกพิจารณาเป็น 2 แบบ คือ

1. กฎหมายอาญาในความหมายอย่างแคบ คือ กฎหมายอาญาสารบัญญัติ

2. กฎหมายอาญาในความหมายอย่างกว้าง จะหมายถึง

1) กฎหมายอาญาสารบัญญัติ หรือกฎหมายอาญา (Criminal Law) ซึ่งเป็นกฎหมายเนื้อหา

2) กฎหมายอาญาวิธีสบัญญัติ หรือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Criminal Procedure Law) ซึ่งเป็นกฎหมายสำหรับวิธีการและขั้นตอนในการดำเนินคดี

3) กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษหรือกฎหมายราชทัณฑ์ (Strafvollzugsrecht/ Prison Law)

เมื่อพิจารณาเฉพาะแต่ในความหมายของกฎหมายบังคับโทษ อาจให้นิยามความหมายได้ว่า

“การบังคับโทษ” ตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “Penalty” มีการให้นิยามความหมายตาม Black’s Law Dictionary⁸ ไว้ว่า “การบังคับโทษ” เป็นการลงโทษที่มีการกำหนดโทษผู้กระทำ

⁷ ธานี วรภัทร์ ข (2553). *กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก*. หน้า 17.

⁸ Bryan A Garner. *Black’s Law Dictionary*. 8 Edition. USA.: Tomson, 2004. P. 1168

Penalty 1 Punishment imposed on a wrongdoer, usu in the form of imprisonment or fine: esp., a sum of money exacted as punishment for either a wrong to the state or a civil wrong (as distinguished from compensation for the injured party’s loss)

Though usu. For crimes, penalties are also sometimes imposed for civil wrong.

ความผิดโทษจำคุกในเรือนจำ หรือการปรับและวิธีอื่นๆ รวมถึงการลงโทษเป็นจำนวนเงินที่พิจารณาตามความเสียหายของแต่ละความผิดที่ได้กระทำกับรัฐหรือพลเรือน เป็นเรื่องของการทดแทนชดเชยให้กับคู่กรณีฝ่ายที่ได้รับความเสียหายและสูญเสียจากการกระทำอาชญากรรมที่เกิดขึ้น

ส่วนคำว่า “การบังคับโทษจำคุก” เป็นมาตรการในการดำเนินการเกี่ยวกับโทษจำคุกและโทษหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่เป็นการจำคุกเสรีภาพของบุคคล⁹ การบังคับโทษต้องเป็นไปตาม “กฎหมาย ว่าด้วยการบังคับโทษ” (Strafvollzugsrecht หรือ Prison law) กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุกของประเทศไทยที่สำคัญคือ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และกฎกระทรวงซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจพระราชบัญญัติดังกล่าว¹⁰

Prof. Dr. Torsten Verrel¹¹ กล่าวว่า “Strafvollzug หรือ Execution of sentences Law StVollzG หรือกฎหมายบังคับโทษจำคุกเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องทัณฑวิทยา เป็นส่วนสำคัญที่เกี่ยวกับการจัดการกับ ผู้ต้องโทษไม่ให้กลับมากระทำความผิดอีก ที่มุ่งเน้นเฉพาะการดำเนินการกับผู้กระทำความผิดภายในเรือนจำเป็นหลัก”

สำหรับคำว่า “โทษ” ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ในสาขากฎหมายอาญาจะมีการเรียนการสอนเป็นวิชาเลือกเพิ่มขึ้นอีกวิชาหนึ่งเป็นวิชาว่าด้วยโทษทางอาญา (Sanction / Strafrechtliche Sanktionen) แยกต่างหาก

“โทษ” ถ้าพิจารณาลักษณะภายนอกของโทษ จะหมายถึง ผลร้ายที่ผู้กระทำได้รับเนื่องจากผลร้ายที่เขาได้ก่อให้เกิดขึ้น (Malum passionis quod infligitur ob malum actionis)¹² นอกจากนั้น “โทษ” ยังเป็นลักษณะของการสนองตอบทางสังคมว่าโทษจะต้องเกิดขึ้นกับบุคคลเมื่อมีการกระทำผิดกฎหมาย โดยจะต้องถูกกำหนดและใช้โดยผู้ที่มีอำนาจต้องเป็นผลร้ายต่อผู้กระทำผิด ซึ่งแสดงถึงการดำเนินผู้กระทำผิด¹³

ดังนั้นโทษจะต้องก่อให้เกิดผลร้ายหรือความเจ็บปวดกับผู้กระทำผิดกฎหมาย หรือผลอย่างอื่นที่ก่อให้เกิดความไม่พอใจ เพื่อตอบแทนความผิดแก่ผู้กระทำความผิดหรือสงสัยว่าเป็นผู้กระทำผิด ผู้กำหนดโทษต้องเป็นเจ้าของงานที่กฎหมายให้อำนาจลงโทษเท่านั้น

โทษถูกกำหนดขึ้นโดยผู้ที่มีอำนาจในการลงโทษและทำให้ผู้ได้รับโทษได้รับผลร้ายในทางกฎหมายอาญานั้น เนื้อความของกฎหมายจะกำหนดว่าอะไรบ้างเป็นโทษ ซึ่งนอกเหนือจากที่

⁹ vgl. Etwa Claus Roxin, Strafverfahrensrecht, 24 Auflage, pp. 430, 431.

¹⁰ คณิต ฅ นคร ก เล่มเดิม. หน้า 46.

¹¹ Geschäftsführender Direktor. Kriminologisches Seminar. Der Universität Boon. 9 September 2009.

¹² Walter Moberly. (1968). *The Ethics of Punishment*. p. 35

¹³ Alf Ross. (1975). *On Guilt, Responsibility and Punishment*. p. 36

กฎหมายบัญญัติแล้วก็จะไม่ใช่โทษ และรัฐเท่านั้นที่จะเป็นผู้ลงโทษตามกฎหมาย ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามวิธีที่กำหนดไว้ด้วย ดังที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทย มาตรา 2 ความว่า

“มาตรา 2 บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย” เช่นเดียวกันกับในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่ว่าอำนาจตามกฎหมายที่ทำให้รัฐสามารถที่จะลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดได้นั้น เริ่มมาจากประมวลกฎหมายอาญา¹⁴ มาตรา 1¹⁵ บทบัญญัตินี้คือหลัก “ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย” (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) หรือหลักนี้ในทางวิชาการเรียกว่า “หลักไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย” อันเป็น “หลักประกันในกฎหมายอาญา” และเป็น “หลักกฎหมายในรัฐธรรมนูญ”

โทษ “จำคุก” เป็นโทษชนิดหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา ดังนั้น อำนาจในการที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดได้ อันเป็นผลให้บุคคลคนหนึ่งจะต้องถูกบังคับโทษจำคุกในเรือนจำ จะต้องมาจากหลักการพื้นฐานของหลักรัฐธรรมนูญและหลักประกันในทางกฎหมายอาญา เมื่อมีบทบัญญัติของกฎหมายอาญากำหนดฐานความผิดและโทษไว้อย่างชัดเจน ศาลก็มีอำนาจพิพากษาลงโทษได้¹⁶

ในประเทศไทยปัจจุบันโทษตามกฎหมายอาญามี 5 ประการ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 18 คือประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน

สำหรับการบังคับโทษจำคุกนั้น กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ปรากฏในกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษและวิธีการบังคับเพื่อความปลอดภัยที่จำกัดเสรีภาพ ค.ศ. 1976 (*Strafvollzugsgesetz [StVollzG] / Execution of sentence Law*) แก้ไขเพิ่มเติมครั้งล่าสุด ค.ศ. 2001 และใช้บังคับมาจนถึงปัจจุบัน ปรากฏสาระสำคัญดังนี้

การบังคับโทษ (*Strafvollzug*) มีความหมายเช่นเดียวกับ *Corrections* หรือ *Penal System* ในภาษาอังกฤษ ซึ่งหมายความถึงบริบทของการลงโทษทางอาญาเพื่อแก้ไขพฤติกรรมที่ผิดให้ถูกต้องโดยการจำกัดเสรีภาพของบุคคล การบังคับโทษตามกฎหมายของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีความแตกต่างจากการบังคับโทษในความหมายปกติ (*Strafvollstreckung /*

¹⁴ Criminal Code (*Strafgesetzbuch, StGB*). As promulgated on 13 November 1998 Federal Law Gazette I, pp. 945, 3322.

¹⁵ Section 1 No punishment without a law.

¹⁶ See. Bernd Schünemann. (1978). *Nulla poena sine lege?*.

Execution of sentence) เพราะหมายถึงเฉพาะแต่การบังคับโทษด้วยวิธีการจำกัดเสรีภาพของบุคคล ที่กระทำความผิดอาญา ไม่รวมถึงมาตรการลงโทษอื่นๆ เช่น โทษปรับ โทษริบทรัพย์สิน

สำหรับการบังคับโทษตามความหมายของนักวิชาการด้านทัณฑวิทยาสามารถอธิบาย ได้ดังนี้

“กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษ” หมายความว่า กฎหมายเกี่ยวกับมาตรการบังคับโทษ และการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยที่จำกัดเสรีภาพ ซึ่งเป็นคำแปลจากชื่อกฎหมายโดยตรง StVollzG¹⁷

“การบังคับโทษ” คือ ส่วนหนึ่งของเครื่องมือทางกฎหมายว่าด้วยการดำเนินการ ให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาล อันเกี่ยวข้องกับวิธีการจำกัดเสรีภาพของบุคคลไว้ในเรือนจำ¹⁸

“การบังคับโทษ คือ การจำกัดเสรีภาพจากการกระทำความผิดอาญา โดยทั่วไปเป็นที่ เข้าใจได้ว่า การบังคับโทษ คือ วิธีการและขั้นตอนของการจำกัดเสรีภาพจากการกระทำความผิด อาญา และการเข้าสู่รูปแบบของการบังคับโทษตามคำพิพากษาของศาลตลอดจนถึงการปล่อยตัว ผู้ต้องขังหลังพ้นกำหนดโทษ การบังคับโทษเป็นการบรรยายให้เห็นถึงขั้นตอนที่เป็นไปตามความ จริงของการปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาล และทำให้เห็นถึงความแตกต่างของการบังคับโทษจำคุก กับการบังคับโทษมาตรการอื่นๆ การบังคับโทษจำคุกมีองค์ประกอบ 4 ประการ ต่อไปนี้

1) การบังคับโทษจำคุก จำกัดขอบเขตอยู่เฉพาะแต่การจำกัดเสรีภาพบุคคลจากการ กระทำความผิดอาญา

2) การบังคับโทษจำคุกไม่ได้เป็นเพียงโทษจำกัดเสรีภาพ แต่รวมถึงวิธีการเพื่อความ ปลอดภัยว่าด้วยการจำกัดเสรีภาพภายใต้บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันด้วย

3) การบังคับโทษจำคุกต้องประกอบด้วยวิธีการกระทำความผิดอาญา

4) การบังคับโทษจำคุกต้องเป็นไปภายใต้หลักเกณฑ์ของกฎหมายว่าด้วยการบังคับ โทษและกฎหมายอาญา เป็นไปตามคำนิยามจากหนังสือ Strafvollzug¹⁹

“การบังคับโทษจำคุก” คือ ขั้นตอนการจำกัดเสรีภาพอันเป็นกระบวนการตามคำตัดสิน ของศาลทั้งในความหมายของโทษจำกัดเสรีภาพและวิธีการเพื่อความปลอดภัยว่าด้วยการจำกัด

¹⁷ Gesetz über den Vollzug der Freiheitsstrafe und der freiheitsentziehenden Maßregeln der Besserung und Sicherung.

¹⁸ Gotz Dieter, Haensch Gunther. (2006). Wellmann Hans: Grosswörterbuch Deutsch als Fremdsprache. (พจนานุกรม Langenscheidt).

¹⁹ Gunther Kaiser. (2003). Heiz Schoch: Strafvollzug. 5., neu bearbeitete Auflage. C.F. Muller Verlag, Heidelberg.

เสรีภาพ เป็นการทำให้บทลงโทษตามกฎหมายเกิดขึ้นจริง ซึ่งเป็นค่านิยมจากหนังสือนิยามความหมายพื้นฐานในทางกฎหมายอาญา²⁰

2.2.2 ลักษณะของกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษ

กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษ เป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นมาเพื่อกำหนดวิธีปฏิบัติในการที่จะจัดการกับผู้กระทำความผิดในขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรม โดยการควบคุมผู้กระทำความผิดไว้ตามคำพิพากษาของศาล เพื่อแก้ไขและปรับปรุงบุคคลผู้กระทำความผิดให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่ดีเสียใหม่จนสามารถกลับเข้าสู่สังคมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นปกติสุข กฎหมายดังกล่าวนี้จะกำหนดลักษณะและวิธีการบังคับโทษจำคุก โทษกักขัง และกำหนดลักษณะและวิธีการเพื่อความปลอดภัยชนิดที่จำกัดสิทธิเสรีภาพที่กระทำในเรือนจำ และทัณฑสถานทั้งหลาย ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเป็นที่เชื่อมโยงกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว จะต้องมีการบังคับโทษโดยเจ้าหน้าที่ของราชทัณฑ์เพื่อให้เห็นแนวความคิดที่มาของกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษได้อย่างชัดเจนขึ้นจึงแบ่งส่วนของการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษทางอาญาในต่างประเทศ

- (1) ประเทศสหรัฐอเมริกา
- (2) ประเทศอังกฤษ
- (3) ประเทศฝรั่งเศส

2. กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษทางอาญาในประเทศไทย

- (1) กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษทางอาญา (Penalty Law) ในต่างประเทศ

การบังคับโทษในต่างประเทศได้ก่อกำเนิดมาเป็นเวลานานแล้ว โดยมุ่งที่จะหาวิธีการมาบังคับใช้กับผู้กระทำผิดหลังจากที่ถูกศาลพิพากษา มีวิวัฒนาการมาแต่ละยุคสมัย แผ่ขยายจนมีการบังคับใช้ในประเทศต่างๆ ซึ่งบางประเทศก็มีกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษบัญญัติไว้ต่างหาก เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ ประเทศไทย บางประเทศก็บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น ประเทศฝรั่งเศส ในการบัญญัติกฎหมายที่ใช้บังคับกับนักโทษของแต่ละประเทศ ได้เริ่มที่จะหันมามองถึงสิทธิต่างๆ ที่นักโทษควรจะได้รับมากขึ้น สาเหตุที่สำคัญก็คือปรัชญาของการลงโทษได้เปลี่ยนไปจากที่ต้องการให้นักโทษได้รับโทษให้สาสมกับความผิดหรือให้เจ็บทรมาน แต่ควรที่จะแก้ไขปรับปรุงให้เขาเหล่านั้นกลับตัวเป็นคนดีและกลับตัวเข้าสู่สังคมโดยไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก ประกอบกับสหประชาชาติได้ออกมาตรฐานในการ

²⁰ Bringewat Peter. (2008). Grundbegriffe des Strafrecht. 2. Auflage. Baden – Baden.

ปฏิบัติกับนักโทษ ทำให้นานาประเทศตื่นตัวเห็นความสำคัญกับการปฏิบัติต่อนักโทษ ในหัวข้อนี้ จะขอกล่าวถึงความเป็นมาของกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษซึ่งมีอิทธิพลส่งถึงกัน

การบังคับโทษในประเทศอเมริกา

การราชทัณฑ์ในสหรัฐอเมริกา จัดอยู่ในระดับที่มีความก้าวหน้า ทั้งในด้านวิชาการและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด โดยการจัดโครงสร้างของระบบเรือนจำและทัณฑสถาน ได้เป็นไปอย่างสอดคล้องกับรูปแบบการบริหารประเทศ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องจัดรูปแบบการบริหารราชทัณฑ์ออกเป็น 3 ระดับ คือ ระบบรัฐบาลกลาง (Federal person System) ระบบเรือนจำระดับมลรัฐ (State prison System) และระบบเรือนจำท้องถิ่น (The County and Municipal person System) โดยในส่วนนี้จะเน้นไปที่ระบบกรมราชทัณฑ์รัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกา

กรมราชทัณฑ์รัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกา ได้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติรัฐสภาแห่งชาติ (An Act of Congress) เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2473 เป็นผลให้มีการจัดตั้งสำนักงานราชทัณฑ์แห่งรัฐบาลกลาง (The Federal of prison) เพื่อปฏิบัติหน้าที่เพื่อคุ้มครองผู้กระทำผิดกฎหมายพาณิชย์ระหว่างรัฐต่อมารัฐบาลกลางได้ขยายขอบเขตการปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบของเรือนจำรัฐบาลกลางให้กว้างขวางขึ้น โดยพระราชบัญญัติการแก้ไขผู้กระทำผิดกฎหมายของรัฐบาลกลาง ค.ศ. 1965²¹

เป้าหมายหลัก 6 ประการ ของกรมราชทัณฑ์รัฐบาลกลางสหรัฐอเมริกา ซึ่งจะเป็นปัจจัยสนับสนุนให้การปฏิบัติงานประสบความสำเร็จ ดังนี้

1. การจัดการด้านผู้ต้องขัง: เพื่อให้มีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นไปอย่างมั่นคงปลอดภัย

2. การจัดการด้านทรัพยากรบุคคล

3. การจัดการด้านความมั่นคงและสิ่งอำนวยความสะดวก

4. การเป็นผู้นำด้านการราชทัณฑ์และมีการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ

5. การจัดโปรแกรมต่างๆ และการจัดการต่อผู้ต้องขัง

6. การสร้างสัมพันธภาพกับหน่วยงานอื่นๆ

การบังคับโทษในประเทศอังกฤษ²²

กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษในประเทศอังกฤษ ในอดีตไม่มีการรวบรวมหรือตราเป็นกฎหมายบังคับใช้ แต่จะบัญญัติเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายฉบับอื่น เช่น กฎหมายปกครอง กฎหมายว่าด้วยละเมิด จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1952 ได้มีการหันมาสนใจที่จะออกเป็นกฎหมายว่าด้วยการ

²¹ กรมราชทัณฑ์. (2541). *สารานุกรมงานราชทัณฑ์นานาชาติ*. หน้า 142.

²² Stephen Livingstone & tim Owen. (1993). *Prison Law*. Clarendon Press. Oxford. p. 1-5.

บังคับโทษแก่นักโทษ โดยเฉพาะการให้สิทธิต่างๆ แก่นักโทษ จึงมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติเรือนจำ ค.ศ. 1952 ขึ้น และใช้มาจนมีการประกาศใช้กฎกระทรวงเกี่ยวกับข้อกำหนดในการบริหารงานเรือนจำ ค.ศ. 1964 (Prison Ruler 1964) ตลอดระยะเวลา 15 ปีที่ผ่านมา การบังคับโทษแก่นักโทษเป็นการดำเนินงานภายใต้โครงสร้างที่หยุดนิ่ง สาเหตุที่มีการเปลี่ยนแปลงมี 4 ปัจจัยหลักใหญ่ๆ คือ

1. ปัจจัยแรก และเป็นปัจจัยที่สำคัญคือ มีผู้นำเรื่องราวต่างๆ ภายในเรือนจำ ตลอดจนชีวิตที่แสนทรมาน โหดร้ายขณะที่ต้องขังภายในเรือนจำ มาตีแผ่ทางวารสาร กฎหมายต่างๆ ซึ่งให้เห็นว่านักโทษส่วนใหญ่ถูกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมและตามอำเภอใจ

2. ปัจจัยที่สอง เป็นผลมาจากศาลของสหภาพยุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ECHR) ที่พยายามกระตุ้นให้ประเทศต่างๆ หันมาสนใจผู้ต้องขังมากขึ้น มีการสนับสนุน การป้องกันการทรมาน และการป้องกันการปฏิบัติในฐานะที่ไม่ใช่มนุษย์

3. ปัจจัยที่สาม คือมีการก่อความวุ่นวายของนักโทษขึ้นในเรือนจำในเดือน เมษายน ปี ค.ศ. 1990 ที่เรือนจำ Stransey และอีกหลายแห่ง สาเหตุมาจากการไม่พอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่เรือนจำ จนมีการศึกษาถึงสาเหตุที่เกิดความวุ่นวาย และแนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นอีกในอนาคต

4. ปัจจัยที่สี่ มาจากหลายสาเหตุที่ไม่ชัดเจน เช่น รัฐบาลได้เปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาบริหาร มีการก่อตั้งเรือนจำเอกชนขึ้น (Prison Service) การปรับปรุงข้อมูลของเรือนจำทำให้มีการแข่งขัน และมีการตรวจสอบถึงผลสำเร็จของการดำเนินงาน

สาเหตุสำคัญทั้งสี่ปัจจัยดังกล่าว ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงมาตรฐานการบังคับโทษแก่นักโทษ โดยออกเป็นพระราชบัญญัติความยุติธรรมทางอาญา ค.ศ. 1991 (The Criminal Justice Act 1991) มีการแก้ไขเพิ่มเติมสิทธิของนักโทษหลายประการ เช่น มีการจัดแบ่งและแยกประเภทนักโทษการไม่ใช้ความรุนแรงแก่นักโทษ ด้านอาหาร การรักษากรณีเจ็บป่วย เป็นต้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษในประเทศอังกฤษ ปัจจุบันได้พัฒนามาเป็นลำดับ และเป็นสากลเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดอย่างที่เขาเป็นมนุษย์ และแก้ไขปรับปรุงให้กลับคืนสู่สังคมได้อีกครั้งหนึ่ง

การบังคับโทษในประเทศฝรั่งเศส²³

ในประเทศฝรั่งเศสแต่อดีต มีประเพณีหรือธรรมเนียมปฏิบัติของการบังคับโทษทางอาญาส่วนใหญ่จะดำเนินการกำหนดโทษและลงโทษ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขฟื้นฟู การเยียวยา ชาติความเสียหาย และการป้องปราบ ปกติจะใช้รูปแบบการลงโทษโดยจำกักให้สูญเสียเสรีภาพ

²³ Walter Cairns and Robert Mekeon. (1995). *Introduction to French Law*. p. 156.

การชดเชยค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน เช่น ค่าปรับ หรือจำกัดสิทธิบางอย่าง จนกระทั่งสิ้นสุดศตวรรษที่ 19 การบังคับโทษแบบอื่นก็เริ่มมีการนำมาใช้ เช่น วิธีการเพื่อความปลอดภัย การกักกัน การงดการกระทำบางอย่าง เช่น งดดื่มแอลกอฮอล์ หรือถูกจำกัดให้อยู่ในเขตที่กำหนด ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อป้องกันอาชญากรรมล่วงหน้าเท่านั้น อย่างไรก็ตามการลงโทษยังคงมีความสำคัญที่มีลักษณะเป็นการบังคับโทษทางอาญาอยู่ จนได้มีการพัฒนาแสวงหาวิธีการลงโทษที่มีความยืดหยุ่น ซึ่งเห็นได้จากในมาตรา 132-24 ของประมวลกฎหมายใหม่ ซึ่งกำหนดให้ศาลพิจารณาไม่เพียงแต่เหตุการณ์ที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดและผู้กระทำความผิดเท่านั้น แต่หากศาลจะพิจารณากำหนดโทษให้คำนึงถึงสภาวะแวดล้อมของเขาเหล่านั้นด้วย

กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษของประเทศฝรั่งเศส จะเห็นว่าได้บัญญัติไว้ร่วมกับกฎหมายอาญาในส่วนของข้อกำหนดโทษโดยศาล ตลอดจนวิธีการบังคับโทษตามกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา ไม่ได้แยกออกมาต่างหากดังเช่นประเทศเยอรมนี และประเทศอังกฤษ แต่เห็นได้ว่าพื้นฐานของกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษในต่างประเทศมีวัตถุประสงค์เป็นแนวทางเดียวกันคือ ต้องการแก้ไขฟื้นฟูนักโทษเป็นประการสำคัญ

กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษทางอาญาในประเทศไทย

ในอดีตการบังคับโทษแก่ผู้กระทำความผิดทางอาญาในประเทศไทยอาจกล่าวได้ว่าเริ่มมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ซึ่งพบในหลักศิลาจารึกว่าสมัยสุโขทัยมีบทลงโทษทางอาญาแต่เพียงโทษปรับไม่มีบทลงโทษประหารชีวิตหรือการจำคุก²⁴ ส่วนการบังคับโทษโดยการจำคุกนั้นได้มีวิวัฒนาการในสมัยต่อมาแบ่งออกได้เป็น 3 ระยะ คือ การราชทัณฑ์ก่อนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การราชทัณฑ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครองและการราชทัณฑ์สมัยเปลี่ยนแปลงการปกครองถึงปัจจุบัน²⁵

1. การราชทัณฑ์ก่อนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

การราชทัณฑ์ในสมัยนั้นได้แยกสังกัดไปตามส่วนราชการต่างๆ ในรูปแบบที่สอดคล้องกับการปกครองระบบจตุสดมภ์คือ มีการแบ่งกิจการควบคุมนักโทษออกเป็นเรือนจำในกรุงเทพฯ มีชื่อเรียกอยู่ 2 อย่าง คือ “คุก” กับ “ตระวาง” คุกใช้เป็นสถานที่คุมขังผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป สำหรับตระวางใช้เป็นสถานที่คุมขังผู้ต้องขังที่มีโทษตั้งแต่ 6 เดือนลงมา ส่วนการเรือนจำในหัวเมืองชั้นนอก การไต่สวนโจรผู้ร้าย และการตุลาการ อยู่ในหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ว่าราชการเมือง มีสถานที่คุมขังผู้ต้องขัง เรียกว่า “ตระวางประจำเมือง” การคุมขังนักโทษในสมัยนั้นไม่มีกฎข้อบังคับ

²⁴ แสง บุญเฉลิมวิภาส. (2543). *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย*. หน้า 68-70.

²⁵ ประเสริฐ เมฆมณี. (2525). *หลักทัณฑ์วิทยา*. หน้า 161.

แต่อย่างไร แต่ผู้ควบคุมเรือนจำ หรือผู้ว่าราชการเมือง จะกำหนดขึ้นใช้เองตามแต่จะเห็นควร ในสมัยนั้นการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังยังไม่มีการคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนแต่อย่างไร²⁶

2. การราชทัณฑ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงสมัยการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

การราชทัณฑ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นับเป็นยุคทองแห่งการปฏิรูปการบริหารกระบวนการยุติธรรมตามแบบอย่างนานอารยประเทศอย่างจริงจัง มีการสร้างคุกขึ้นใหม่เรียกว่า “กองมหันตโทษ” หรือ “คุกใหม่” ก็คือเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน ทั้งยังได้โปรดเกล้าฯ ให้สร้างตึกระฟ้าขึ้นใหม่ เรียกว่า “กองลหุโทษ” แล้วรวมเรียกคุกและตึกระฟ้าทั้งสองแห่งนี้ใหม่ว่า “กรมนักโทษ”

ต่อมาในปี พ.ศ. 2434 (ร.ศ. 110) มีพระบรมราชโองการให้ตราข้อบังคับไว้สำหรับคุมขังนักโทษในกรมพระนครบาล มีทั้งหมด 20 หมวด และแยกเป็นข้อๆ รวม 470 ข้อ ซึ่งถือเป็นการปฏิรูปการควบคุมนักโทษที่สำคัญยิ่ง ครั้งในปี พ.ศ. 2440 (ร.ศ. 116) ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยหน้าที่ราชการให้การพิจารณาพิพากษาความอาญาแผ่นดินมารวมอยู่ในหน้าที่ตุลาการมีการโอนกองมหันตโทษ และกองลหุโทษในกระทรวงนครบาล ไปขึ้นอยู่ในบังคับบัญชารับผิดชอบของกระทรวงยุติธรรม ตั้งแต่วันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2440 โดยมีกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ทรงเป็นเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมในสมัยนั้น

ต่อมาใน พ.ศ. 2444 (ร.ศ. 120) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีพระบรมราชโองการประกาศว่า “เป็นการสมควรที่จะให้มีพระราชบัญญัติลักษณะเรือนจำไว้เป็นกฎหมายสำหรับแผ่นดิน เพื่อให้เสนาบดี เจ้าหน้าที่ ได้มีโอกาสจัดการเรือนจำให้เป็นระเบียบเรียบร้อยยิ่งขึ้น” จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตรา “พระราชบัญญัติลักษณะเรือนจำรัตนโกสินทร์ศก 120” รวมทั้งสิ้น 15 มาตรา โดยได้ประกาศให้ใช้ตั้งแต่วันที่ 19 มีนาคม ร.ศ. 120 (พ.ศ. 2444) สืบต่อมาเป็นเวลานานถึง 35 ปี จึงถูกยกเลิกไปโดยมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479²⁷

3. การราชทัณฑ์สมัยเปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงปัจจุบัน

หลังจากประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของกิจการราชทัณฑ์ ได้ยกฐานะแผนกราชทัณฑ์ ในกรมพลำกั เป็น “กรมราชทัณฑ์” ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479

²⁶ อากา อมรบุตร. (2514, มีนาคม – เมษายน). “การราชทัณฑ์ในอดีต.” *วารสารราชทัณฑ์*, 19 (2).

²⁷ ประเสริฐ เมฆมณี. เล่มเดิม. หน้า 162-165.

ตลอดจนกฎหมาย กฎ ระเบียบ และข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง²⁸

จะเห็นได้ว่าการบังคับโทษในประเทศไทยมีมาตั้งแต่อดีต โดยวิวัฒนาการมาตามลำดับ จนกระทั่งออกเป็นพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ซึ่งเป็นกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษที่ยังคงใช้อยู่ และมีสาระสำคัญสอดคล้องกับหลักการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในประเทศที่เจริญแล้ว และพระราชบัญญัติฉบับนี้มีวัตถุประสงค์หลักในการลงโทษผู้กระทำความผิดให้เจ็บปวดแล้ว ยังมุ่งให้ผู้กระทำความผิดแก้ไขปรับปรุงตนเอง และคำนึงถึงสิทธิของผู้ต้องขังอีกด้วย

2.2.3 กฎเกณฑ์ระหว่างประเทศว่าด้วยการบังคับโทษ

กฎหมายบังคับโทษภายใน มีความสัมพันธ์กับกฎเกณฑ์ว่าด้วยการบังคับโทษในระดับสากล เช่น มาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อนักโทษแห่งสหประชาชาติ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนฉบับต่างๆ ดังจะได้อธิบายต่อไปนี้

1. มาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อนักโทษแห่งสหประชาชาติ

องค์การสหประชาชาติได้จัดทำ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อนักโทษ ซึ่งดำเนินการโดย ที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติของประเทศต่างๆ ให้ผู้ต้องโทษได้รับการคุ้มครองอย่างเป็นมาตรฐานเดียวกัน ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำดังกล่าวได้รับรองสิทธิของผู้ต้องโทษในเรื่องต่างๆ ที่สำคัญ ดังตัวอย่างดังต่อไปนี้

1) เรื่องการจดบันทึกของเจ้าหน้าที่เรือนจำ เช่น

(1) เรือนจำทุกแห่งต้องมีสมุดทะเบียนบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับผู้ต้องขัง วัน และเวลาที่รับตัวและปล่อยตัว

(2) การรับตัวผู้ต้องขังต้องมีคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมาย รายละเอียดคำสั่งบันทึกไว้ในทะเบียน

2) เรื่องการจัดงานให้ผู้ต้องโทษทำ เช่น

(1) งานที่จัดให้ผู้ต้องขังทำนั้น จะต้องไม่มีลักษณะเป็นการทรมานให้หลบจำ

(2) จำนวนชั่วโมงทำงาน ควรกำหนดอย่างเหมาะสม โดยพิจารณาให้ใกล้เคียงกับงานอิสระภายนอก และมีวันพักผ่อนสัปดาห์ละ 1 วัน

(3) ได้รับค่าตอบแทนอย่างเป็นธรรม และเรือนจำเก็บไว้เป็นส่วนหนึ่งสะสมไว้ให้ผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษ

²⁸ แหล่งเดิม. หน้า 169.

3) เรื่องการปฏิบัติแก่ผู้ต้องขัง เช่น

(1) การย้ายผู้ต้องขังเข้าออกเรือนจำ พึงระมัดระวังให้อยู่ในสายตาประชาชนน้อยที่สุด มิให้ผู้ต้องขังได้รับการดูหมิ่นเหยียดหยาม เป็นตัวประหลาด และไม่เปิดเผยต่อผู้พบเห็น

(2) การลำเลียงผู้ต้องขังต้องให้อากาศถ่ายเท ไม่มีคิ๊บบ หรือทรมานร่างกายโดยไม่จำเป็น

(3) แยกผู้ต้องขังพวกที่มีประวัติอาชญากรรมหรือชั่วร้ายออกจากผู้ต้องขังอื่น เพื่อความสะดวกในการแก้ไขปรับปรุง

4) เรื่องการปล่อยและพักการลงโทษ เช่น

(1) ก่อนครบกำหนดโทษควรดำเนินการเป็นขั้นตอนให้ผู้ต้องขังค่อยๆ เคยชินกับชีวิตในสังคมภายนอกด้วยการใช้วิธีการปล่อยแบบบ้านกึ่งวิถี (Halfway house) การทดลองปล่อยโดยมีเงื่อนไข หรือการพักการลงโทษและคุมความประพฤติโดยอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่อื่นซึ่งมิใช่ตำรวจ

(2) ควรส่งเสริมให้มีมาตรการพักการลงโทษให้มากขึ้นเท่าที่จะทำได้

5) เรื่องการลงโทษฐานกระทำผิดวินัย เช่น

(1) การลงโทษต่อร่างกาย เช่น เข็มขัดห้องมืด และการลงโทษที่เหยียดโหดทารุณ ไร้มนุษยธรรมหรือด่าซ้ำแก่ผู้ต้องขังที่กระทำผิดวินัยจะกระทำมิได้

(2) การลงโทษที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพทางกายหรือจิต หรือการขังเดี่ยวในห้องเล็กหรือลดอาหาร เป็นสิ่งไม่พึงปฏิบัติ

(3) ห้ามมิให้มอบหมายให้ผู้ต้องขังทำงานใดในหน้าที่ของพนักงานเรือนจำ และงานเกี่ยวกับการรักษาวินัย

(4) ความประพฤติที่ผิดวินัย วิธีการและระยะเวลาลงโทษและผู้มีอำนาจลงโทษต้องตราเป็นกฎหมายหรือข้อบังคับ

6) เรื่องการร้องทุกข์ของผู้ต้องขัง เช่น

(1) นับแต่วันแรกจับตัว ผู้ต้องขังควรได้รับคู่มือว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ขึ้นการรักษาวินัยในเรือนจำ วิธียื่นคำขอ ร้องทุกข์และเรื่องอื่นๆ ที่จำเป็นเพื่อได้ศึกษาให้เข้าใจสิทธิและหน้าที่ของเขา

(2) ผู้ต้องขังมีโอกาสร้องขอ หรือร้องทุกข์ต่อผู้บัญชาการเรือนจำหรือผู้แทนสัปดาห์ ละครั้ง

(3) ผู้ต้องขังที่ร้องขอหรือร้องทุกข์แก่ผู้ตรวจเรือนจำ พึงมีโอกาสได้พูดคุยกับผู้ตรวจเรือนจำ หรือเจ้าหน้าที่โดยไม่มีผู้บัญชาการเรือนจำอยู่ด้วย

2. อนุสัญญาต่อต้านการทรมานโหดร้ายหรือการปฏิบัติต่อนักโทษต่ำกว่ามาตรฐาน
เกณฑ์มาตรฐานระหว่างประเทศที่สำคัญอีกฉบับ ที่ได้รับรองสิทธิของผู้ต้องโทษไว้คือ
อนุสัญญาต่อต้านการทรมานโหดร้ายหรือการปฏิบัติต่อนักโทษต่ำกว่ามาตรฐาน (Convention against
Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment of Punishment 1984) แห่งองค์การ
สหประชาชาติ

อนุสัญญานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะลงโทษกับบุคคลที่กระทำการใดๆ ที่ทรมานโหดร้าย
คือ เป็นการกระทำที่ทำให้เกิดความเจ็บปวดทั้งกายและจิตใจ โดยกำหนดให้รัฐภาคีร่วมกันกำจั
ดการกระทำดังกล่าวด้วย วิธีการต่างๆ เช่น การหามาตรการป้องกันการกระทำทรมานทางด้าน
นิติบัญญัติ บริหาร และทางตุลาการ ภายในเขตอำนาจของรัฐนั้น รัฐควรจะให้หลักประกันแก่
ประชาชน โดยบัญญัติว่าการกระทำทรมานเป็นความผิดทางอาญารวมทั้งความพยายามในการกระทำ
ความผิดดังกล่าวด้วย และควรระบุโทษหนักที่เหมาะสมกับความผิดนั้นด้วย รัฐควรจะให้
หลักประกันแก่ปัจเจกชนที่ถูกทรมานภายในเขตแดนของตนให้มีสิทธิที่จะร้องทุกข์ และได้รับการ
พิจารณาคดีด้วยความยุติธรรม โดยเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถ และควรจะให้หลักประกันแก่
ผู้ร้องทุกข์และพยานทั้งหลายในการที่จะไม่ถูกปฏิบัติอย่างไร้มนุษยธรรม เป็นต้น

3. สิทธิมนุษยชนกับสิทธิของผู้ต้องขัง

สิทธิมนุษยชน (Human rights) ในคริสต์ศตวรรษที่ 20 มีการนำคำนี้มาใช้ปรากฏอยู่ใน
ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ปี ค.ศ. 1948 เรื่องสิทธิมนุษยชนได้มีการพัฒนาในแต่ละ
ยุคสมัยต่อเนื่องมาก และมีการรับรองสิทธิของบุคคลในกลุ่มต่างๆ เช่น สิทธิของผู้อพยพ สิทธิสตรี
สิทธิเด็ก รวมตลอดทั้งสิทธิของผู้ต้องขัง เป็นผลมาจากการที่บุคคลกลุ่มต่างๆ ยังไม่ได้รับการปฏิบัติ
ที่เป็นธรรมและเท่าเทียมกัน ตามกฎหมายหรือตามมาตรฐานสากลที่ยอมรับกันทั่วไป

สิทธิของผู้ต้องขัง มาจากการแสวงหาหลักเกณฑ์พื้นฐานของความเป็นปัจเจกชน
(Individual Basis) สมัยก่อนได้เริ่มจากการให้ความช่วยเหลือผู้ต้องขังทางกฎหมาย อาจกล่าวได้ว่า
สาธารณชนไม่ได้ให้ความสนใจในสิทธิของผู้ต้องขัง สาเหตุเพราะผู้กระทำผิดจะถูกมองว่าเป็นผู้ที่
บกพร่องในเรื่องศีลธรรมอย่างร้ายแรง ไม่สมควรได้รับการช่วยเหลือ ต่อมาสิทธิของปัจเจกชน
ได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้นในฐานะที่เป็นเครื่องป้องกันที่ประชาชนมีต่อการใช้อำนาจรัฐ

การที่ต้องถูกแยกตัวออกไปจากสังคมปกติ ซึ่งผู้ต้องขังจะถูกจำกัดเสรีภาพในการ
เคลื่อนไหว เสรีภาพในการติดต่อสื่อสารกับสังคมภายนอก ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของความ
ถูกต้องชอบธรรมความพอดีในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ความทุกข์ทรมานของผู้ต้องขังที่ได้รับจาก
การถูกจำกัดสิทธิตามกฎหมายต่างๆ สิ่งเหล่านี้ได้มีการนำไปสู่การเรียกร้องสิทธิของผู้ต้องขัง

อันเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน (Basic human right) รวมทั้งการเรียกร้องให้มีการรับรองสิทธิตามกฎหมายอันพึงมีของบุคคลเหล่านั้นด้วย

ที่มาของการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังนี้ นั้น เกิดจากแนวคิดที่ว่าผู้ต้องขังที่ถูกลงโทษ ได้สูญเสียสิทธิบางส่วนจากการที่ได้รับโทษ แต่บุคคลเหล่านี้ยังมีสิทธิที่ยังเหลืออยู่อีกจากการถูกลงโทษ มิได้หมายความว่าผู้กระทำความผิดที่ถูกต้องขังนั้นสิ้นสิทธิความเป็นมนุษย์ไปเสียทั้งหมดแต่อย่างใด

สิทธิผู้ต้องขังเป็นสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่ง ปรากฏตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights 1948) และต่อมาได้มีการรับรองสิทธิของผู้ต้องขังไว้ในหลักเกณฑ์รับรองสิทธิระหว่างประเทศหลายฉบับ เช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (International Covenant on Civil and Political Rights 1966) และข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง นอกจากนั้นในภูมิภาคยุโรปได้มีการจัดทำสารันโดยสภายุโรป เรียกว่าอนุสัญญาเพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedom 1950) ในภูมิภาคอเมริกามีการรับรองสิทธิผู้ต้องขังไว้ในหลักเกณฑ์สำคัญ คือ ปฏิญญาอเมริกาว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของบุคคล (American Declaration of the Rights and Duties of Man 1948)

1. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งองค์การสหประชาชาติ ได้รับรองสิทธิของบุคคลรวมทั้งผู้ต้องโทษไว้ว่าบุคคลใดๆ จะถูกทรมานหรือได้รับผลปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้ายผิดมนุษยธรรม หรือต่ำช้าไม่ได้และทุกคนเสมอกันตามกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันจากการเลือกปฏิบัติใดๆ อันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญาและจากการยุ้งให้เกิดการเลือกปฏิบัติดังกล่าว

ปฏิญญาฯ ยังได้รับรองสิทธิของบุคคล และผู้ต้องโทษที่จะได้รับชดใช้หากได้รับการปฏิบัติที่ผิดกฎหมาย ดังบทบัญญัติที่ว่า ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับบำนาญอันเป็นผลจริงจังกจากศาลที่มีอำนาจแห่งชาติ ต่อการกระทำอันละเมิดสิทธิหลักมูลฐาน ซึ่งตนได้รับตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย

2. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ซึ่งประกาศใช้เมื่อ ค.ศ. 1966 ได้รับรองสิทธิของบุคคลและผู้ต้องโทษไว้สอดคล้องกันกับบทบัญญัติในปฏิญญาฯ ดังนี้

1) สิทธิของผู้ต้องหาและผู้ต้องโทษ ที่จะได้รับการชดใช้ความเสียหายที่เกิดจากถูกจับหรือควบคุมตัวโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือการปฏิบัติที่ขัดต่อความยุติธรรม

2) สิทธิของบุคคลที่จะไม่ถูกพิจารณาพิพากษาและลงโทษซ้ำในการกระทำผิดกรรมเดียวกัน

3) สิทธิของผู้ต้องโทษที่จะไม่ถูกลงโทษอย่างโหดร้ายผิดมนุษยธรรมและพึงได้รับการคุ้มครองจากระบบราชทัณฑ์ที่มุ่งให้มีการกลับเนื้อกลับตัวและการฟื้นฟูทางสังคม และพึงมีการจำแนกผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนออกจากผู้ใหญ่ และได้รับการปฏิบัติตามความเหมาะสม แก้วและสถานะทางกฎหมาย

4) สิทธิของบุคคลที่จะไม่ต้องถูกจำคุกเพราะเหตุว่าไม่อาจชำระหนี้ตามสัญญาได้

5) การคุ้มครองบุคคลที่กระทำผิด ให้ต้องรับโทษประหารชีวิต เฉพาะผู้กระทำผิดในคดีอุกฉกรรจ์ที่สุด

6) ผู้ต้องคำพิพากษาให้ประหารชีวิต มีสิทธิในการขอภัยโทษหรือลดหย่อนผ่อนโทษตามคำพิพากษา การนิรโทษกรรม การภัยโทษ หรือการลดหย่อนผ่อนโทษจากคำพิพากษาให้ประหารชีวิตในทุกกรณี

2.3 ระบบการลดโทษเพื่อปลดปล่อยผู้กระทำผิดภายหลังจำคุก

เมื่อนักโทษที่ถูกศาลพิพากษาให้ต้องโทษจำคุกแล้วก็จะต้องถูกบังคับโทษให้เป็นไปตามคำพิพากษานั้น แต่นักโทษอาจไม่จำเป็นต้องรับโทษเต็มตามอัตราโทษที่ได้รับ หากได้รับการลดโทษจากกระบวนการบางอย่าง และกระบวนการที่สำคัญที่นักโทษต้องการมีอยู่ 3 ประการคือ 1. การอภัยโทษ (Pardon) 2. การพักการลงโทษ (Parole) 3. การลดวันต้องโทษ (Remission of Sentence)²⁹

1. การอภัยโทษ (Pardon) ให้กับผู้กระทำความผิดและต้องคำพิพากษาของศาลให้ลงโทษ ให้ได้รับการผ่อนผัน ความกรุณาให้ไม่ต้องรับโทษ หรือให้ลดโทษลงนั้นถือเป็นอำนาจบริหาร ซึ่งตามปกติมักมอบให้ประมุขของรัฐเป็นผู้ใช้ สำหรับประเทศไทยการอภัยโทษเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ดังที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 225 “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ” โดยอาจพระราชทานอภัยโทษยกโทษให้ทั้งหมด หรือลดโทษให้บางส่วนก็ได้ การพระราชทานอภัยโทษแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

ก. การพระราชทานอภัยโทษให้เป็นรายบุคคลหรือคณะบุคคล โดยผู้ที่ต้องคำพิพากษาของศาลที่คดีถึงที่สุดแล้ว หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง เช่น บิดา มารดา ญาติพี่น้อง เป็นต้น หากมีความประสงค์จะขอพระราชทานอภัยโทษ ก็ทำฎีกาทูลเกล้าถวาย โดยแสดงเหตุผลต่างๆ ที่เห็นว่าคุณคนควรได้รับพระมหากรุณาธิคุณ ซึ่งทางราชการก็จะได้สอบสวนข้อเท็จจริงและถวายความเห็นขึ้นไปว่า สมควรพระราชทานอภัยโทษให้หรือไม่ หน้าที่ในการถวายความเห็นนี้เป็นหน้าที่ของ

²⁹ จุลสารทัณฑ์ขวิทยา, 1 (3). (2542, กรกฎาคม). หน้า 16.

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย หรือในบางกรณีที่ไม่มีผู้ใดยื่นเรื่องราวขอพระราชทานอภัยโทษขึ้นมา แต่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเห็นสมควร ก็อาจถวายความเห็นขอพระราชทานอภัยโทษให้ได้ การขอพระราชทานอภัยโทษเป็นรายบุคคลหรือคณะบุคคลนี้ หากมีเหตุผลหนักแน่น และสมควรแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็จะทรงพระราชทานอภัยโทษให้

ข. พระราชทานอภัยโทษให้แก่ผู้ต้องโทษทุกๆ คนที่คดีเสร็จเด็ดขาดแล้ว การพระราชทานอภัยโทษกรณีนี้ จะกระทำต่อเมื่อมีเหตุการณ์พิเศษอันสำคัญเกี่ยวกับบ้านเมืองหรือองค์พระมหากษัตริย์ เช่น การพระราชทานอภัยโทษเนื่องในโอกาสฉลอง 25 พุทธศตวรรษ การพระราชทานอภัยโทษเนื่องในโอกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี หรือการจะทรงมีการพระราชทานอภัยโทษเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในวโรกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542 เป็นต้น การพระราชทานอภัยโทษประเภทนี้จะต้องออกเป็นกฎหมายหรือกระแสพระบรมราชโองการ ในปัจจุบันออกเป็นพระราชกฤษฎีกา

2. การพักการลงโทษ (Parole) เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่นักโทษได้รับการปล่อยตัวก่อนครบกำหนดโทษ โยมีเงื่อนไข (Conditional Release) และอยู่ภายใต้การสอดส่องดูแลของเจ้าพนักงานคุมประพฤติ ตลอดระยะเวลาที่ได้รับการพักการลงโทษ และนักโทษจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดไว้โดยกฎหมาย การจะขอพักโทษให้กับนักโทษคนใดต้องมีเจ้าพนักงานปกครองท้องที่ ดำรวจท้องที่รับรอง และผ่านการกลั่นกรองโดยคณะกรรมการซึ่งมีผู้แทนจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด กรมการแพทย์ และกรมประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

3. การลดวันต้องโทษจำคุก (Remission of Sentence)

“การลดวันต้องโทษจำคุก” หมายถึง การลดวันต้องโทษจำคุกให้แก่นักโทษเด็ดขาดที่ประพฤติตนเป็นคนดี เพื่อให้ได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำก่อนครบกำหนดโทษตามระดับความประพฤติ คล้ายกับระบบพักการลงโทษคือ เมื่อได้รับการปล่อยตัวแล้วก็ให้อยู่ภายใต้เงื่อนไขการคุมประพฤติ ตามที่ทางราชการกำหนดจนกว่าจะครบกำหนดพ้นโทษที่ได้รับตามคำพิพากษา ซึ่งระยะเวลาที่ถูกปล่อยตัวออกจากเรือนจำเพื่อการคุมประพฤตินี้ นักโทษเด็ดขาดยังคงมีสภาพเป็นผู้ต้องขังอยู่ หากฝ่าฝืนเงื่อนไข ทางราชการสามารถนำตัวกลับเข้ามาคุมขังในเรือนจำต่อไปได้

หลักเกณฑ์ทั้งสามประการนี้ นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในการราชทัณฑ์ต่างๆ ทั่วโลก และเป็นหลักเกณฑ์ที่สอดคล้องกับหลักทัณฑ์วิทยา และการบริหารงานราชทัณฑ์สมัยใหม่ที่มุ่งแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และให้สังคมปลอดภัยจากการกระทำความผิดซ้ำ

2.4 การตรวจสอบถ่วงดุลในชั้นบังคับโทษ

การบังคับโทษจำคุกต้องเปิดโอกาสให้ภาคสังคมเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อเปิดโอกาสให้ภาคสังคมได้ตรวจสอบ ได้ควบคุมการทำงานของเรือนจำเพื่อให้กลไกในกระบวนการยุติธรรมทุกขั้นตอนของกระบวนการมีความโปร่งใสและมีการตรวจสอบถ่วงดุลในการใช้ดุลพินิจตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดไว้ให้มีความเหมาะสมชัดเจนในรูปแบบและวิธีการ อีกทั้งยังเป็นกลไกหนึ่งในการขับเคลื่อนให้ทุกภาคส่วนในกระบวนการเกิดความตื่นตัวในการหันมาให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่ได้รับผลกระทบมากขึ้น

2.4.1 องค์กรที่มีบทบาทในการบังคับโทษ

การดำเนินกระบวนการในการบังคับโทษในระหว่างการลงโทษที่นักโทษต้องรับโทษอยู่เรือนจำ กระบวนการดังกล่าวองค์กรที่จะเข้ามาทำหน้าที่ในการบังคับโทษจะต้องเป็นผู้รู้ข้อเท็จจริง และการใช้ดุลพินิจในการปรับใช้โทษให้มีความเหมาะสมกับนักโทษแต่ละคน โดยองค์กรที่มีบทบาทในการปรับใช้โทษให้เหมาะสมต้องเป็นองค์กรที่กฎหมายกำหนดและต้องปฏิบัติด้วยความถูกต้องและเป็นธรรมโดยองค์กรที่มีบทบาทในการบังคับโทษมีดังนี้

1. องค์กรศาล

ในประเทศฝรั่งเศสหลักการปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับตัวนักโทษแต่ละคนในส่วนนี้ “งานราชทัณฑ์” (Service pe) และผู้พิพากษาปรับใช้โทษ เข้ามามีบทบาทอย่างมากในการฟื้นฟูแก้ไขนักโทษในเรือนจำ โดยหลักแล้วผู้พิพากษาปรับใช้โทษ จะเป็นผู้พิจารณาออกคำสั่งให้ใช้วิธีการต่างๆ ให้เหมาะสมกับตัวนักโทษแต่ละคน ซึ่งมาตรการดังกล่าว ประกอบด้วย การลดระยะเวลาจำคุก การอนุญาตให้ออกนอกเรือนจำ การหยุดหรือแบ่งการลงโทษ การจำคุกนอกเรือนจำ การให้เสรีภาพบางส่วน การควบคุมโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ และการพักการลงโทษแบบมีเงื่อนไข โดยกระบวนการภายหลังที่ศาลมีคำพิพากษานั้นมีลักษณะคล้ายคลึงกับกระบวนการพิจารณาคดี

2. องค์กรอัยการ

ในประเทศฝรั่งเศสพนักงานอัยการมีบทบาทในการร้องขอและให้ความยินยอมหรือคัดค้านการให้มีการใช้วิธีการภายหลังที่ศาลมีคำพิพากษา รวมทั้งอุทธรณ์คัดค้านคำวินิจฉัยของศาลด้วย นอกจากนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสยังบัญญัติให้อัยการจังหวัดประจำศาลชั้นต้น และอธิบดีอัยการ มีหน้าที่ตรวจเยี่ยมด้วย

3. องค์การราชทัณฑ์

ในประเทศอังกฤษ อเมริการวมถึงประเทศไทย องค์การราชทัณฑ์ จะมีเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ในการควบคุมนักโทษ และจัดรูปแบบการบังคับโทษ และแก้ไขฟื้นฟูนักโทษให้กลับคืนสู่สังคมองค์การราชทัณฑ์ เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในชั้นบังคับโทษ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญในการดูแลผู้ต้องขัง ภายหลังจากที่ศาลกำหนดโทษและระยะเวลาการลงโทษให้เหมาะสมกับจำเลยแล้ว ในส่วนของประเทศไทยจะผ่านทางพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 เพื่อส่งเสริมฟื้นฟูปรับปรุงแก้ไขและเพื่อให้ผู้กระทำความผิดพร้อมที่จะกลับคืนสู่สังคมอย่างไม่มีปัญหาภายหลังพ้นโทษ และการดำเนินงานของกรมราชทัณฑ์จะเป็นฝ่ายบริหารซึ่งกลไกในการตรวจสอบก็มีหลายวิธีการ เช่น ในการลดวันต้องโทษจำคุก ก็จะมีคณะกรรมการ โดยประกอบด้วย ผู้แทนกรมราชทัณฑ์ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ และจิตแพทย์ เป็นผู้พิจารณาโดยมติเสียงส่วนมาก นักโทษเด็ดขาดที่จะได้ ลดวันต้องโทษจำคุกนี้ ต้องเป็นนักโทษชั้นดีขึ้นไปเท่านั้น โดยกฎหมายกำหนดให้นักโทษเด็ดขาดชั้นเยี่ยม ชั้นดีมาก และชั้นดี ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกเดือนละ 5 วัน 4 วัน และ 3 วันตามลำดับ

4. พนักงานคุมประพฤติ

ในประเทศอังกฤษ การคุมประพฤติมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันสังคมส่วนรวม เพื่อลดปริมาณการกระทำผิดซ้ำ เพื่อการลงโทษที่เหมาะสมสำหรับผู้กระทำความผิด เพื่อให้มั่นใจว่าผู้กระทำความผิดทราบผลกระทบที่เขาได้กระทำต่อเหยื่อและสังคมอย่างไรและเพื่อบำบัดและฟื้นฟูกับผู้กระทำความผิดโดยในการบริหารจัดการ จะมีคณะกรรมการคุมประพฤติจะต้องรับผิดชอบดูแลผู้กระทำความผิดตามเงื่อนไขคุมประพฤติและทำรายงานส่งให้เรือนจำทราบ และเมื่อมีการฝ่าฝืนจะต้องรายงานเพื่อนำผู้นั้นกลับสู่การจองจำอีกครั้ง³⁰ ส่วนในประเทศไทยนั้นพนักงานคุมประพฤติพระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมประพฤติ ตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522 มาตรา 11 บัญญัติให้ศาลมีอำนาจสั่งให้พนักงานคุมประพฤติดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด คือ อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิตนิสัย อาชีพ สิ่งแวดล้อม สภาพความผิด และเหตุอื่นอันควรปรานี พร้อมทั้งความเห็นเกี่ยวกับความสามารถของผู้กระทำความผิดว่าจะสามารถปรับปรุงแก้ไข หรือฟื้นฟูตนเองให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีได้หรือไม่ เพียงใดตลอดจนความต้องการของผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับวิธีการควบคุมความประพฤติแล้วรายงานให้ศาลทราบ เพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาพิพากษาต่อไป

เมื่อพนักงานคุมประพฤติได้รับทราบคำสั่งศาลแล้ว จะดำเนินการสืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิด โดยรวบรวมข้อมูลจากคำให้การของผู้กระทำความผิด

³⁰ ธานี วรภัทร์ ข เล่มเดิม. หน้า 205-206.

จากพยานบุคคลซึ่งอาจเป็นบุคคลในครอบครัว เพื่อนบ้าน หรือเพื่อนร่วมงานของผู้กระทำความผิด ตรวจสอบพยาน เอกสารต่างๆ เช่น ส่งแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือของผู้กระทำความผิดไปตรวจสอบ ประวัติอาชญากรรม ประวัติการทำงาน การศึกษา และความประพฤติ จากหน่วยงานต่างๆ หรือ เก็บตัวอย่างปัสสาวะของผู้กระทำความผิดไปตรวจหาสารเสพติดให้โทษ นอกจากนี้ยังอาจส่งตัว ผู้กระทำความผิดไปให้แพทย์ตรวจเกี่ยวกับสุขภาพทางร่างกายและจิตใจอีกด้วย เมื่อดำเนินการ สืบเสาะและพินิจเสร็จแล้ว พนักงานคุมประพฤติจะทำรายงานเสนอต่อศาล

2.4.2 หลักการของการตรวจสอบถ่วงดุลในชั้นบังคับ

เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมมีความโปร่งใส โดยหลักการที่สำคัญก็เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของบุคคลไม่ให้ถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพดังกล่าว จึงควรมีหลักประกันที่สำคัญในการคาน อำนาจขององค์กรแต่ละองค์กรเพื่อให้กระบวนการยุติธรรมในชั้นบังคับโทษเกิดความเป็นธรรม มากยิ่งขึ้น

2.4.2.1 แนวคิดการตรวจสอบถ่วงดุล

กระบวนการยุติธรรมนอกจากเป็นกลไกหลักในการบังคับใช้กฎหมายแล้ว ยังมีหน้าที่ โดยตรงในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งการดำเนินการก็เช่นอย่างมีคุณภาพจำต้อง เริ่มต้นจากการที่กระบวนการยุติธรรม ต้องไม่เป็นกระบวนการที่เข้าไปคุกคามหรือละเมิดสิทธิ เสรีภาพของประชาชนเสียเอง แต่ด้วยเหตุที่การดำเนินการก็เพื่อป้องกันและปราบปรามอาจมี ความจำเป็นที่จะต้องใช้มาตรการที่กระทบสิทธิของหลายฝ่าย ทั้งผู้ต้องหา จำเลย พยาน ผู้เสียหาย เช่น การออกหมายจับ หมายค้น การควบคุม เป็นต้น และผลของการดำเนินการยุติธรรม ยังอาจ นำไปสู่คำพิพากษาที่อาจถึงขั้นประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน หรือมาตรการที่กระทบ ต่อสิทธิเสรีภาพอื่นๆ ด้วยเหตุนี้กระบวนการยุติธรรมที่ดีจึงต้องสร้างหลักประกันที่เหมาะสม ในการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมิให้ถูกล่วงละเมิด โดยคำนึงถึงความสมดุลของ หลักการควบคุมอาชญากรรม (Crime control) กับหลักนิติธรรม (Due process)³¹ อีกทั้งต้องมีความ โปร่งใสในทุกขั้นตอนของการดำเนินการ เพราะความโปร่งใสที่ทุกคนสามารถมองเห็น รับรู้รับทราบ ทุกขั้นตอนของการดำเนินการ ย่อมเป็นมาตรการป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบที่ดีที่สุด กระบวนการยุติธรรมที่ดีจึงต้องมีระบบการดำเนินงานที่องค์กรต่างๆ ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกัน สามารถตรวจสอบการทำงานซึ่งกันและกัน (Check and Balance) โดยไม่มีองค์กรหนึ่งองค์กรใด มีอำนาจผูกขาดอันจะส่งผลให้การดำเนินคดีเป็นไปโดยมิชอบ ยิ่งไปกว่านั้นการบริหารงานของ องค์กรในกระบวนการยุติธรรมทุกองค์กรต้องไม่เป็นระบบปิดที่การดำเนินการต่างๆ ทั้งในแง่ของ

³¹ ชาญชวาน์ ไชยบุญกิจ. (ม.ป.ป.). “สิทธิมนุษยชนกับกระบวนการยุติธรรม.” *บทบัญญัติ*, 55 (4). หน้า 168.

การทำงาน การโยกย้าย การแต่งตั้ง และการให้ความดีความชอบขึ้นอยู่กับการตัดสินใจขององค์กรนั้น โดยไม่มีการตรวจสอบ แต่ต้องเป็นระบบที่เปิดรับการตรวจสอบ (Accountability) จากองค์กรภายนอกและสาธารณชน ซึ่งการตรวจสอบนั้นจะต้องคำนึงถึงความอิสระที่ต้องมีให้มีบุคคลหรือองค์กรใดจากภายนอกเข้าแทรกแซง หรือจากภายในด้วยกันเข้าครอบงำจนเกินสมควร จนทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่โดยตรงไปตรงมาได้ ด้วยความสำคัญของเรื่องนี้ กระบวนการยุติธรรมที่พึงประสงค์จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างดุลยภาพให้เกิดระบบที่มีความโปร่งใส สามารถถูกตรวจสอบได้ และในขณะเดียวกันก็ต้องมีอิสระที่จะปฏิบัติหน้าที่ในการอำนวยความยุติธรรมอย่างมีคุณภาพด้วย³²

2.4.2.2 แนวคิดสิทธิขั้นพื้นฐานและสิทธิพลเมือง

โดยหลักสิทธิขั้นพื้นฐานหรือหลักสิทธิมนุษยชน บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการดำรงชีวิตในร่างกาย ทรัพย์สิน และเกียรติยศชื่อเสียง สิทธิเหล่านี้เป็นหลักการใหญ่ประการหนึ่งของกฎหมายและของอารยธรรมเป็นมนุษยชน สิทธิเหล่านี้ได้ถูกกล่าวถึง วิชาทฤษฎีการปกครองได้ทำการเรียนการสอนถือเป็นมาตรฐานสำคัญแห่งการศึกษากฎหมาย การศึกษาในเรื่องสิทธิเสรีภาพได้ย้าถึงสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ การเคลื่อนไหวไปมาอย่างเสรี การแสดงออกซึ่งความคิดเห็นที่เป็นอิสระ สิทธิในร่างกาย และทรัพย์สินของตน ตลอดจนชื่อเสียงเกียรติยศ สิทธิในสิ่งประดิษฐ์ หรือผลจากการค้นคว้าทางวิชาการ สิทธิในฐานะ เช่น ความเป็นบิดามารดา ผู้ใช้อำนาจปกครอง ตำราต่างๆ ที่นักวิชาการทั่วโลกแต่งขึ้น ได้ย้าและแสดงให้เห็นถึงคุณภาพและความศักดิ์สิทธิ์ของสิทธิมนุษยชนต่างๆ ดังกล่าวในอันที่จะถูกละเมิดหรือก้าวท้าวโดยบุคคลอื่น โดยชุมชน สังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สังคมเมืองหรือรัฐ³³

สิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลเป็นสิทธิพลเมืองอย่างหนึ่ง เป็นสิทธิของบุคคลในทางกฎหมาย ซึ่งมีสิทธิอันเป็นสิทธิอันเป็นส่วนตัวของแต่ละบุคคล รายละเอียดของสิทธิพลเมืองนี้ นับว่ามีส่วนสำคัญอย่างหนึ่งที่กำหนดเป็นจำนวนมาก จึงขอแบ่งสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล และสิทธิส่วนบุคคลและทรัพย์สิน

สิทธิพื้นฐานของบุคคล

สิทธิพลเมืองในส่วนแรกนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นสิทธิอันเป็นหลักการพื้นฐาน ที่จำเป็นของบุคคลทุกคนพึงจะได้รับคือ

³² แหล่งเดิม. หน้า 28.

³³ ภราดร ภคพัฒน์. (2531). การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการลงโทษ. หน้า 22.

1. บุคคลทุกคนมีสิทธิในการดำรงชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงแห่งตัวตน
2. บุคคลใดจะถูกบังคับให้เป็นทาส หรืออยู่ในภาวะจำยอมใดๆ มิได้ การค้าทาสห้ามทำในทุกรูปแบบ
3. บุคคลใดจะถูกทรมานหรือได้รับการปฏิบัติหรือการลงทัณฑ์ด้วยวิธีการที่ทารุณ โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือเหยียดหยามเกียรติมิได้
4. บุคคลทุกคนมีสิทธิจะได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลในกฎหมายไม่ว่าที่ใด
5. บุคคลทุกคนย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและชอบที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายที่เท่าเทียมกัน
6. บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากศาลยุติธรรมในการถูกละเมิดสิทธิตามกฎหมาย
7. บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้มีการพิสูจน์ว่า มีความผิดตามกฎหมาย การกระทำใดจะเป็นความผิดได้ต้องมีกฎหมายในขณะที่กระทำนั้นและจะมีการลงโทษหนักกว่าที่กฎหมายใช้อยู่ในขณะที่กระทำความผิดนั้นไม่ได้³⁴

ความพยายามที่จะให้มีสิทธิของผู้ต้องขัง เกิดขึ้นมาจากการแสวงหาหลักเกณฑ์พื้นฐานการเป็นปัจเจกชน (Individual Basis) ซึ่งสมัยก่อนได้เริ่มจากการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขัง และมีการพยายามในการให้คำจำกัดความที่เป็นรูปธรรมนัก เนื่องจากในสมัยนั้นยังขาดคำจำกัดความของคำว่าสิทธิที่เป็นทางการ ประกอบกับสาธารณชนก็ไม่ให้ความสนใจในสิทธิของผู้ต้องขัง เพราะผู้กระทำความผิดสมัยนั้น ถูกมองว่าเป็นผู้ที่บกพร่องทางศีลธรรมอย่างร้ายแรง ไม่สมควรได้รับความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องขัง ในสมัยก่อนผู้ต้องขังถูกจำกัดให้เป็นเพียงการช่วยเหลือที่มาจากความต้องการช่วยเหลือของบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งอาจทำให้รูปแบบการบริหารคลังของที่เป็นสิ่งของอำนาจความสะดวกทั่วไป หรือสิ่งที่เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตเท่านั้น

ในระยะต่อมาสิทธิของปัจเจกบุคคลได้รับการสนใจเพิ่มมากขึ้นในฐานะที่เป็นเครื่องป้องกันที่ประชาชนมีต่อการใช้อำนาจรัฐ การเรียกร้องสิทธิดังกล่าวมักมีสาเหตุมาจากประเด็นทางการเมือง กล่าวคือ การเรียกร้องให้ให้เกิดสิทธิประเภทใดประเภทหนึ่งในช่วงนั้น มักจะมีพื้นฐานเกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องศีลธรรมและการเรียกร้องสิทธิทางการเมืองซึ่งมีผลกระทบในทางการเมืองเกิดขึ้นเสมอ รวมทั้งการเรียกร้องสิทธิผู้ต้องขังซึ่งมีการเรียกร้องกันมากในเรื่องเกี่ยวกับข้อกำหนดในเรือนจำ และข้อเสนอให้การรับรองสิทธิของผู้ต้องขังอื่นๆ เหตุผลที่มีการนำมาอ้างอิงเพื่อเรียกร้องสิทธิต่างๆ ของผู้ต้องขังคือ การที่ผู้ต้องขังถูกแยกตัวออกไปจากสังคมปกติ ทำให้เขา

³⁴ แหล่งเดิม.

ถูกจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนไหว เสรีภาพในการติดต่อกับสังคมภายนอก ซึ่งสภาพเช่นนี้ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องความถูกต้องชอบธรรม ความพอดีในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ความทุกข์ทรมานของผู้ต้องขังที่ได้รับจากการถูกจำกัดสิทธิตามกฎหมายต่างๆ สิ่งเหล่านี้ได้นำมาสู่การเรียกร้องให้มีการตระหนักถึงการปกป้องรักษาสิทธิของผู้ต้องขัง อันเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน (Basic Human Right) รวมทั้งการเรียกร้องให้มีการรับรองสิทธิตามกฎหมายอันพึงมีของบุคคลเหล่านั้นด้วย

ดังนั้น สรุปได้ว่า ที่มาของสิทธิของผู้ต้องขังนั้น เกิดจากแนวคิดในทางทฤษฎีที่ว่า สิทธิพลเมืองบางส่วนของผู้ต้องขังต้องสูญเสียไปเนื่องจากการถูกลงโทษ ผู้ต้องขังในฐานะที่เป็นปัจเจกชน ยังมีสิทธิบางส่วนที่เหลืออยู่จากการลงโทษซึ่งสิทธิจะมีน้อยมีมากเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับแนวคิดหรือวัตถุประสงค์ในการลงโทษของแต่ละประเทศนำมาใช้ ดังนั้น การสูญเสียสิทธิของผู้ต้องขังน่าจะมีเพียงการถูกแยกตัวออกจากสังคมเท่านั้น และบุคคลนั้นยังต้องมีสิทธิบางประการเหลืออยู่ ซึ่งรัฐจำเป็นต้องตระหนักถึงการป้องกันรักษาสิทธิต่างๆ ของผู้ต้องขัง รัฐจำเป็นต้องตระหนักถึงการป้องกันรักษาสิทธิเหล่านั้นของผู้ถูกคุมขังด้วย และให้นักโทษได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน เช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป

บทที่ 3

การลดวันต้องโทษจำคุกไทยเปรียบเทียบกับฝรั่งเศส

เพื่อให้เห็นความชัดเจนในการลดวันต้องโทษของประเทศไทยและประเทศฝรั่งเศสในการลดวันต้องโทษจำคุก ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในกระบวนการ ขั้นตอน และวิธีดำเนินการต่างๆ ที่มีความแตกต่างกันของทั้งสองประเทศซึ่งแต่ละขั้นตอนก็จะมีข้อดีข้อเสียแตกต่างกันไปที่เราควรศึกษาอย่างถี่ถ้วนเพื่อให้เกิดเข้าใจมากขึ้นของกระบวนการลดวันต้องโทษจำคุกของทั้งสองประเทศ

3.1 โครงสร้างในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยนั้น จะเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนก่อนฟ้อง (Pre-trial stage) กล่าวคือจะเป็นกระบวนการก่อนที่คดีจะถูกนำเสนอต่อศาล อันได้แก่กระบวนการพิจารณาในชั้นของตำรวจ และพนักงานอัยการ จากนั้น ก็จะเข้าสู่ขั้นตอนการพิจารณาของศาล (Trial Stage) ซึ่งขั้นนี้จะเริ่มตั้งแต่คดีเข้าสู่การพิจารณาของศาล จบจนถึงการพิพากษาคดี และขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรม คือ ขั้นตอนการบังคับโทษตามคำพิพากษา กฎหมายได้ให้อำนาจของหน่วยงานต่างๆ ของรัฐเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม และแก้ไขเป็นการปรับปรุงให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดีเข้าสู่สังคมได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งในแต่ละขั้นตอนเหล่านี้ ประกอบไปด้วยมาตรการและการดำเนินการต่างๆ ที่มีผลเป็นการลดละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องอยู่ไม่มากนักน้อย การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงกระทำภายในกรอบของกฎหมายเท่านั้น เพื่อจุดประสงค์เป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริง การจะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเพียงวิธีการร่างกฎหมายให้อำนาจ และจำกัดขอบเขตการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอภินิหารวัตถุประสงค์ของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้อย่างแท้จริง จำเป็นจะต้องมีกลไกหรือมาตรการที่ควบคุมการใช้อำนาจหน้าที่ให้อยู่ในกรอบอำนาจที่กฎหมายกำหนดไว้ การกำหนดมาตรการ วิธีการหรือหลักเกณฑ์ต่างๆ ที่จะทำให้การใช้อำนาจขององค์กรของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้เกิดความโปร่งใส (Transparency) นำไปสู่การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ (Accountability) ประกอบกับการกำหนดมาตรการหรือกลไกต่างๆ ใน

การตรวจสอบและถ่วงดุลโดยองค์กรภายนอก หรือโดยองค์กรภายในก็ได้ เมื่อนั้นการคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ก็จะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามหลักนิติรัฐได้¹

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพิจารณาคดีอาญาดังกล่าว จึงได้มีการกำหนดองค์กร ผู้ใช้อำนาจในการหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตลอดจนกำหนดกลไกต่างๆ ที่จะควบคุมไม่ให้ องค์กรของรัฐใช้อำนาจเกินขอบเขตจนเป็นผลกระทบต่อผู้ถูกกล่าวหาในคดีด้วยเช่นกัน

องค์กรต่างๆ ที่กำหนดขึ้นนี้จะทำหน้าที่ที่แตกต่างกัน และในขณะเดียวกันก็จะ ทำหน้าที่ค้ำอำนาจขององค์กรอื่นๆ ด้วย

หากพิจารณาขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาแล้ว เราอาจแบ่งได้เป็น 2 ขั้นตอน คือ

ก. ขั้นตอนก่อนฟ้องคดี (Pre-trial stage) และ

ข. ขั้นตอนหลังฟ้องคดี (Trial stage)

สำหรับขั้นตอนก่อนฟ้องคดีนั้น ได้แก่ การสอบสวนและการฟ้องร้อง ซึ่งองค์กรที่มี อำนาจในการดำเนินการขั้นนี้ คือ องค์กรพนักงานสอบสวนและองค์กรพนักงานอัยการ

ส่วนขั้นตอนหลังฟ้องคดีอาญานั้นองค์กรที่มีอำนาจได้แก่องค์กรศาล

สำหรับในกรณีของประเทศไทยนั้นได้แยกขั้นตอนก่อนฟ้องคดีอาญาออกเป็น 2 ส่วน เด็ดขาดออกจากกันคือ ขั้นตอนการสอบสวน และขั้นตอนการฟ้องร้องดำเนินการโดยองค์กรอัยการ

หากพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทยแล้วองค์กรต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นถูกควบคุมทั้งจากกลไกภายในและภายนอกองค์กร ดังนี้

3.1.1 ชั้นพิจารณาคดี

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเราไม่อาจปฏิเสธได้เลยว่าในแต่ละขั้นตอนของ กระบวนการนั้นอาจมีการกระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยการกระทบสิทธิดังกล่าวองค์กร ในกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็น ตำรวจ พนักงานอัยการ ศาล ต้องมีกลไกในการควบคุม ตรวจสอบเพื่อให้การกระทบสิทธิดังกล่าวเกิดความโปร่งใสและสามารถถ่วงดุลอำนาจในการใช้ ดุลพินิจขององค์กรแต่ละองค์กรไม่ว่าภายในองค์กรหรือภายนอกองค์กร เพื่อให้การใช้ดุลพินิจมี ประสิทธิภาพและเป็นการอำนวยความยุติธรรมอย่างแท้จริงเพราะแต่ละองค์กรต่างก็มุ่งเน้นที่จะนำ ตัวผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เพื่อดำเนินคดีอาญาและท้ายที่สุดเพื่อเป็นการลงโทษและ ฟื้นฟูแก้ไขให้บุคคลเหล่านั้นกลับคืนสู่สังคมได้

¹ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ. (2551, กรกฎาคม). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาเพื่อ พัฒนาระบบการตรวจสอบถ่วงดุลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. หน้า 5.

กลไกในการควบคุมองค์กรต่างๆ มีดังนี้

องค์กรพนักงานสอบสวน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวนมากมาย พนักงานสอบสวน มีหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกร้องหา เพื่อจะได้รู้ตัวผู้กระทำความผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา² แต่ก็ถูกควบคุมโดยกลไกต่างๆ ซึ่งเป็นกลไกภายในขององค์กรเอง เช่น โดยหลักทั่วไป การจับ การค้นจะต้องมีหมายจับ หรือหมายค้นซึ่งออกโดยพนักงานสอบสวนชั้นผู้ใหญ่เท่านั้น หรือการควบคุมตัวผู้ต้องหา ก็ควบคุมไว้ได้ไม่เกินระยะเวลาที่กำหนดไว้เท่านั้น นอกจากนี้เมื่อพนักงานสอบสวนทำสำนวนสอบสวนเสร็จก็ทำได้แต่ “ความเห็น” เสนอพนักงานอัยการว่าสมควรฟ้องหรือไม่ฟ้อง แต่ความเห็นดังกล่าวไม่มีผลต่อการดำเนินคดีหรือไม่อย่างใด เพราะพนักงานอัยการจะเป็นผู้ “สั่งคดี”

องค์กรพนักงานอัยการ อำนาจพนักงานอัยการในการดำเนินคดีอาญา เริ่มตั้งแต่พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการ จากนั้นพนักงานอัยการจะตรวจสำนวนและทำความเข้าใจสมควรสั่งฟ้อง สั่งไม่ฟ้อง สั่งสอบสวนเพิ่มเติม หรือสั่งคดีที่เปรียบเทียบปรับ ในกรณีที่ได้รับความเห็นสั่งฟ้อง อัยการจะเป็นผู้นำผู้ต้องหาไปฟ้องต่อศาลและดำเนินกระบวนการต่างๆ ในฐานะโจทก์จนกว่าคดีจะถึงที่สุด³ แม้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะกำหนดให้พนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องคดีหากได้มีการสอบสวนมาก่อน (มาตรา 120 ป.วิ.อาญา) ก็ตาม เมื่อพนักงานอัยการฟ้องคดีกลไกที่มากควบคุมหรือตรวจสอบอีกครั้งหนึ่งก็คือการพิจารณาคดีในศาลนั่นเอง แต่การที่พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องคดี หากไม่ใช่คำสั่งของอัยการสูงสุดแล้ว โดยหลักทั่วไปแล้วจะต้องถูกตรวจสอบโดยองค์กรอื่น กล่าวคือ ถ้าในกรุงเทพมหานคร จะต้องส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมด้วยคำสั่งไม่ฟ้องนั้นให้อธิบดีกรมตำรวจ หรือถ้าในจังหวัดอื่นให้ส่งผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อพิจารณาว่าจะเห็นแย้งหรือไม่ (มาตรา 145 วรรค 1 ป.วิ.อาญา) ในกรณีที่เห็นแย้งสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการก็ให้อัยการสูงสุดเป็นผู้ชี้ขาด (มาตรา 144 วรรค 2 ป.วิ.อาญา) อย่างไรก็ตามในกรณีที่มิใช่คำสั่งชี้ขาดไม่ฟ้องนี้ก็ไม่ตัดสิทธิให้ผู้เสียหายที่จะนำคดีไปฟ้องเอง (มาตรา 34 ป.วิ.อาญา) นอกจากนี้ในกรณีที่พนักงานอัยการฟ้องคดีแล้ว องค์กรศาลก็จะทำหน้าที่ตรวจสอบอีกชั้นหนึ่งว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่

องค์กรศาล ศาลที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา ได้มีบัญญัติไว้ในพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ซึ่งได้แบ่งศาลออกเป็น 3 ชั้นศาล คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการวินิจฉัยว่าจำเลยที่ถูกฟ้องนั้นเป็นผู้กระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่และควรจะได้รับ

² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 131.

³ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 19.

โทษเพียงใดศาลมีอำนาจในการออกหมายเรียก หรือหมายอาญา เพื่อบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย นอกจากนี้ยังมีอำนาจในการสั่งปล่อยบุคคลหรือผู้ต้องถูกควบคุมหรือคุมขังโดยมิชอบได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 90⁴ แม้ว่าองค์กรศาลจะเป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการ แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดกลไกต่างๆ เพื่อตรวจสอบและคานอำนาจศาล เช่นเดียวกัน ทั้งนี้โดยกำหนดให้การพิจารณาคดีต่างๆ จะต้องทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย นอกจากนั้นเพื่อป้องกันความผิดพลาด พระธรรมนูญศาลยุติธรรมยังกำหนดให้ผู้พิพากษาต้องพิจารณาเป็นองค์คณะอีกด้วย เมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้ว คำพิพากษาเองก็อาจถูกตรวจสอบได้โดยในคำพิพากษานั้น จะต้องให้เหตุผลในการตัดสินทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย (มาตรา 186 (6) ป.วิ.อาญา) และคำพิพากษานั้นก็อาจถูกอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไปได้ หากเข้าหลักเกณฑ์ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดไว้⁵

3.1.2 ชั้นบังคับโทษ

องค์กรราชทัณฑ์ เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในชั้นบังคับโทษ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญในการดูแลผู้ต้องขัง ภายหลังจากที่ศาลกำหนดโทษและระยะเวลาการลงโทษให้เหมาะสมกับจำเลยแล้ว โดยผ่านทางพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 เพื่อส่งเสริมฟื้นฟูปรับปรุงแก้ไขและเพื่อให้ผู้กระทำความผิดพร้อมที่จะกลับคืนสู่สังคมอย่างไม่มีปัญหาภายหลังพ้นโทษ และการดำเนินงานของกรมราชทัณฑ์จะเป็นการดำเนินการโดยฝ่ายบริหารโดยมาตรการต่างๆ ในการให้ผู้กระทำผิดกลับคืนสู่สังคมนั้นให้อำนาจในการใช้ดุลพินิจกับเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์⁶ เนื่องจากปริมาณของผู้ต้องขังที่มีจำนวนมากจึงเป็นปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการของภาครัฐ และยังคงอาจเป็นผลร้ายต่อสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ต้องขังเอง นอกจากนั้นแล้วยังมีการเรียนรู้พฤติกรรมการกระทำความผิดในผู้ต้องโทษอีกด้วย การแก้ไขปัญหานี้ในคนล้นคุกของไทยนั้นถือว่าเป็นภารกิจในการบริหารจัดการงานราชทัณฑ์ของฝ่ายบริหารในการพิจารณาว่าการรับโทษจำคุกนั้นเพียงพอต่อการแก้แค้นทดแทนและผู้ต้องขังได้รับการบำบัดฟื้นฟูให้พร้อมที่จะกลับเข้าสู่สังคมได้แล้วก็อาจปล่อยตัวผู้นั้นไปก่อนครบระยะเวลาที่ศาลมีคำพิพากษาและคำสั่ง หรือทำให้ระยะเวลาการนับโทษนั้นสั้นลง ทั้งนี้โดยกระบวนการพักการลงโทษ ลดวันต้องโทษ หรือเสนอให้ได้รับพระราชทานอภัยโทษ ซึ่งกระบวนการต่างๆ เหล่านี้ผู้ต้องขังเองหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรเข้าถึงอย่างไร ควรมี

⁴ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 20.

⁵ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (ตุลาคม – ธันวาคม 2539). “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย: ปัญหาและข้อเสนอแนะบางประการ.” *คูลพาท*, 43 (4). หน้า 5-7.

⁶ ปกป้อง ศรีสนิท. (2550, มิถุนายน). “การปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคน.” *บทสัมภาษณ์*, 63 (2). หน้า 49.

ผู้เข้าร่วมในการพิจารณาหรือมีระบบการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจ เพื่อให้ระบบการต่างๆ นั้น เป็นไปอย่างโปร่งใสและป้องกันการนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ที่มีขอบ ด้วยกฎหมาย⁷

กระบวนการยุติธรรมทุกชั้นตอนต้องสามารถควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจได้ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจรัฐ โดยมีขอบจากบุคคลในองค์กรและการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจนอกจากจะเป็นไปในรูปแบบการควบคุมตรวจสอบในหน่วยงานซึ่งเป็นเรื่องปกติธรรมดา ที่ต้องกระทำแล้ว ที่สำคัญก็จะต้องมีกฎหมายกำหนดกลไกควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจจาก ภายนอกด้วยเพื่อป้องกันความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม⁸

3.2 โครงสร้างในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของฝรั่งเศส

ระบบกฎหมายฝรั่งเศสนั้นได้ชื่อว่าเป็นระบบที่มีมาตรฐานในเรื่องของกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญาในระดับที่เป็นแม่แบบสำหรับการศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ที่ต้องการจะพัฒนาปรับปรุงระบบกระบวนการยุติธรรมอาญามาเป็นเวลานานแล้ว ระบบ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของฝรั่งเศสได้รับการยอมรับว่า เป็นต้นแบบของระบบการพิจารณา แบบได้สวนที่ประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทยก็ได้รับอิทธิพลทั้งทางด้านแนวคิด หลักการ และ นำมาประยุกต์ใช้กับกระบวนการยุติธรรมของไทยอย่างต่อเนื่อง⁹

3.2.1 ชั้นพิจารณาคดี

องค์กรตำรวจ ตำรวจฝรั่งเศสแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ตำรวจฝ่ายปกครอง (la police administrative) และตำรวจฝ่ายคดี (La Police judiciaire)

(ก) ตำรวจฝ่ายปกครอง อยู่ภายใต้อำนาจการบังคับบัญชาของฝ่ายปกครอง มีหน้าที่ใน การ รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น แบ่ง ออกเป็นสองประเภท คือ

1. ตำรวจฝ่ายปกครองทั่วไป (Police administrative générale) มีหน้าที่ในการป้องกัน มิให้เกิดการกระทำความผิดกฎหมายต่างๆ ไปด้วยการออกกฎหมายหรือระเบียบ หรือด้วยการปฏิบัติการต่างๆ เช่นการรักษาความสงบเรียบร้อยหรือสุขอนามัยของชุมชน หรือการติดตามการเดินขบวนเพื่อไม่ให้ กีดขวางการจราจร เป็นต้น

⁷ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ. เล่มเดิม. หน้า 4.

⁸ คณิต ณ นคร ข (ม.ป.ป.). “ความเป็นประชาธิปไตยในกระบวนการยุติธรรม.” *รวมบทความด้าน วิชาการของ ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ณ นคร อัยการสูงสุด*. หน้า 428-429.

⁹ อุทัย อาทิวา. (2554). *รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส*. หน้า 68.

2. ตำรวจฝ่ายปกครองพิเศษ (Police administrative spéciale) คือตำรวจที่มีอำนาจหน้าที่ของฝ่ายปกครองในการป้องกันมิให้มีการละเมิดกฎหมายเป็นเรื่องราว เฉพาะกรณีฯ ไป เช่น อำนาจในการควบคุมการก่อสร้างอาคารอำนาจในการควบคุมการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้าง เป็นต้น

(ข) ตำรวจฝ่ายคดี (La Police Judiciaire) ถือเป็นกลไกของการอำนวยความยุติธรรมที่อยู่ภายใต้อำนาจตุลาการและจะเข้ามาในคดีต่อเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วเปรียบเทียบได้กับพนักงานสอบสวนของไทย

ตำรวจฝ่ายคดี (La Police Judiciaire) แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

1. เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี (Les officiers de police judiciaire)
2. เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี (Les agents de police judiciaire)¹⁰

ระบบการสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส ตำรวจที่ทำหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีอาญาถือว่าเป็นหัวใจของการสอบสวน โดยเฉพาะการสอบสวนความผิดซึ่งหน้าและการสอบสวนเบื้องต้น ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการสอบสวนของผู้พิพากษาไต่สวน ถ้าปรากฏว่าต่อมาสำนวนการสอบสวนเบื้องต้นได้ถูกส่งมาให้ผู้พิพากษาไต่สวนดำเนินคดี แต่ลักษณะสำคัญของการทำงานของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีและเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี คือ คุลยสัมพันธ์ในการตรวจสอบและกำกับดูแลการสอบสวนของตำรวจฝ่ายคดีโดยพนักงานอัยการและศาล การตรวจสอบและการกำกับดูแลดังกล่าวทำให้เกิดความโปร่งใสในการสอบสวนคดีอาญา และทำให้เกิดความผิดพลาดน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับกระบวนการสอบสวนที่ให้อำนาจตำรวจในฐานะพนักงานสอบสวนแต่เพียงองค์กรเดียวเป็นผู้ปฏิบัติงานและกำกับดูแลสอบสวนด้วยตนเอง¹¹

องค์กรอัยการ อัยการฝรั่งเศสจะมีสถานะเป็นตุลาการด้วย ไม่ว่าจะเป็นอัยการแห่งสาธารณรัฐ (Les procureurs de la République) และเป็นผู้ช่วยอัยการแห่งสาธารณรัฐ รวมทั้งอธิบดีอัยการ (Les procureurs généraux) และผู้ช่วยอธิบดีอัยการ อัยการประจำศาลสูง (Les avocats généraux) ผู้พิพากษา (Les juges) และตุลาการผู้ช่วย (Les auditeurs de justice) ล้วนเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรตุลาการ ซึ่งอยู่ภายใต้บทบัญญัติของรัฐกฤษฎฉบับลงวันที่ 22 ธันวาคม ค.ศ. 1958 ว่าด้วยสถานะของตุลาการ¹² ในระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสนั้น ไม่ได้มีแนวคิดในการแบ่งแยกการสอบสวนออกจากการฟ้องร้องคดีอย่างเช่นในระบบกฎหมายไทย หลักการดำเนินคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสถือว่าผู้ที่มีอำนาจในการสอบสวนและฟ้องคดีอาญาคือ พนักงานอัยการซึ่งเป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐอย่างแท้จริง ดังนั้นในระบบการดำเนินคดีอาญาของ

¹⁰ แหล่งเดิม. หน้า 72-73.

¹¹ แหล่งเดิม. หน้า 101.

¹² แหล่งเดิม. หน้า 132.

ประเทศฝรั่งเศสจึงไม่ได้แยกการสอบสวนออกจากการฟ้องร้องคดี อัยการเป็นผู้รับผิดชอบการสอบสวน โดยอาจจะทำการสอบสวนด้วยตนเองหรือมอบให้ตำรวจฝ่ายคดีดำเนินการสอบสวนแทน โดยอัยการเป็นผู้กำหนดทิศทางและกำกับดูแลการทำงานของตำรวจฝ่ายคดี¹³ พนักงานอัยการมีหน้าที่ในการตรวจสอบดุลพินิจในการกำหนดโทษชั้นโทษของศาลด้วย กล่าวคือประมวลกฎหมายอาญาของประเทศฝรั่งเศสจะมีการกำหนดไว้เฉพาะอัตราโทษชั้นสูงเท่านั้น ไม่มีโทษชั้นต่ำ¹⁴ ในทางปฏิบัติของพนักงานอัยการฝรั่งเศสนั้น จะมีการบรรยายคำขอทนายฟ้องของพนักงานอัยการเพื่อขอให้ศาลลงโทษตามที่พนักงานอัยการขอไว้ในท้ายฟ้อง ซึ่งนอกจากขอให้ศาลลงโทษตามฐานความผิดฐานใดแล้ว ยังได้กำหนดอัตราโทษหรือขอให้ศาลกำหนดอัตราโทษตามที่พนักงานอัยการขอไว้ท้ายฟ้องด้วย กรณีศาลมีคำพิพากษาโดยกำหนดโทษที่จะลงแก่จำเลยไม่เป็นไปตามคำขอของพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าไม่เหมาะสม พนักงานอัยการอาจพิจารณาใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกา คำพิพากษาในประเด็นดังกล่าวต่อไป ซึ่งกรณีดังกล่าวเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจในการใช้ดุลพินิจกำหนดโทษของศาลให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น¹⁵

ผู้พิพากษาไต่สวน คือผู้พิพากษาที่มีบทบาทหลักในการดำเนินคดีในชั้นสอบสวนของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศสตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ผู้พิพากษาไต่สวนฝรั่งเศสมีสถานะเป็นตุลาการ หรือที่ในตำรากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในประเทศฝรั่งเศสว่า “ตุลาการนั่ง” (Le magistrat du siege -ศาล) คือเป็นอิสระจากอำนาจบริหารเป็นผู้พิพากษาที่กฎหมายให้มีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนหรือมอบหมายการสอบสวน (Commission Rogatoire) ให้เข้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี (La Police Judiciaire) ดำเนินการภายใต้การกำกับดูแลของผู้พิพากษาไต่สวนจะได้รับประกันความยุติธรรม ในการดำเนินคดี

ด้วยเหตุนี้ในกรณีที่ผู้พิพากษาไต่สวนลงมือทำการสอบสวนคดีด้วยตนเอง จึงมีฐานะเป็นทั้งพนักงานสอบสวน และผู้ทำหน้าที่ตุลาการในการค้นหาความจริง โดยการแสวงหาและรวบรวมข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานทั้งที่เป็นผลร้ายและเป็นคุณแก่ผู้ถูกไต่สวน¹⁶

¹³ แหล่งเดิม, หน้า 137-138.

¹⁴ ฌองส์ โจฮาญู. (2549). รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัย เรื่อง ศึกษาความเป็นไปได้ในการกำหนดชั้นโทษและการนำไปปรับใช้ในประมวลกฎหมายอาญา. หน้า 321.

¹⁵ พิชญ์ ลีอนิจกิจ. (2551). บทบาทอัยการต่อการใช้ดุลพินิจของศาลในการกำหนดโทษ. หน้า 51.

¹⁶ อุทัย อาทิวา. เล่มเดิม. หน้า 184.

1. สถานะและการปฏิบัติงานของผู้พิพากษาไต่สวน

ผู้พิพากษาไต่สวนคือผู้พิพากษาคนหนึ่งของศาลชั้นต้น (Un Juge du tribunal de grande instance) ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลชั้นต้นจะมอบหมายให้ผู้พิพากษาไต่สวนคนหนึ่งหรือหลายคนเป็นผู้ดำเนินการไต่สวนคดีก็ได้

การมอบอำนาจให้ผู้พิพากษาไต่สวนหลายคนดำเนินคดีเดียวกันสามารถกระทำได้ในกรณีของคดีความผิดอุกฤษฏ์โทษ บุคคลดังต่อไปนี้คือ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลชั้นต้น อัยการแห่งสาธารณรัฐ หรือคู่ความอาจเป็นผู้ที่ทำให้ผู้พิพากษาไต่สวนเข้ามาทำคดีได้ เมื่อมีเหตุผลด้านความยุ่งยากซับซ้อนหรือความร้ายแรงของความผิด

2. การฟ้องคดีต่อผู้พิพากษาไต่สวน (Saisne du juged'instruction)

บุคคลผู้มีสิทธิร้องขอต่อผู้พิพากษาไต่สวนให้ดำเนินคดีมีดังต่อไปนี้

2.1 อัยการแห่งสาธารณรัฐ

2.2 บุคคลที่ เป็นผู้เสียหายและยื่นคำร้องขอให้ดำเนินคดีพร้อมคำขอเข้าเป็นคู่ความฝ่าย

แพ่ง (Une plainte avec constitution de partie civile)

ผู้พิพากษาไต่สวนไม่มีอำนาจเริ่มคดีได้ด้วยตนเอง เขาจะเข้ามาดำเนินคดีได้ต่อเมื่อมีคำร้องขอเปิดการไต่สวนคดี (Le réquisitoire introductif) จากอัยการแห่งสาธารณรัฐ หรือคำร้องขอเพิ่มเติม (Le réquisitoire supplétif) ในภายหลัง ส่วนอีกกรณีหนึ่งที่ผู้พิพากษาไต่สวนสามารถดำเนินคดีได้ก็ต่อเมื่อผู้เสียหายยื่นคำร้องพร้อมกับคำขอเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่ง แต่ผู้พิพากษาไต่สวนจะเข้ารับผิดชอบคดีได้ก็ต่อเมื่อ ได้รับมอบหมายสำนวนจากผู้พิพากษาหัวหน้าศาลชั้นต้นซึ่งผู้พิพากษาไต่สวนสังกัดอยู่

ผู้พิพากษาไต่สวนจำเป็นต้องดำเนินคดีโดยปราศจากอคติอย่างแท้จริงเนื่องจากผลการไต่สวนจะต้องถูกนำไปใช้เป็นหลักในการดำเนินคดี ดังนั้นผู้พิพากษาไต่สวนจึงต้องถูกนำไปใช้เป็นหลักในการดำเนินคดี ดังนั้นผู้พิพากษาไต่สวนจึงต้องรวบรวมพยานหลักฐานให้มากที่สุดเพื่อจะได้นำไปใช้ประกอบการพิจารณาของศาลในชั้นพิจารณาคดีจำนวนไม่เกินร้อยละสิบที่จะเข้าสู่ระบบการดำเนินคดีของผู้พิพากษาไต่สวน

3. คดีที่อยู่ในอำนาจของผู้พิพากษาไต่สวน

ผู้พิพากษาไต่สวนจะเข้าไปทำการสอบสวนคดีสองประเภทด้วยกัน คือ คดีประเภทแรกเป็นคดีความผิดอุกฤษฏ์โทษ และคดีประเภทที่สองจะเป็นคดีความผิดฆังฉิม โทษที่ร้ายแรงและยุ่งยากซับซ้อน เช่น คดีความมั่นคงแห่งรัฐ คดีทุจริตทางการเมืองหรือทางการเงิน คดีความปลอดภัยสาธารณะหรือสาธารณสุข (La santé publique) คดีค้ายาเสพติด ในการปฏิบัติงานผู้พิพากษาไต่สวนมีอำนาจมอบหมายให้ตำรวจและทหารที่ทำหน้าที่ตำรวจช่วยดำเนินคดีแทนได้

4. การดำเนินกระบวนการไต่สวน (Le déroulement de l'instruction)

ผู้พิพากษาไต่สวนไม่ใช่ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีแต่เป็นตุลาการที่มีอำนาจในการไต่สวนบุคคลที่มีพยานหลักฐานบ่งชี้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่อยู่ในฐานะพยานต้องสงสัย (Lémoïn assisté) ผู้พิพากษาไต่สวนต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกไต่สวนทราบรวมทั้งข้อเท็จจริงที่เป็นมูลเหตุของข้อกล่าวหา

นอกจากนี้ ผู้พิพากษาไต่สวนมีอำนาจออกหมายเรียก (Mandat de comparution) หมายให้นำตัวมา (Mandat d' amener) หมายจับ (Mandat d' arrêt) และหมายขัง (Mandat de dépôt)

ผู้พิพากษาไต่สวนมีหน้าที่ที่จะต้องไต่สวนข้อเท็จจริงที่เป็นพยานหลักฐานทั้งฝ่ายที่กล่าวหาและฝ่ายผู้ถูกกล่าวหาด้วย ในระหว่างการไต่สวนคดีผู้พิพากษาไต่สวนจะรวบรวมพยานหลักฐานไว้ในสำนวนการสอบสวนเพื่อใช้ในการพิสูจน์ความจริง สอบปากคำและการเผชิญหน้ากับพยานหรือพยานผู้เชี่ยวชาญ และมีอำนาจสั่งอนุญาตให้มีการดักฟังทางโทรศัพท์ (Les écoutes téléphoniques) การดักฟังโทรศัพท์จะทำได้ในกรณีที่เป็นความผิดออกฤทธิ์โทษหรือมัจฉิมโทษซึ่งมีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่สองปีขึ้นไป และต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้พิพากษาไต่สวน

การปฏิบัติงานในชั้นไต่สวนนี้จะต้องอยู่ในหลักการเก็บรักษาข้อมูลที่ได้มาไว้เป็นความลับในชั้นไต่สวน เพื่อมิให้กระแสสังคมมีอิทธิพลขัดขวางการอำนวยความยุติธรรม

ผู้พิพากษาไต่สวนมีอำนาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีทำการไต่สวนแทน (La commission rogatoire) การมอบหมายดังกล่าวช่วยทำให้ภาระความรับผิดชอบในการทำงานของผู้พิพากษาไต่สวนนั้นบรรเทาลง และในทางปฏิบัติผู้พิพากษาไต่สวนก็ใช้วิธีการมอบหมายอำนาจให้เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีกระทำการแทน เพราะผู้พิพากษาไต่สวนมีงานล้นมือและมีเวลาทำงานน้อย จึงจำเป็นต้องมอบหมายตำรวจฝ่ายคดีช่วยทำการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานแทน

ในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีตามที่ได้รับมอบหมายนั้น เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีจะต้องระมัดระวังไม่กระทำการที่เป็นการกระทบต่อสิทธิของผู้ถูกไต่สวนในการต่อสู้คดี และในกรณีที่มีข้อสงสัยในการปฏิบัติงาน เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีจะต้องปรึกษากับผู้พิพากษาไต่สวนโดยเร็ว เพื่อขอแนะนำในการปฏิบัติงาน การกระทำของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีที่ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้จะทำให้พยานหลักฐานที่ได้มาไม่ชอบหรือไม่สามารถรับฟังได้ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในกฎเกณฑ์ของกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างแม่นยำเพื่อมิให้การปฏิบัติงานของตนเสียไป

เมื่อผู้พิพากษาไต่สวนเห็นว่าการไต่สวนเสร็จสิ้นแล้ว จะต้องแจ้งให้คู่ความและทนายความทราบ คู่ความและทนายความจะมีเวลาสี่สิบวันเพื่อที่จะยื่นคำร้องขอและนำพยานใหม่เข้ามาแสดงความบริสุทธิ์

5. การปิดการไต่สวน (La cloture de l'instruction)

เมื่อครบกำหนดเวลาสี่สิบวัน ผู้พิพากษาไต่สวนจะทำคำสั่งปิดการไต่สวน (Une ordonnance de cloture l'information) การทำคำสั่งดังกล่าวจะขึ้นอยู่พยานหลักฐานที่มีอยู่ ซึ่งอาจเป็นคำสั่งส่งคดี (Une ordonnance de renvoi) ไปให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี เรียกว่าคำสั่งให้ฟ้องคดีซึ่งจะต้องถูกส่งเรื่องไปให้ศาลลูกขุน (Une cour d'assises) ทำการพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป หรืออาจเป็นคำสั่งว่าคดีไม่มีมูล (Une ordonnance de renvoi) ไปให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี เรียกว่าคำสั่งให้ฟ้องคดีซึ่งจะต้องถูกส่งเรื่องไปให้ศาลลูกขุน (Une cour d'assises) ทำการพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป หรืออาจเป็นคำสั่งว่าคดีไม่มีมูล (Une ordonnance de nonlieu) ก็จะทำให้คดีระงับไป

อย่างไรก็ตาม ผู้พิพากษาไต่สวนไม่มีอำนาจที่จะมีคำสั่งให้ใช้มาตรการทางตุลาการหรือการขังชั่วคราวผู้ต้องหา/ผู้ถูกไต่สวนอีกต่อไป เพราะการใช้อำนาจดังกล่าวในปัจจุบันตกอยู่กับผู้พิพากษาแห่งเสรีภาพและการกักขัง (Le juge des libertés et détention)

ผู้ถูกไต่สวนมีอำนาจอุทธรณ์คำสั่งให้ฟ้องคดีได้ (Les ordonnances de mise en accusation) ผู้ที่มีอำนาจอุทธรณ์คือ ศาลไต่สวน (La chambre de l'instruction) ซึ่งมีองค์คณะผู้พิพากษาระดับผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์จำนวนสามคนเปรียบเสมือนศาลไต่สวนอุทธรณ์ แต่ยังคงถือว่าอยู่ในชั้นสอบสวนศาลไต่สวนมีกำหนดเวลาพิจารณาวินิจฉัยคำร้องอุทธรณ์สี่เดือน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้กำหนดระยะเวลาสำหรับการไต่สวนไว้ อย่างไรก็ตาม หากการไต่สวนใช้ระยะเวลาเกินสองปีผู้พิพากษาไต่สวนจะต้องแสดงเหตุผลต่อประธานศาลไต่สวน (Le président de la chambre de l'instruction) เพื่อพิจารณาว่ามีเหตุสมควรหรือไม่ ศาลไต่สวนมีอำนาจถอดถอนผู้พิพากษาไต่สวนแล้วแต่งตั้งผู้พิพากษาไต่สวนคนอื่นให้ทำการแทนได้

องค์กรศาล ศาลอาญาแบ่งออกเป็น 3 ศาล

1. ศาลอาญาชั้นต้น ตั้งอยู่ในเขตศาลอุทธรณ์ ประกอบด้วย Tribunal de grade instance¹⁷ ผู้พิพากษา 3 นายขึ้นไป ตั้งอยู่ที่จังหวัด (Département) และ Tribunal d'instance มีผู้พิพากษานายเดียวตั้งอยู่ที่อำเภอ (Arrondissement) ศาลทั้งสองมีอำนาจในการพิจารณาคดีทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา

¹⁷ Tribunal d'instance และ Tribunal de police เป็นศาลชนิดเดียวกัน ถ้าพิจารณาคดีแพ่งเรียก Tribunal d'instance ถ้าพิจารณาคดีอาญาเรียกว่า Tribunal de police ส่วน Tribunal de grande instance และ Tribunal

2. ศาลอาญาชั้นอุทธรณ์ ตั้งอยู่ตามจังหวัดต่างๆ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคำฟ้องอุทธรณ์ ศาลนี้มีผู้พิพากษา 3 นาย มีอัยการ (Procureur General) และผู้ช่วยหลายนาย เป็นอัยการประจำศาลนี้ นอกจากนี้ยังมีทนายความประจำศาล

3. ศาลพิจารณาคดีอุกฉกรรจ์ (Crime) ซึ่งศาลได้สวนชั้นที่ 2 (Chambre d'Accusation) ตั้งฟ้องคำพิพากษานี้เป็นอันเด็ดขาด ไม่มีอุทธรณ์แต่ฎีกาได้ มี Procure Général เป็นอัยการประจำศาลผู้พิพากษาศาลนี้ประกอบด้วย

1) ผู้พิพากษา (Magistrats du Siège) ผู้พิพากษานั้นมี 3 นาย หัวหน้าศาล 1 นาย องค์กรคณะ 2 นาย

2) คณะลูกขุน (Jurés) คือประชาชนที่รับเชิญมาร่วมการพิจารณาพิพากษาคดีกับผู้พิพากษา คดีหนึ่งจะมีลูกขุนร่วมพิจารณาด้วย 9 นาย มีสิทธิถามพยานได้และมีอำนาจร่วมพิจารณาพิพากษาลงโทษจำเลยร่วมกับผู้พิพากษา¹⁸

3.2.2 ชั้นบังคับโทษ

องค์กรอัยการ กระบวนการบังคับโทษของฝรั่งเศสนั้นมีการจัดระบบบริหารงานราชทัณฑ์ซึ่งมีลักษณะพิเศษกว่าประเทศไทย กล่าวคือ ในกระบวนการในชั้นบังคับโทษของฝรั่งเศสไม่ได้มีแต่กรมราชทัณฑ์เป็นหน่วยงานผู้มีอำนาจสิทธิขาดเพียงหน่วยงานเดียว บทบาทของอัยการฝรั่งเศสในชั้นบังคับโทษซึ่งมีรูปแบบของการบริหารกระบวนการยุติธรรมที่มีลักษณะพิเศษคืออำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในกระบวนการหลังคำพิพากษาซึ่งมีคู่ขนานไปกับบทบาทของศาลฝรั่งเศสด้วย โดยลักษณะพิเศษของอัยการนั้นเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ไม่ใช่เฉพาะการฟ้องคดีแต่ยังเป็นองค์กรที่ดูแลเสรีภาพของประชาชนด้วยในขณะเดียวกัน¹⁹

ผู้พิพากษาบังคับโทษ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ได้กำหนดให้มีผู้พิพากษาบังคับโทษ (Juge de l' application des peines หรือ JAP.) เป็นหลักในกระบวนการยุติธรรมชั้นบังคับโทษ ผู้พิพากษาบังคับโทษเป็นผู้พิพากษาพิเศษประจำศาลที่มีหน้าที่ติดตามการบังคับโทษแก่ผู้ต้องขังทั้งในและนอกเรือนจำ ตำแหน่งผู้พิพากษาบังคับโทษนี้ตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1958 อันเนื่องมาจากอิทธิพลของหลักปัจเจกบุคคลของการลงโทษ (L'individualisation de peine) ผู้พิพากษาบังคับโทษมีหน้าที่ในการรักษาหลักการและสาระสำคัญของการลงโทษ ซึ่ง

---

correctionnet ก็เช่นกัน Tribunal de grande instance มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งเกี่ยวกับบุคคล สัญชาติ คดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์เกิน 3,000 ฟรังก์ใหม่ขึ้นไป โดยปกติมีจังหวัดละศาล จังหวัดใหม่ๆ มีหลายศาล Tribunal d'instance พิจารณาคดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 3,000 ฟรังก์ใหม่.

¹⁸ เศรษฐชัย อันสมศรี. (2547). *คู่มือวินิจฉัยในการกำหนดโทษจำคุก*. หน้า 56-57.

¹⁹ อุทัย อาทิวา. เล่มเดิม. หน้า 128.

รวมถึงการปรับปรุงตัวและแก้ไขฟื้นฟูนักโทษเพื่อกลับคืนสู่สังคม ดังนั้นผู้พิพากษาบังคับโทษจึงจำเป็นต้องทำงานอย่างใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์

ต่อมาได้มีรัฐบัญญัติฉบับที่ 2004-204 ลงวันที่ 9 มีนาคม ค.ศ. 2004 หรือกฎหมายแปร์เบ็ง II (Loi Perben II) ซึ่งตราออกมาเพื่อปรับกระบวนการยุติธรรมในชั้นบังคับโทษให้เข้ากับวิวัฒนาการของการประกอบอาชญากรรม และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2005 กฎหมายดังกล่าวได้จัดรูปกระบวนการยุติธรรมในชั้นบังคับโทษขึ้นใหม่ โดยการตั้งเขตอำนาจของศาลบังคับโทษดังนี้

1. เขตอำนาจศาลบังคับโทษชั้นต้น (Les Jurisdiction de l'application des peines) ประกอบด้วยผู้พิพากษาบังคับโทษ และศาลบังคับโทษชั้นต้นซึ่งมีอำนาจตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ในการกำหนดรูปแบบหลักในการลงโทษที่ตัดเสรีภาพหรือโทษจำคุกเสรีภาพบางประเภท โดยกำหนดทิศทางและควบคุมการบังคับโทษดังกล่าว (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 712-1 วรรคแรก)²⁰

อำนาจของศาลขึ้นอยู่กับอัตราโทษที่กำหนดไว้ ศาลบังคับโทษชั้นต้นมีอำนาจในการพิจารณาคดีที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไป

2. ศาลบังคับโทษชั้นอุทธรณ์ (La chambre de l'application des peines-CHAP) มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยคำร้องอุทธรณ์คัดค้านคำวินิจฉัยของผู้พิพากษาบังคับโทษและศาลบังคับโทษชั้นต้น

อำนาจของผู้พิพากษาบังคับโทษแบ่งออกตามลักษณะของสถานที่ในการบังคับโทษ

(1) กรณีผู้ต้องหาอยู่ในเรือนจำ

หลังจากผู้พิพากษาบังคับโทษได้พิจารณาความเห็นของคณะกรรมการบังคับโทษ มีอำนาจดังต่อไปนี้

1. ลดโทษให้กับผู้ต้องโทษที่ได้แสดงความพยายามอย่างเต็มที่ในการปรับตัวให้เข้ากับสังคม

2. อนุญาตให้ผู้ต้องโทษออกนอกเรือนจำ (Des permissions de sortir) และในกรณีที่มีกฎหมายอภิปรายโต้แย้งกัน (Le débat contradictoire) ผู้พิพากษาบังคับโทษมีอำนาจให้ทัณฑสถานดำเนินการดังต่อไปนี้ หลังจากอภิปรายโต้แย้งกันแล้ว

²⁰ Art. 712-1 Le juge de l'application des peines et le tribunal de l'application des peines constituent les juridictions de l'application des peines du premier degré qui sont chargées, dans les conditions prévues par la loi, de fixer les principales modalités de l'exécution des peines privatives de liberté ou de certaines peines restrictives de liberté, en orientant et en contrôlant les conditions de leur application.

(2) กรณีผู้ต้องโทษอยู่เรือนจำเปิด

ผู้พิพากษาบังคับโทษมีอำนาจหน้าที่ติดตามดูแลการบังคับโทษซึ่งกระทำลงในสถานที่ภายนอกเรือนจำ เช่น การเลื่อนหรือรอกการลงโทษที่มีเงื่อนไขการปฏิบัติหรือคุมประพฤติ (Le sursis avec mise à l'épreuve) การทำงานสาธารณะประโยชน์ การรอกการลงโทษ โดยมีหน้าที่ที่จะต้องทำงานสาธารณะประโยชน์ การห้ามเข้าเขตกำหนด การติดตามการคุมประพฤติ (Le suivi socio-judiciaire) การพักโทษโดยมีเงื่อนไข

นอกจากนี้ยังมีหน้าที่จัดการกับการลงโทษจำคุกที่ไม่เกินหนึ่งปีสำหรับผู้ต้องโทษที่ได้รับอิสรภาพภายใต้ระบบบ้านพักกึ่งวิถี การอยู่ภายใต้การควบคุมอิเล็กทรอนิกส์ การกำหนดให้อยู่นอกเรือนจำ การรอกการลงโทษ หรือการลดโทษ หรือการเปลี่ยนโทษจำคุกที่ไม่เกินหกเดือนให้เป็นการรอกการลงโทษที่มีหน้าที่ในการทำงานสาธารณะประโยชน์ หรือการลงโทษปรับรายวัน (Les Jours-amende)

สำหรับการปฏิบัติงานในสถานที่เปิดนี้ ผู้พิพากษาบังคับโทษจะได้รับการสนับสนุนการทำงานจากสำนักงานเพื่อการคืนสู่สังคมและการคุมประพฤติ (Le Service Pénitentiaire d'Insertion et de Probation-SPIP) สำนักงานนี้มีหน้าที่ในการสืบเสาะข้อเท็จจริงก่อนที่จะมีการพิพากษาลงโทษ และช่วยผู้ต้องโทษในการเตรียมสำนวนข้อมูลของการบริหารจัดการโทษที่จะเสนอต่อผู้พิพากษาบรรดาที่ปรึกษาด้านการคืนสู่สังคมและการคุมประพฤติ (Le Conseillers d'Insertion et de Probation) จะให้การสนับสนุนผู้ต้องโทษในการคืนสู่สังคม และตรวจตราว่าผู้ต้องโทษได้ปฏิบัติตามให้สอดคล้องกับหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้หรือไม่²¹

3.3 การลดวันต้องโทษจำคุกในประเทศไทย

การลดวันต้องโทษจำคุก เป็นมาตราในการลดระยะเวลาในการต้องโทษจำคุกของผู้ต้องขังให้น้อยลง โดยการลดวันต้องโทษจำคุกแล้วปลดปล่อยให้ผู้ต้องขังออกจากเรือนจำก่อนครบกำหนดโทษตามคำพิพากษา ภายใต้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 32 (6) (7) โดยให้อยู่ภายใต้เงื่อนไขการควบคุมความประพฤติ หากมิได้กระทำผิดเงื่อนไขหรือกระทำผิดอาญาขึ้นอีก ผู้ที่ได้รับการลดวันต้องโทษก็จะเป็นอิสระโดยแท้จริง หากกระทำผิดเงื่อนไขหรือกระทำผิดอาญาขึ้นอีก ก็จะถูกส่งตัวกลับเข้ารับโทษที่เหลือในเรือนจำต่อไปตามเดิม โดยเหตุผลเพื่อจูงใจให้นักโทษเด็ดขาดประพฤติดีอยู่ในระเบียบวินัย มีความอดสาหะ ตั้งใจรับการศึกษาอบรม และทำงานฝึกวิชาชีพมากขึ้น และลดปัญหาผู้พ้นโทษกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก ในบทนี้จะกล่าวถึงความเป็นมาของ

²¹ อุทัย อาทิวา. เล่มเดิม. หน้า 152-156.

การลดวันต้องโทษจำคุกในประเทศไทย หลักเกณฑ์ ตลอดจนขั้นตอน และการดำเนินการทางกฎหมาย และระเบียบปฏิบัติของกรมราชทัณฑ์ รวมถึงผลการดำเนินงานที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันด้วย

ความเป็นมาของการลดวันต้องโทษจำคุกในประเทศไทย

การลดวันต้องโทษจำคุกในประเทศไทย เกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิรูประบบการปกครอง โดยนำวัฒนธรรมและอารยธรรมตะวันตกมาปรับปรุงแก้ไขความเป็นอยู่ของประเทศไทยให้เจริญขึ้น ทรงพระราชดำริเห็นว่าเป็นการสมควรที่จะให้มีพระราชบัญญัติลักษณะเรือนจำขึ้นไว้เป็นกฎหมายสำหรับแผ่นดิน เพื่อให้เสนาบดี เจ้าหน้าที่ ได้มีโอกาสจัดการเรือนจำ ให้เป็นระเบียบเรียบร้อยยิ่งขึ้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติเรือนจำไว้รวม 15 มาตรา และประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2444²²

พระราชบัญญัติลักษณะเรือนจำ ร.ศ. 120 ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติที่ออกเพื่อการราชทัณฑ์ ฉบับแรก ได้กำหนดหลักการในเรื่องวันลดโทษไว้ในมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ซึ่งมีข้อความว่า²³

“ให้เสนาบดีมีอำนาจตั้งข้อบังคับสำหรับลดโทษนักโทษที่ประพฤติดี หรือที่ได้กระทำการ ที่มีคุณประโยชน์แก่ราชการได้ แต่ห้ามมิให้ลดโทษเกินกว่า 1 ใน 6 ของโทษนั้น ถือเป็นต้นว่า ถ้าต้องโทษจำคุก 6 ปี ให้ลดโทษได้เกินกว่า 1 ปี ถ้าจำคุกตลอดชีวิต ให้ลดลงไม่น้อยกว่า 25 ปี ได้

พระราชบัญญัติฉบับนี้ เป็นพระราชบัญญัติที่นำมาจากระบบราชทัณฑ์ของประเทศอังกฤษ และได้ให้อำนาจแก่เสนาบดีเพื่อดำเนินการนี้ไว้มาก ต่อมาในปี พ.ศ. 2458 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชปรารภว่า “การคุกตราบังนั้นเป็นการสำคัญอย่างหนึ่งของประเทศ สมควรที่จะปรับปรุงให้ก้าวหน้าให้ดียิ่งขึ้น” จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติประกาศตั้งกรมราชทัณฑ์ขึ้นไว้รวม 6 มาตราว่า ตั้งแต่นี้สืบไปให้รวมการคุมก้องมหันตโทษ และลหุโทษกับเรือนจำทั้งหลายที่กล่าวไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะเรือนจำ ร.ศ. 120 นั้น ขึ้นเป็นกรมหนึ่ง เรียกว่า “กรมราชทัณฑ์” มีการเปลี่ยนแนวความคิดจากการจำคุกแบบทรมานในอดีต มาสู่การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด โดยมุ่งหมายจะแก้ไขให้คนร้ายกลายเป็นคนดี ในการรวมเรือนจำทั้งหลายขึ้นเป็นกรมราชทัณฑ์ครั้งนั้น มีสิ่งสำคัญที่ได้จัดการแก้ไขคือ

²² ประดิษฐ์ พานิชการ. (2519). *ประวัติกรมราชทัณฑ์แห่งประเทศไทย และการปรับปรุงกิจการราชทัณฑ์ในปัจจุบัน*. หน้า 7.

²³ บุญเรือง นาคินพคุณ บุญธรรม ศรีฤทธิ และสำราญ เกตรารัตน์. (2478). *ประชุมกฎหมายประจำศก. เติลิมต์*. หน้า 263.

1. ได้วางระเบียบให้เรือนจำทั้งหลายทำรายงานประจำเดือน แสดงกิจการปกครอง และการผลประโยชน์ เพื่อสะดวกแก่การตรวจตราของเจ้าหน้าที่ที่จะทราบความเป็นไปของเรือนจำนั้นๆ ตามความประสงค์ของหน้าที่ราชการ

2. ได้ออกกฎข้อบังคับว่าด้วยการใช้แรงงานนักโทษ เพื่อแก้ไขข้อบังคับลักษณะเรือนจำหัวเมือง ร.ศ. 118 และ ร.ศ. 128 เฉพาะกิจการที่ใช้แรงงานนักโทษทำงานนอกเรือนจำให้เป็นกิจจะลักษณะในการควบคุม และเป็นการสะดวกของเจ้าหน้าที่ที่จะพิจารณาสั่งจ่ายนักโทษออกไปทำงานโยชานอกเรือนจำ ซึ่งกฎเสนาบดีฉบับนี้ กระทรวงนครบาล ได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ใช้เป็นข้อบังคับ ตั้งแต่วันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2460

3. ตั้งกฎข้อบังคับของขนาดเครื่องพันธนาการสำหรับจองจำบุคคลที่ต้องคุมขังอยู่ในกองเรือนจำ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้กฎข้อบังคับ ตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2461

4. ได้ออกข้อบังคับว่าด้วยระเบียบการใช้จ่ายเงินทุน และการทำบัญชีต่างๆ ในกองเรือนจำเพื่อสะดวกแก่ผู้กระทำ และการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่ที่จะปฏิบัติการให้ดียิ่งขึ้น ได้ออกใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2461

5. การทำโทษแก่ผู้ต้องขัง ผู้ประพฤติดื้อต่อข้อบังคับของเรือนจำ ตามที่เสนาบดีเจ้าหน้าที่เรือนจำได้วางเป็นข้อบังคับไว้แต่ก่อนนั้น บางอย่างยังต่างกันอยู่กับอีกอย่างหนึ่ง การลดโทษให้แก่ผู้ต้องขัง ผู้กระทำความดีความชอบ แต่มีข้อบังคับสำหรับเรือนจำกองมหันตโทษ ส่วนเรือนจำต่างๆ นอกมณฑลกรุงเทพฯ มีข้อบังคับสำหรับลดโทษผู้ต้องขังไปอีกอย่างหนึ่งสมควรจะเป็นเช่นเดียวกันและเห็นว่าข้อบังคับเรือนจำกองมหันตโทษ ร.ศ. 121 มีความเห็นว่า การทำโทษและลดโทษแก่นักโทษซึ่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม ได้วางไว้แล้วแต่ก่อนนั้น สมควรให้ใช้ทั่วเรือนจำ บรรดาที่ขึ้นกับกรมทัณฑ์ จึงได้สั่งให้ถือเป็นระเบียบปฏิบัติอย่างเดียวกัน ตั้งแต่วันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2461 เป็นต้นมา²⁴

หลังจากที่ได้มีการปรับปรุงการราชทัณฑ์ โดยยกฐานะขึ้นเป็นกรมแล้ว กรมราชทัณฑ์ได้มีการตรวจชำระสะสางกฎหมาย และระเบียบ ข้อบังคับ ที่เรือนจำต่างๆ ถือเป็นหลักปฏิบัติ ยังมีความสับสนกันมาก บางฉบับมีอยู่ก่อน ร.ศ. 120 และบางฉบับเป็นเพียงร่าง โดยมีหลักการ และวิธีปฏิบัติสอดคล้องกับการราชทัณฑ์ของอารยะประเทศ และความเปลี่ยนแปลงในแนวคิดการลงโทษในขณะนั้นที่เห็นว่า การลงโทษต่อผู้กระทำความผิดด้วยลักษณะทารุณโหดร้าย ด้วยวิธีทรมานให้นักโทษได้รับทุกข์เวทนา จะได้เกิดความกลัวหรือหลาบจำ ไม่บังเกิดผลดีต่อผู้กระทำผิด

²⁴ พิศุทธิ จุริเกษ, เนตร จันทรรัสมิ และอนรรักษ์ อัดตนนท์. (2522). นโยบายการลดวันต้องโทษจำคุกของกรมราชทัณฑ์: ศึกษาเฉพาะกรณีที่ใช้ปฏิบัติในเรือนจำกลางบางขวางและทัณฑสถานหญิง. หน้า 10-11.

หรือสังคม²⁵ จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ขึ้นบังคับใช้ ซึ่งยังคงใช้บังคับอยู่จนถึงปัจจุบัน พระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้ยกเลิกการลดวันต้องโทษจำคุกตามพระราชบัญญัติเรือนจำ ร.ศ. 120 และกฎเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม ร.ศ. 121 พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ได้บัญญัติวินัยของนักโทษไว้ในหมวดที่ 8 มาตรา 32²⁶ โดยมีได้ให้ลดโทษแก่นักโทษเด็ดขาดคงมีแต่การพักการลงโทษ สาเหตุที่ไม่ได้บัญญัติเรื่องการลดโทษรวมอยู่ด้วยนั้น มีเหตุผลว่าการลดโทษน่าจะอนุเคราะห์เข้าเป็นเรื่องอภัยโทษ เพราะเมื่อปล่อยนักโทษออกจากเรือนจำไปแล้ว วันลดโทษนั้นเป็นวันลดให้จริงๆ กล่าวคือ ไม่มีเงื่อนไขที่จะต้องปฏิบัติและจะจับตัวส่งกลับมายังเรือนจำเพื่อรับโทษ ในส่วนวันที่ลดโทษให้ นั้นไม่ได้ไปอีกต่อไป และเหตุผลอีกประการหนึ่งคือ ได้มีการบัญญัติเรื่องการพักการลงโทษไว้แล้ว ซึ่งมีเงื่อนไขให้นักโทษปฏิบัติไว้ด้วย จนกว่าจะครบกำหนดโทษ จึงน่าจะมีผลเท่าหรือเกือบเท่ากับการลดโทษ²⁷

ต่อมาในเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2517 ผู้ต้องขังเรือนจำกลางบางขวาง และเรือนจำกลางคลองเปรม ได้นัดแนะก่อเหตุร้ายขึ้นภายในเรือนจำ เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลจัดให้มีการพระราชทานอภัยโทษ เนื่องในโอกาสที่รัฐบาลจะประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2518

ในขณะที่กำลังรอคำสั่งจากรัฐบาลจะให้มีการพระราชทานอภัยโทษในโอกาสดังกล่าวหรือไม่ ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ในขณะนั้นได้มีบันทึกตั้งราชการเป็นความเห็นให้กรมราชทัณฑ์พิจารณาว่า น่าจะศึกษาและนำวิธีการลดวันต้องโทษจำคุกมาใช้กับผู้ต้องโทษที่

²⁵ แหล่งเดิม. หน้า 11.

²⁶ มาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ก่อนมีการแก้ไขบัญญัติว่า “นักโทษเด็ดขาดคนใด แสดงให้เห็นความประพฤติดี มีความอดสาหะ ความก้าวหน้าในการศึกษาและทำางานเกิดผลดี หรือทำความชอบแก่ราชการเป็นพิเศษ อาจได้รับประโยชน์อย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างดังต่อไปนี้

- (1) ให้ความสะดวกในเรือนจำตามที่อธิบดีกำหนดไว้ในข้อบังคับ
- (2) เลื่อนชั้น
- (3) ตั้งให้มีตำแหน่งหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำ

(4) ลาไม่เกินสี่วันในคราวหนึ่ง โดยไม่รวมเวลาที่ต้องใช้ในการเดินทางเข้าด้วย เมื่อมีความจำเป็นเห็นประจักษ์เกี่ยวกับกิจธุระสำคัญหรือกิจการ ในครอบครัว แต่ห้ามมิให้ออกไปนอกราชอาณาจักรไทย และต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่รัฐมนตรีได้กำหนดไว้ ระยะเวลาที่อนุญาตให้ลานี้มีให้หักออกจากการคำนวณกำหนดโทษ

(5) การพักการลงโทษภายใต้บังคับเงื่อนไขตามที่รัฐมนตรีกำหนดไว้ แต่การพักลงโทษนี้จะพึงกระทำได้ต่อเมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของกำหนดโทษตามหมายศาลในขณะนั้น หรือไม่น้อยกว่าสิบปีในกรณีที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต และระยะเวลาที่จะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นให้กำหนดไม่น้อยกว่าหนึ่งปี แต่ไม่เกินกำหนดโทษที่ยังเหลืออยู่.”

²⁷ บรรยง มกรภิรมย์. (2492). *คำอธิบายพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479*. หน้า 102.

ประพุดิตนดี เพื่อพัฒนาวิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษให้เป็นไปตามวิชาการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่สังคม และผู้ต้องโทษเองมากขึ้น มีต้องขยายการพระราชทานอภัยโทษให้มากออกไปตามโอกาสต่างๆ ดังที่เคยมีมาแต่อดีต ทั้งนี้เพื่อจะได้สงวนการพระราชทานอภัยโทษสำหรับในโอกาสที่สำคัญจริงๆ แต่ความคิดในการนำหลักการลดโทษจำคุกมาใช้ในขณะนั้นมีอาจดำเนินการได้ เพราะรัฐบาลได้ตัดสินใจจัดให้มีการพระราชทานอภัยโทษเสียก่อน

กรมราชทัณฑ์ได้นำนโยบายในเรื่องนี้ของกระทรวงมหาดไทยมาพิจารณาศึกษาวิจัยเพื่อกำหนดหลักการและวิธีการปฏิบัติให้เหมาะสมกับกาลสมัย และสภาวะของสังคม โดยศึกษาจากหลักการลดโทษที่ใช้อยู่ในประเทศอังกฤษที่เรียกว่า Remission Law และที่ใช้อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกาเรียกว่า Good-conduct allowance หรือในหมู่ักโทษด้วยกันเรียกว่า Godd-time allowance และหลักการลดโทษจำคุกของไทย ซึ่งปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติเรือนจำ ร.ศ. 120 และกฎเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม ร.ศ. 121 จนในที่สุดได้รูปแบบการลดโทษที่เห็นว่าเหมาะสมที่สุด เรียกว่า “การลดวันต้องโทษจำคุก” ในการนี้จะต้องออกเป็นพระราชบัญญัติให้อำนาจไว้จึงจะดำเนินการในทางปฏิบัติได้

การกำหนดโครงสร้างทางกฎหมายเพื่อให้อำนาจกรมราชทัณฑ์ดำเนินการในเรื่องนี้ได้ผ่านขั้นตอนต่างๆ กล่าวคือหลักการลดวันต้องโทษจำคุก ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2520 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2520 ส่วนหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขในทางปฏิบัติ ได้กำหนดไว้ในกฎกระทรวงมหาดไทย ฉบับที่ 8/2521 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2521 และกรมราชทัณฑ์ได้สั่งการให้เรือนจำทัณฑสถานเริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2521 เป็นต้นมา²⁸

3.3.1 หลักเกณฑ์การพิจารณาการลดวันต้องโทษจำคุกตาม พ.ร.บ.ราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479

การพิจารณาลดวันต้องโทษจำคุกให้แก่ักโทษเด็ดขาด ได้ถือปฏิบัติตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 32 (6) และ (7) แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2520 ได้กำหนดหลักการลดวันต้องโทษจำคุกให้แก่ักโทษเด็ดขาด เพื่อเป็นรางวัลตอบแทนการประพฤติดีของักโทษเช่นเดียวกับการพักการลงโทษ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้คือเพื่อจูงใจให้ักโทษเด็ดขาดประพฤติดี อยู่ในระเบียบวินัย มีความวิริยะอุตสาหะ ตั้งใจรับการศึกษาอบรม และทำงานฝึกวิชาชีพมากขึ้น อันเป็นรางวัลที่ตอบแทนแก่ักโทษผู้ประพฤติดีดังบัญญัติไว้ในมาตรา 32^๑ อีกทั้งจะเป็นการลดปัญหาผู้พ้นโทษกระทำผิดซ้ำ สมควรให้มีการลดวันต้องโทษจำคุกให้แก่ักโทษเด็ดขาดที่ประพฤติดี เพื่อให้ได้รับรางวัลเปิดโอกาสให้ปล่อยตัวจาก

²⁸ แหล่งเดิม. หน้า 18.

เรือนจำเร็วขึ้น ทั้งนี้ให้อยู่ภายใต้การควบคุมความประพฤติของพนักงานเจ้าหน้าที่ จนกว่าจะครบกำหนดโทษโดยมีหลักการดังนี้

1. ลดวันต้องโทษจำคุกให้เดือนละไม่เกิน 5 วัน แต่การลดวันต้องโทษจำคุกจะพึงกระทำได้ต่อเมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดมาแล้วไม่น้อยกว่า 6 เดือน หรือไม่น้อยกว่า 10 ปี ในกรณีที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต ที่มีการเปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุกมีกำหนดเวลา

2. นักโทษเด็ดขาดได้รับโทษจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่า 6 เดือน และเมื่อเริ่มเดือนที่ 7²⁹ ถึงจะได้รับผลประโยชน์จากการลดวันต้องโทษจำคุกตามชั้นที่ได้รับอยู่คือตั้งแต่ชั้นดีขึ้นไป แต่ถ้านักโทษเด็ดขาดยังอยู่ในชั้นกลาง-เลว-เลวมาก ก็ยังไม่ได้รับผลประโยชน์ให้รองจนกว่าจะสะสมความดีให้เข้าหลักเกณฑ์

3. นักโทษเด็ดขาดที่ได้รับโทษจำคุก ในกรณีต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตที่มีการเปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิต เป็นโทษจำคุกมีกำหนดเวลา ต้องได้รับโทษจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี จึงจะเริ่มได้รับผลประโยชน์จากการลดวันต้องโทษจำคุกตามชั้นที่มีอยู่ตามหลักเกณฑ์ที่วางไว้ โดยเริ่มได้รับผลประโยชน์ตั้งแต่เดือนที่ 1 ของปีที่ 11 ที่ต้องโทษมา

4. ให้ตัดวันลดวันต้องโทษจำคุกออก เมื่อนักโทษเด็ดขาดที่เข้าหลักเกณฑ์ได้รับการสะสมวันลดวันต้องโทษจำคุกกระทำผิดวินัย

5. ถ้านักโทษเด็ดขาดมีวันสะสมวันลดวันต้องโทษจำคุกแล้ว แต่ไปกระทำผิดวินัยให้ผู้บัญชาการลงโทษทางวินัยตามความหนักเบาของความผิดทางวินัยนั้นๆ แต่ถ้ามีการลงโทษตัดวันลดวันต้องโทษจำคุก ให้ปฏิบัติตามกฎกระทรวงฉบับที่ 8 พ.ศ. 2521 ข้อ 4

ถ้านักโทษเด็ดขาดถูกลดชั้นจากชั้นเยี่ยมมาเป็นชั้นดีมากหรือชั้นดีก็ตาม ผลประโยชน์ที่จะได้ในเดือนที่ถูกลดชั้นนั้น จะต้องได้รับผลประโยชน์ในชั้นใหม่ที่ถูกลดชั้น และถ้าตัดวันสะสมเนื่องจากทำผิดวินัยแล้ว ผลประโยชน์ที่เหลือให้นำมารวมกับผลประโยชน์ในชั้นที่ถูกลดใหม่

ถ้านักโทษเด็ดขาดคนใดถูกลดชั้นเป็นชั้นกลางลงมา จะไม่ได้รับผลประโยชน์ในชั้นดังกล่าวเพราะไม่เข้าหลักเกณฑ์ และผลประโยชน์ที่เหลือจากการตัดวันสะสมที่ทำผิดวินัยนั้น ให้เก็บไว้จนกว่านักโทษดังกล่าวจะประพฤติตนดีมีระเบียบวินัย จนได้รับการเลื่อนชั้นขึ้นมาเป็นชั้นดีเมื่อใด ก็ให้นำเอาวันสะสมที่เก็บไว้นั้นมารวมกับผลประโยชน์ที่จะได้ใหม่จากชั้นดี จนกว่าจะถึงกำหนดปล่อยตัวเพื่อคุมประพฤติ

²⁹ เดือนที่ 7 หมายความว่า จะต้องนับตั้งแต่วันต้องจำ จนถึงวันที่เข้าหลักเกณฑ์คือ จำมาแล้ว 6 เดือน และเป็นชั้นดีขึ้นไป ทั้งนี้ให้รวมวันหักขังเข้าด้วย เพื่อให้เป็นไปตามหลักกฎหมายและความเห็นชอบของคณะกรรมการลดวันต้องโทษจำคุก.

6. นักโทษเด็ดขาดคนใดเหลือโทษจำต่อไปเท่ากับจำนวนวันลดวันต้องโทษจำคุกที่จะได้รับคณะกรรมการพิจารณาให้ลดวันต้องโทษจำคุกได้ ก็ให้ปล่อยตัวไป แต่ต้องปฏิบัติตนโดยเคร่งครัดตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้สำหรับความประพฤติแห่งตน โดยให้นำเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้สำหรับการคุมประพฤติ ผู้ได้รับพักการลงโทษมาใช้บังคับโดยอนุโลม

7. นักโทษเด็ดขาดที่ได้รับการปล่อยตัวไปเนื่องจากได้รับการลดวันต้องโทษจำคุก หากไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขการคุมประพฤติข้อหนึ่งข้อใด นักโทษเด็ดขาดผู้นั้นอาจถูกจับมาอีกโดยไม่ต้องมีหมายจับ หรือหมายจำคุก และนำกลับมาจำคุกต่อไปตามกำหนดโทษที่เหลืออยู่ โดยให้อำนาจเจ้าพนักงานผู้ที่มีอำนาจสั่งลดวันต้องโทษจำคุกที่ยังเหลืออยู่ และจะลงโทษทางวินัยอีกด้วยก็ได้

3.3.2 บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการลดวันต้องโทษจำคุก

การลดวันต้องโทษจำคุกให้มีคณะกรรมการพิจารณาลดวันต้องโทษจำคุก³⁰ ซึ่งประกอบด้วย อธิบดีกรมราชทัณฑ์ เป็นประธานกรรมการ ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ผู้แทนกรมประชาสงเคราะห์ และจิตแพทย์จากกรมการแพทย์ เป็นกรรมการ ผู้อำนวยการสำนักคุมประพฤติ เป็นเลขานุการ ผู้อำนวยการส่วนพักการลงโทษและลดวันต้องโทษ เป็นผู้ช่วยเลขานุการ และหัวหน้าฝ่ายลดวันต้องโทษจำคุก เป็นผู้ช่วยเลขานุการ คณะกรรมการดังกล่าวมีหน้าที่พิจารณาลดวันต้องโทษจำคุกให้แก่ นักโทษเด็ดขาด ตามหลักการหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และ พ.ศ. 2520 และกฎกระทรวงมหาดไทยฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2521) การพิจารณาอนุมัติหรือไม่อนุมัติลดวันต้องโทษจำคุกให้แก่ นักโทษเด็ดขาดคนใด ให้ถือตามมติเสียงส่วนมากของคณะกรรมการ

3.3.2.1 เรือนจำหรือทัณฑสถาน

1. ขั้นตอนที่ 1 เรือนจำหรือทัณฑสถานจะต้องทำรายงานตามแบบ ล.ว.ท. 1 ซึ่งใช้สำหรับนักโทษเด็ดขาดที่เข้าใหม่ มี ล.ว.ท. 1 ก.³¹ เป็นใบแทรกและย่อยของ ล.ว.ท. 1 โดยทำการสำรวจว่านักโทษเด็ดขาดคนใดเข้าข้ายที่จะได้รับการลดวันต้องโทษจำคุก เพราะเหตุที่มีความประพฤติดี มีความอดุสาหะ ก้าวหน้าในการศึกษาอบรม ทำงานบังเกิดผลดี หรือมีความดีความชอบแก่ราชการเป็นพิเศษ และเป็นนักโทษเด็ดขาดในชั้นดีขึ้นไป ก็ให้เริ่มคำนวณวันลดวันต้องโทษสะสมให้เป็นรายเดือนตามหลักเกณฑ์ทันที และต้องคิดให้ทุกเดือนที่กรมราชทัณฑ์ และเรือนจำหรือทัณฑสถานจะมีคู่มือฉบับ ล.ว.ท. ตรงกัน

³⁰ คำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 429/2539.

³¹ แบบ ล.ว.ท. 1 ก. คือใบแทรกต่อฐานโทษของนักโทษเด็ดขาดในกรณีที่ต้องโทษหลายคดี.

2. ขั้นตอนที่ 2 เป็นการเสนอชื่อนักโทษเด็ดขาดที่ได้รับการสะสมวันลดวันต้องโทษเท่ากับจำนวนวันของโทษที่เหลือจำ เพื่อการตรวจสอบและการเสนอคณะกรรมการพิจารณาลดวันต้องโทษจำคุกแก่นักโทษเด็ดขาดเพื่อปล่อยตัวคุมประพฤติ โดยกรอกรายละเอียดลงในแบบ ล.ว.ท. 2 แล้วส่งกรมราชทัณฑ์ พร้อมรายงานผลการสืบเสาะข้อเท็จจริงตามแบบรายงานที่กรมราชทัณฑ์กำหนดถึงฐานะความเป็นอยู่ ความเชื่อถือของผู้อุปการะ ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม การประกอบอาชีพ พร้อมเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง และแผนที่บ้านล่วงหน้าอย่างน้อย 120 วัน ก่อนถึงกำหนดปล่อยตัว

3. ขั้นตอนที่ 3 เป็นการแจ้งผลการพิจารณาของคณะกรรมการฯ ที่พิจารณาแล้วเห็นสมควรให้อนุมัติวันลดวันต้องโทษแก่นักโทษเด็ดขาด พร้อมคำสั่งของกรมราชทัณฑ์ อนุมัติการปล่อยตัวคุมประพฤติไปยังเรือนจำหรือทัณฑสถานเพื่อดำเนินการต่อไป

4. ขั้นตอนที่ 4 เรือนจำหรือทัณฑสถาน ใช้แบบ ล.ว.ท. 3 เป็นหนังสือแสดงการปล่อยตัว ผู้ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกตามกำหนดวัน เดือน ปี ที่กรมราชทัณฑ์อนุมัติเพื่อคุมประพฤติจนกว่าพ้นโทษตามกำหนดโทษ

3.3.2.2 กรมราชทัณฑ์

โดยที่ความสำคัญของการลดวันต้องโทษจำคุกอยู่ที่การพิจารณาของคณะกรรมการที่จะให้ลดวันต้องโทษจำคุกนักโทษเด็ดขาด เพื่อปล่อยตัวไปอยู่ในการควบคุมความประพฤติของเจ้าหน้าที่ก่อนครบกำหนดโทษตามจำนวนวันต้องโทษจำคุกที่ผู้ต้องขังนั้นได้รับความสำคัญของแบบรายงานในขั้นตอนนี้ก็คือแบบ ล.ว.ท. 2 โดยกำหนดให้เรือนจำหรือทัณฑสถาน รายงานเพื่อการตรวจสอบและการรวบรวมเสนอคณะกรรมการพิจารณาล่วงหน้าก่อนถึงวันปล่อยตัว 120 วัน ระยะเวลาในช่วง 120 วันดังกล่าว ได้ประมาณการไว้ดังนี้

1. คาดว่าหนังสือนำส่ง ล.ว.ท. 2 ของเรือนจำหรือทัณฑสถานจะถึงพร้อมกันทุกแห่งอย่างช้าไม่เกินวันที่ 15 ของเดือน

2. การตรวจสอบ ล.ว.ท. 2 เบื้องต้นทำเป็นรายเดือน หากมีเรือนจำไหนทำผิดจะต้องส่งไปแก้ไข คาดว่ากว่าจะส่งกลับมาถึงกรมราชทัณฑ์ ใช้เวลาไม่น้อยกว่า 15 วัน

3. การตรวจสอบและจัดพิมพ์รายชื่อนักโทษเด็ดขาดที่เข้าข่าย เพื่อให้คณะกรรมการลดวันต้องโทษจำคุกได้พิจารณาใช้เวลาไม่น้อยกว่า 15 วัน

4. การนัดคณะกรรมการการประชุม การประชุม และการแจ้งมติการประชุมของคณะกรรมการของกรมราชทัณฑ์ เพื่ออนุมัติการปล่อยตัวนักโทษเด็ดขาดที่ได้ลดวันต้องโทษจำคุกให้เรือนจำหรือทัณฑสถาน ดำเนินการจะใช้เวลาประมาณ 10 วัน

5. ให้เรือนจำหรือทัณฑสถาน แจ้งผลให้นักโทษเด็ดขาดที่ได้รับอนุมัติลดวันต้องโทษ จำคุกทราบทันทีที่รับคำสั่งกรมราชทัณฑ์ ทั้งนี้เพื่อจะได้เตรียมการต่างๆ เช่น การติดต่อกรมประชาสงเคราะห์ การจัดหางาน รวมตลอดถึงการเตรียมค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าพาหนะ ผู้ได้รับการปล่อยตัว เพื่อเดินทางกลับภูมิลำเนาเดิม รวมตลอดถึงการเตรียมการในด้านการคุมประพฤติ หรือแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงใดๆ เกิดขึ้น เนื่องจากการกระทำผิดวินัยของนักโทษเด็ดขาดผู้นั้น ก็ให้เรือนจำหรือทัณฑสถานรายงานทางโทรสารเพื่อกรมราชทัณฑ์ จะได้มีเวลาพิจารณาขออนุมัติการปล่อยตัว ได้ทันเวลา

โดยสรุปแล้วการดำเนินงานตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ เฉพาะในขั้นตอนที่สอง เพื่อการพิจารณาของคณะกรรมการลดวันต้องโทษจำคุก และให้ปล่อยตัวไปอยู่ในการคุมประพฤติไว้ล่วงหน้า 120 วันนี้ เมื่อหมุ่งานและเวลาเข้าด้วยกันแล้ว งานบางขั้นตอนอาจจะทำทับคร่อมเวลากัน ไปก็ได้รวมแล้วจะมีตารางกำหนดการทำงานของเจ้าหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ และการพิจารณาของคณะกรรมการทุกเดือน ดังนี้

1. การเตรียมการต่างๆ ของกรมราชทัณฑ์ จะแล้วเสร็จให้คณะกรรมการประชุมพิจารณาได้ไม่เกิน 60 วัน ของวันล่วงหน้า 120 วัน หรือประมาณวันที่ 15 ของทุกเดือน

2. เรือนจำหรือทัณฑสถานต่างๆ จะได้รับการแจ้งผลและมีเวลาเตรียมการต่างๆ ดังกล่าวไม่น้อยกว่า 60 วัน

3.3.2.3 คณะกรรมการลดวันต้องโทษจำคุก

เรือนจำจะเป็นสำรวจนักโทษเด็ดขาดที่เข้าหลักเกณฑ์ลดวันต้องโทษจำคุกก่อนปล่อยตัวคุมประพฤติก่อนหน้า 6 เดือนหรือมากกว่าก็ได้ แต่ไม่ควรเกิน 1 ปี เพื่อรวบรวมเอกสารและผลการสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับที่อยู่และผู้รับอุปการะหลังปล่อยเพื่อนำเสนอคณะกรรมการกรมราชทัณฑ์พิจารณาอนุมัติให้ปล่อยตัวเมื่อมีวันลดโทษสะสมเท่ากับโทษที่เหลือ การพิจารณาจะทำทุกเดือนหากไม่ไปกระทำผิดวินัยเสียก่อน

การพิจารณาลดวันต้องโทษจำคุกต้องให้คณะกรรมการประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงาน ดังนี้³²

- (1) กรมราชทัณฑ์
- (2) กรมตำรวจ
- (3) กรมอัยการ
- (4) กรมประชาสงเคราะห์
- (5) จิตแพทย์จากกรมการแพทย์

³² นัทธี จิตสว่าง ก (ม.ป.ป.). *หลักทัณฑ์วิทยา: หลักการวิเคราะห์ระบบงานราชทัณฑ์*. หน้า 133-134.

ในกรณีที่นักโทษเด็ดขาดที่ได้รับการปล่อยตัวไป เนื่องจากได้รับการลดวันต้องโทษจำคุก หากไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขการคุมประพฤติข้อหนึ่งข้อใด นักโทษเด็ดขาดผู้นั้นอาจถูกจับมาอีก โดยไม่ต้องมีหมายจับหรือหมายจำคุก และนำกลับมาจำคุกต่อไปตามกำหนดโทษที่เหลืออยู่

คณะกรรมการลดวันต้องโทษจำคุกมีอำนาจในการดำเนินการสั่งลดวันลดวันต้องโทษจำคุกที่ยังเหลืออยู่และจะลงโทษทางวินัยอีกด้วยก็ได้ เรือนจำจะเป็นผู้สำรวจนักโทษเด็ดขาดที่เข้าหลักเกณฑ์ลดวันต้องโทษจำคุกก่อนปล่อยตัวคุมประพฤติล่วงหน้า 6 เดือนหรือมากกว่าก็ได้ แต่ไม่ควรเกิน 1 ปี เพื่อรวบรวมเอกสารและผลการสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับที่อยู่และผู้รับอุปการะหลังปล่อยเพื่อนำเสนอคณะกรรมการกรมราชทัณฑ์พิจารณาอนุมัติให้ปล่อยตัวเมื่อมีวันลดโทษสะสมเท่ากับโทษที่เหลือ การพิจารณาจะทำทุกเดือนหากไม่ไปกระทำผิดวินัยเสียก่อน

โดยหลักการพิจารณาของคณะกรรมการดังกล่าวจะใช้มติเสียงส่วนมาก จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่าการพิจารณา การคัดเลือก เป็นการดำเนินงานโดยฝ่ายบริหาร ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวที่แต่งตั้งขึ้นมาจะเป็นผู้พิจารณาว่านักโทษคนใดสมควรที่จะได้รับการลดวันต้องโทษจำคุก แม้จะมีการพิจารณาหลายขั้นตอนแต่ก็เป็นการพิจารณาโดยอำนาจเด็ดขาดของฝ่ายบริหาร โดยไม่มีกระบวนการพิจารณาตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งจากหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ไม่สอดคล้องกับหลักในการคุ้มครองสิทธิของนักโทษอย่างแท้จริง แม้ในกระบวนการยุติธรรมนั้นทุกขั้นตอนเราไม่อาจหลีกเลี่ยงการใช้ดุลพินิจของการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ แต่การใช้ดุลพินิจดังกล่าวของเจ้าหน้าที่นั้นต้องมีการควบคุมและมีกลไกในการตรวจสอบดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ได้ โดยถือเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแม้จะอยู่ในขั้นตอนของชั้นบังคับโทษ

3.4 การลดวันต้องโทษจำคุกในประเทศฝรั่งเศส

การลดวันต้องโทษจำคุกในประเทศฝรั่งเศส บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งให้อำนาจคณะกรรมการพิจารณาการลดวันต้องโทษพิจารณานักโทษภายหลังถูกบังคับตามคำพิพากษามาแล้วระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งเห็นว่ามีคุณภาพดี และสามารถกลับคืนสู่สังคมได้ และเสนอต่อศาลอีกครั้งเพื่อพิจารณาลดวันต้องโทษให้ ซึ่งในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงประวัติความเป็นมา และหลักเกณฑ์การลดวันต้องโทษที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน และผลการดำเนินงานในภาพรวม

ความเป็นมาของการลดวันต้องโทษจำคุกในประเทศฝรั่งเศส

ในอดีตประเทศฝรั่งเศส มีการดำเนินการลงโทษแก่ผู้กระทำผิดด้วยความรุนแรง การลงโทษนั้นจะกระทำเพื่อให้ความยุติธรรมกลับคืนมา รวมทั้งเพื่อให้ศีลธรรมที่ต้องเสื่อมเสียไป

เพราะความผิดนั้นให้กลับคืนมา และเพื่อบังคับให้ผู้ที่คิดจะกระทำความผิด³³ ในศตวรรษที่ 18 คนรับใช้ที่ลักทรัพย์ของนายจ้าง แม้เป็นทรัพย์ที่มีราคาเล็กน้อยก็มีโทษถึงประหารชีวิตและในกฎหมายอาญาฝรั่งเศสปี ค.ศ. 1810 ได้กล่าวถึงโทษที่บังคับให้ทำงานหนักไว้ในมาตรา 15 ว่า “บุคคลที่ต้องโทษบังคับให้ทำงานหนักจะต้องถูกใช้ให้ทำงานต่างๆ ที่หนัก” การบังคับโทษในประเทศฝรั่งเศส แต่เดิมจะนิยมส่งนักโทษไปอยู่ในประเทศราช ซึ่งมีการจำแนกนักโทษว่าจะส่งไปอยู่ในประเทศราชที่ห่างไกลมากหรือน้อยแค่ไหน โดยแบ่งออกได้เป็น 3 วิธีคือ³⁴

1. โทษบังคับให้ทำงานหนัก (Travaux Forcés) ซึ่งอาจมีระยะเวลาตั้งแต่ 5 ปี ถึงตลอดชีวิต มักใช้ลงโทษกับความผิดที่ร้ายแรง เช่น ฆ่าคนตายโดยเจตนา การปลอมแปลงเงินตรา การข่มขืน กระทำชำเรา การลักทรัพย์ประกอบด้วยเหตุร้ายแรง

2. โทษบังคับให้อยู่ในประเทศราช (Relegation) เป็นโทษตลอดชีวิต มักใช้กับการลงโทษผู้ร้ายที่ทำความผิดไม่เจ็ดหลาย

3. โทษส่งออกจากประเทศเดิม (Deportation) เป็นโทษตลอดชีวิตเหมือนกัน แต่ใช้ลงโทษแก่นักการเมืองในความผิดที่ร้ายแรง เช่น ขบถ (เลิกใช้แล้วในปี ค.ศ. 1848)

การลงโทษในระยะแรกจะบังคับให้นักโทษต้องทำงานหนัก เช่น งานขนสินค้าลงเรือและขึ้นจากเรือ งานก่อสร้างทำนบ งานขุดลอกท่าเรือ แต่วิธีการลงโทษเช่นนี้ก็มักมีข้อบกพร่องหลายอย่างคือ เมื่อพ้นโทษแล้วนักโทษไม่สามารถหางานทำได้ ถูกชักนำไปประพฤติชั่ว และหันกลับมากระทำความผิดอีก จึงเห็นว่าหากส่งนักโทษที่อันตรายไปอยู่ในประเทศราช นักโทษเหล่านี้ อาจกลับตัวเป็นคนดีและอาจทำให้พัฒนาประเทศราชมีค่ายิ่งขึ้น ไม่รบกวนต่อประชาชนผู้สุจริตอีก กฎหมายฉบับลงวันที่ 30 พฤษภาคม ค.ศ. 1854 ได้บัญญัติว่า นักโทษต้องโทษทำงานหนักจะต้องถูกส่งไปอยู่ในประเทศราชในช่วงแรก การราชทัณฑ์ของประเทศฝรั่งเศสจึงกำหนดเอากายาน (Guyane) ประเทศราชของฝรั่งเศสในอเมริกาใต้ อยู่ทางเหนือประเทศบราซิล (Brazil) เป็นที่สำหรับนักโทษทำงานหนักไว้ แต่เนื่องจากความร้อนและชื้นและ ภูมิประเทศแห่งนี้จึงเป็นที่ซึ่งโสโครก อาจเกิดโรคภัยได้มากแก่ผู้ไปอยู่ อย่างน้อยแก่ชาวยุโรป นักโทษทำงานหนักที่ถูกใช้ในการถางป่า การสร้างถนน ได้ตายลงเป็นจำนวนนับพันโดยไข้และโรค Scorbut จนประชาชนเกิดความรู้สึกสังสาร และได้มีการเลือกหาประเทศราชแห่งอื่นที่อากาศบริสุทธิ์กว่า (เมื่อ ค.ศ. 1868) คือเกาะนิวแคลิโดนี (Nouvelle-Calédonie) ในทวีปโอเชอเนีย (Oceania) ใกล้กับเกาะออสเตรเลีย

³³ เดช เอกต์. (2478). *อาชญาวิทยา* (คำสอนชั้นปริญญาโททางนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์). หน้า 3.

³⁴ แหล่งเดิม. หน้า 94-98.

แต่อากาศในเกาะนี้ดีมาก จนพวกนักโทษทำงานหนักไม่กลัวต่อโทษ และมีนักโทษเป็นจำนวนมากที่คุมขังอยู่ในประเทศฝรั่งเศสได้ทำร้ายต่อผู้คุมหรือต่อเพื่อนนักโทษด้วยกันเอง เพื่อจะได้ถูกโทษทำงานหนักและส่งมายังเกาะนูแวล-กาเลโดนี ดังนั้นจึงต้องมีการวางระเบียบแก้ไขคือ ประการแรกจัดทำกฎหมายซึ่งทำให้การกระทำของนักโทษดังกล่าวแล้วไม่เกิดผลดังกล่าว โดยบัญญัติให้นักโทษที่ต้องโทษอีกเพราะทำความผิดในเรือนจำนั้น รับโทษทำงานหนักอยู่ในเรือนจำในประเทศฝรั่งเศสเอง (กฎหมายลงวันที่ 25 ธันวาคม ค.ศ. 1880) กับอีกประการหนึ่งได้จำกัดการส่งนักโทษทำงานหนักไปยังนูแวล-กาเลโดนีลง โดยถือว่าการส่งนี้เป็นเหมือนรางวัลแก่นักโทษทำความผิดครั้งแรกและนักโทษที่ชั่วร้ายน้อย ส่วนนักโทษอื่น นักโทษที่ติดแน่นในความชั่วและที่คัดค้านสยไม่ได้มันต้องถูกส่งไปอยู่ในกุกยานใหม่

อาจกล่าวโดยทั่วไปได้ว่า โดยมากแล้วเราอาจทำบุคคลให้เป็นคนดีได้ด้วยการให้รางวัลแก่นักโทษนั้นๆ สำหรับความประพฤติดีของเขามากกว่า โดยการทำให้โทษเขาสำหรับความประพฤติไม่ดีที่เขาได้ทำขึ้น เมื่อนำเอาวิธีให้รางวัลสำหรับความประพฤติดี และการทำงาน และการเรียนดีนี้มาใช้แก่นักโทษแล้ว วิธีนี้จะให้ผลดีและทำให้นักโทษเป็นอันมากอยู่ในระเบียบ ซึ่งถ้าไม่มีวิธีนี้แล้ว อาจกลายเป็นคนไม่ดีไปได้ ในประเทศฝรั่งเศส นอกจากประโยชน์เล็กๆ น้อยๆ บางอย่างให้แก่ นักโทษที่ดี เช่น การอนุญาตให้ซื้อเสื้อผ้าถุง หนังสือ หรือรองเท้า การอนุญาตให้มีรูปถ่ายของครอบครัวได้ ฯลฯ แล้วยังได้มีบัญญัติและจัดวางระเบียบไว้ก็แต่ภายในรูปของการปล่อยตัวภายในเงื่อนไข (Liberation conditionnelle)

ในประเทศฝรั่งเศสได้มีการแยกเป็นผู้ทำความผิดครั้งแรก และผู้ทำความผิดหลายครั้ง ไม่เช็ดหลาย พวกแรกอาจถูกปล่อยตัวภายในเงื่อนไขเมื่อเขาได้รับโทษมาแล้ว 3 เดือน ในเมื่อโทษของเขานั้น ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 6 เดือน แต่ถ้าโทษของเขาเกิน 6 เดือน ก็จะต้องได้รับโทษนั้นมาแล้ว ครั้งหนึ่ง สำหรับผู้ทำความผิดไม่เช็ดหลายนั้น จะต้องรับโทษมาแล้วอย่างน้อย 6 เดือน ถ้าเขามีโทษต่ำกว่า 9 เดือน และจะต้องได้รับโทษมาแล้ว 2/3 แห่งโทษของเขาในกรณีอื่น

การปล่อยตัวภายในเงื่อนไขจะต้องอาศัยเกณฑ์ความประพฤติดีของนักโทษในขณะที่ถูกจำคุกอีกด้วย ทั้งนี้ก็เพราะถ้าไม่เช่นนั้นแล้วก็น่าเชื่อว่า วิธีการอันนี้จะไม่สำเร็จสมประสงค์ แต่ตรงกันข้าม เราอาจหวังอยู่ได้บ้างว่าบุคคลซึ่งประพฤติดีในเวลาทดลองโดยการต้องถูกจำคุกนั้น จะเป็นบุคคลซึ่งประพฤติดีต่อไปเมื่อถูกปล่อยเป็นอิสระแล้ว

ในประเทศฝรั่งเศสวิธีปล่อยตัวภายในเงื่อนไขนี้ใช้แก่นักโทษหมดทุกคนคือนักโทษถูกบังคับทำงานหนัก นักโทษต้องโทษหนักในเรือนจำกลาง นักโทษต้องโทษเป็นระยะเวลานานหรือระยะเวลาสั้น ผู้ที่ทำความผิดไม่เช็ดหลาย เช่นเดียวกับผู้ที่ทำความผิดครั้งแรก

การให้รางวัลแก่นักโทษ และการปล่อยตัวนักโทษภายในเงื่อนไข ได้ใช้ในประเทศฝรั่งเศสได้ก่อให้เกิดผลดีแก่การราชทัณฑ์เป็นอย่างมาก ผู้ที่พ้นโทษมักไม่กลับมากระทำผิดซ้ำอีก ต่อมาได้มีการลดโทษให้แก่นักโทษที่มีความประพฤติดี เป็นการระงับผลของคำพิพากษา โดยการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ เรียกว่าการลดวันต้องโทษ (Des reductions de peines) จะพิจารณาให้แก่นักโทษที่มีความประพฤติดี

ประเทศฝรั่งเศสนั้นเป็นประเทศที่มีวิวัฒนาการในการกำหนดโทษอย่างชัดเจน ซึ่งกล่าวได้ว่า หลัก Individualization ในเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศฝรั่งเศส และได้แพร่หลายไปยังประเทศอื่นๆ ในเวลาต่อมา

สาเหตุที่ก่อให้เกิดหลักนี้ในประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส เนื่องมาจากประวัติศาสตร์ในการกำหนดโทษจำคุกในประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสมีวิวัฒนาการอย่างเป็นลำดับ โดยในยุคแรกเป็นยุคก่อนมีการปฏิวัติฝรั่งเศสปี ค.ศ. 1789 ซึ่งการกำหนดโทษยังมีลักษณะการกำหนดตามอำเภอใจ ไม่มีหลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษ

ต่อมาหลังปฏิวัติฝรั่งเศส หลังจากมีประมวลกฎหมายใช้แล้วได้มีการบัญญัติถึงอัตราโทษไว้ตายตัว ทำให้ผู้พิพากษาต้องลงโทษภายในกรอบของกฎหมายเท่านั้น ไม่อาจใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษได้เลย

จนเข้าสู่ช่วงสุดท้าย หลังจากใช้ประมวลกฎหมายไประยะหนึ่ง เกิดปัญหาอันเนื่องมาจากการกำหนดโทษของศาลที่ต้องจำกัดตายตัว เคร่งครัด ทำให้ไม่อาจพิจารณาโทษยืดหยุ่นตามความเหมาะสมได้ จึงได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย โดยกำหนดอัตราโทษขึ้นด้าเอาไว้ และเปิดโอกาสให้ผู้พิพากษาสามารถใช้ดุลพินิจได้ตามความเหมาะสม และเป็นไปตามหลัก Individualization ถูกนำมาใช้ในสาธารณรัฐฝรั่งเศสมากขึ้น³⁵

หลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษ

หลักเกณฑ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดโทษ ประกอบด้วยหลัก 3 ประการ ดังนี้³⁶

1. หลักความชอบด้วยกฎหมายของการลงโทษ

ตามหลักการนี้ การกระทำของรัฐจะต้องชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งตราขึ้นโดยองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ ซึ่งหมายความว่า ในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับราษฎรนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐจะมีอำนาจสั่งการให้ราษฎรกระทำหรืองดเว้นไม่กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งได้ต่อเมื่อมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้อำนาจไว้อย่างชัดแจ้ง และต้องใช้อำนาจภายในกรอบที่กฎหมายกำหนดไว้ แม้ในเรื่องที่

³⁵ เศรษฐชัย อันสมศรี. เล่มเดิม. หน้า 56.

³⁶ Federic Jerome Pansier. (1994). *La pein et le droit, Que sais-je?*. อ้างถึงใน เศรษฐชัย อันสมศรี. เล่มเดิม.

กฎหมายให้ใช้ดุลพินิจ (Discretion) ได้เจ้าหน้าที่ของรัฐก็ต้องใช้ดุลพินิจนั้นด้วยความสมเหตุสมผล (Reasonableness) ที่สามารถจะชี้แจงเหตุผลประกอบได้

หลักสมเหตุสมผล (Reasonableness) ไม่มีนิยามศัพท์ตายตัวที่ครอบคลุมความหมายได้หมด โดยสาระสำคัญนั้นอยู่ที่ความสำนึกที่รู้จักแยกแยะผิดหรือถูก อย่างไรก็ตามเป็นธรรมหรือไม่เป็นธรรม ความสมเหตุสมผลหมายรวมไปถึงการใช้อำนาจตามอำเภอใจ การปลอดอคติความตรงไปตรงมาในการปฏิบัติหน้าที่ การใช้อำนาจภายในขอบเขตที่กฎหมายให้ไว้และโดยที่กฎหมายระบุไว้เท่านั้น การพิจารณาในเรื่องเฉพาะที่เป็นประเด็นหรือเกี่ยวข้องกับประเด็นการไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งในเรื่องเหล่านี้ แม้ต้องพิจารณาเป็นกรณีๆ ไป แต่ข้อสำคัญจะอยู่ที่การใช้อำนาจในกรอบของกฎหมายโดยสุจริต (Good Faith) คือ ไม่มีการเกินเลยหรือบิดเบือน

ซึ่งหลักความชอบด้วยกฎหมายของการลงโทษดังกล่าวนี้ เป็นหลักที่บังคับให้องค์กรที่มีอำนาจจะกำหนดโทษได้แต่เพียงโทษที่กำหนดไว้ตามกฎหมายและเพื่อวางกรอบในการใช้ดุลพินิจ กฎหมายยังอาจกำหนดอัตราโทษที่จำกัดไว้ในกฎหมายด้วย ดังนั้น ในกรณีที่รัฐสภาได้วางกรอบในการกำหนดโทษให้ผู้พิพากษามีโอกาสใช้ดุลพินิจได้อย่างจำกัด เช่น กรณีโทษที่บังคับไว้ตามกฎหมาย (Pein fixe)

หลักความชอบด้วยกฎหมายประกอบด้วยหลักการ 2 ด้าน คือ การบังคับใช้โทษอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กฎหมายกำหนด และไม่มีการใช้กฎหมายย้อนหลัง หลักการไม่ใช้กฎหมายย้อนหลังนี้ มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับโทษและบทบัญญัติที่ใช้ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง การตีความกฎหมายในทางเป็นคุณกับผู้กล่าวหา (Retroactivity in mitius) ทำให้มีการบังคับโทษใช้กฎหมายใหม่ แม้ความผิดจะได้มีการกระทำก่อนมีการประกาศใช้กฎหมายก็ตาม ถ้ากฎหมายใหม่นั้นมีบทลงโทษที่เบากว่าถ้ากฎหมายใหม่มีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับฐานความผิดจะต้องมีการเปรียบเทียบความหนักเบาของความผิดนั้นๆ เช่น การยกเลิกความผิดฐานออกเช็คไม่มีเงินตามกฎหมายลงวันที่ 31 ธันวาคม 1991 และให้มีผลทันที ย่อมมีผลใช้บังคับกับการกระทำที่เกิดขึ้นก่อนกฎหมายใช้บังคับและศาลไม่มีคำพิพากษา ถ้าการเปลี่ยนแปลงกฎหมายมีขึ้นในส่วนของโทษ จะต้องมีการเปรียบเทียบลักษณะของโทษตามลำดับชั้นของโทษ 3 ระดับ คือ ระดับอุกฉกรรจ์ ระดับกลาง และระดับลหุโทษ ถ้าเป็นโทษในลักษณะเดียวกันต้องพิจารณาลำดับชั้นของโทษในลักษณะและระดับเดียวกัน ปัญหาอยู่ที่โทษขั้นต่ำที่ลดลงแต่โทษขั้นสูงเพิ่มขึ้นจะถือว่ากรณีนี้จะพิจารณาอย่างไร จะใช้บทบัญญัติทั้ง 2 ฉบับ ผสมกัน หรือถือว่ากฎหมายที่มีอัตราโทษขั้นสูงเป็นโทษที่มีระดับอัตราโทษที่ต่ำกว่า จะถือเอากฎหมายที่การลงโทษสูงสุดมีโอกาสน้อยกว่าเป็นเกณฑ์

2. หลักความได้สัดส่วนและความเสมอภาคในการลงโทษ

หลักการกำหนดโทษตามสัดส่วนของการกระทำความผิดโทษที่นี้มีวัตถุประสงค์หลักคือ เป็นการเลือกบทลงโทษที่มีความเหมาะสมกับระดับความหนักเบาของความผิด ซึ่งโดยระบบที่ลงโทษการกระทำความผิดทุกกรณีเหมือนกัน ทำให้อาจกำหนดระบบดังกล่าวได้ว่าเป็นการกำหนดอัตราโทษที่หยابเกินไป เมื่อมีการนำหลักความได้สัดส่วนมาใช้ก็จะต้องมีการจัดระดับชั้นของข้อเท็จจริงที่จะเข้าสู่การพิจารณาของผู้พิพากษา และระดับของโทษ ซึ่งโทษบางอย่างอาจจะง่ายที่จะจัดระดับ แต่โทษบางกรณีก็จัดระดับยาก ยกตัวอย่างเช่น การให้ทำงานบำเพ็ญประโยชน์สาธารณะ 120 ชั่วโมงนั้น หนักหรือเบากว่าการรอลงโทษ โดยผู้พิพากษากำหนดเงื่อนไขการคุมประพฤติ (Sursis probatoire) และโดยเฉพาะการเปรียบเทียบระหว่างโทษจำคุกที่อยู่ระดับที่เหนือกว่าโทษปรับ แต่ในความรู้สึกของคนทั่วไปแล้ว โทษปรับ 1,000 ฟรังก์ ที่มีการบังคับทันทีหนักกว่าโทษจำคุก 2 เดือน แต่ศาลให้รอลงอาญา ดังนั้น ในความเป็นจริงปัญหาจึงอยู่ที่ความหนักเบาของโทษต้องกำหนดโดยหลักการ (In abstracto) ในขณะที่คนแต่ละคนมักจะพิจารณาตามสภาพความเป็นจริง (In concreto) จากผลกระทบที่มีต่อชีวิตทางสังคมของตนการถูกลงโทษยึดใบขับขี่ 1 สำหรับผู้ประกอบการอาชีพมอเตอร์ไซค์รับจ้าง เป็นโทษที่หนักมากเมื่อเปรียบเทียบกับโทษจำคุก 1 ปี แต่ศาลให้รอลงอาญา โทษปรับสถานหนัก สำหรับผู้ประกอบการอาชีพวิศวกรกับกรรมกรมีผลต่างกันมา ระยะเวลา 3 เดือน สำหรับคนหนุ่มอายุ 25 ปี กับคนชราอายุ 85 ปี ก็มีความหมายต่างกันมาก

จากข้อคิดดังกล่าวทำให้ Jeremy Bentham วิเคราะห์ความได้สัดส่วน โดยการจัดกลุ่มสภาวะ 32 ลักษณะที่อาจมีผลต่อความรู้สึกหนักเบาของโทษ ซึ่งอาจพิจารณาจากลักษณะทางสุขภาพกายและจิตใจ ลักษณะทางวัฒนธรรม อุปนิสัย ระดับศีลธรรม การนับถือศาสนา ความมีมนุษยสัมพันธ์ การงานอาชีพตามปกติ ฐานะทางเศรษฐกิจ เพศ อายุ พื้นเพเดิมทางครอบครัว ฐานะทางสังคม ระดับการศึกษา ถิ่นที่อยู่ ไปจนถึงระบอบการปกครองของบ้านเมือง

มีผู้วิเคราะห์ต่อไปว่า เป็นเรื่องที่ยุติธรรมหากมีการลงโทษผู้กระทำความผิดสองคนที่มีความชั่วระดับเดียวกันด้วยโทษอย่างเดียวกัน โดยอ้างถึงหลักความได้สัดส่วนของการลงโทษ แต่จะไม่ยุติธรรมที่จะเดินตามแนวทางนี้ ถ้าโดยบุคลิกภาพของผู้กระทำความผิดทั้งสองคนได้รับผลในเชิงความรู้สึกต่อการลงโทษที่แตกต่างกัน เพราะการลงโทษที่เหมือนกันอาจส่งผลกระทบต่อบุคคลที่ถูกลงโทษได้ในสัดส่วนที่ต่างกัน

จากหลักการดังกล่าว ทำให้มีการปรับลดโทษปรับที่จะใช้กับผู้กระทำความผิด โดยพิจารณาจากสภาวะทางรายได้ของบุคคลนั้น รวมถึงการลดระยะเวลาในการจำคุกผู้กระทำความผิด

ที่มีช่วงเวลาในการดำรงชีวิตจำกัด เพราะการเป็นผู้ติดเชื้อโรคร้ายแรงหรือเงื่อนไขในการควบคุม จะดำเนินไปด้วยความยากลำบาก เช่น เป็นผู้กระทำผิดที่ติดเชื้อเอชไอวี

อย่างไรก็ดี มีข้อคัดค้านเกี่ยวกับการยอมรับหลักความได้สัดส่วน โดยคำนึงถึงความเสมอภาคในผลกระทบที่ได้รับการลงโทษอยู่หลายประการ ได้แก่

รูปแบบที่ใช้ในการกำหนดโทษ ย่อมต้องคำนึงถึงลักษณะบุคลิกภาพของผู้กระทำ ความผิดในเชิงนามธรรมทั่วไปเป็นหลักอยู่ก่อน

สำหรับลักษณะบุคลิกภาพเฉพาะตัว ไม่ว่าจะเป็นความยากจนหรือความเจ็บป่วยของผู้กระทำผิด เป็นสิ่งที่ผู้พิพากษาในชั้นบังคับโทษจะเป็นผู้ปรับการบังคับโทษให้เกิดความเสมอภาคในระหว่างนักโทษและจะเป็นผู้ดูแลให้เกิดผลในทางที่เท่าเทียมกัน สำหรับผู้ที่ยากจน ผู้พิพากษาอาจชี้แนะให้ทำความตกลงกับฝ่ายคลังของรัฐ ในขณะที่ผู้ที่เจ็บป่วยก็อาจได้รับการปล่อยชั่วคราวภายใต้เงื่อนไขได้

การได้รับผลจากการลงโทษที่เท่าเทียมกันมักจะก่อให้เกิดผลในทางลบต่อการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันในระหว่างผู้ต้องโทษ นักโทษสองคนที่มีบุคลิกภาพและการกระทำผิดที่คล้ายกันยอมรับได้ยากต่อคำพิพากษาลงโทษที่ต่างกันในระยะเยียด ในทางตรงกันข้ามเขายอมรับว่าการบังคับโทษที่ใช้ในทางปฏิบัติ เช่น เงื่อนไข และการอนุญาตให้ออกนอกสถานที่อาจมีความแตกต่างกันได้

การได้รับผลจากการลงโทษที่เท่าเทียมกันมักจะก่อให้เกิดผลในทางลบต่อการปฏิบัติที่เท่าเทียมกันในระหว่างนักโทษ นักโทษสองคนที่มีบุคลิกภาพและการกระทำผิดที่คล้ายกันยอมรับได้ยากต่อคำพิพากษาลงโทษที่ต่างกันในระยะเยียด ในทางตรงกันข้ามเขายอมรับว่าการบังคับโทษที่ใช้ในทางปฏิบัติ เช่น เงื่อนไข และการอนุญาตให้ออกนอกสถานที่ อาจมีความแตกต่างกันได้

ผู้กระทำความผิดต้องรู้สึกต่อการได้รับผลร้ายจากการลงโทษตามกฎหมาย

ด้วยเหตุนี้ หลักความได้สัดส่วนในการลงโทษ หรือการคำนึงถึงความเหมาะสมของโทษเชิงหลักการจึงเป็นที่ยอมรับมากกว่าหลักความเสมอภาคต่อผลของการลงโทษ ดังนั้น เมื่อผู้ต้องโทษร้องขอต่อศาลอุทธรณ์ในอังกฤษว่า เขาต้องดูแลบุตรที่ยังเล็ก หรือดูแลภรรยาที่กำลังตั้งครรภ์ ผู้พิพากษาจะตอบเขาว่าสถานะที่เขายกขึ้นนั้น เป็นเรื่องที่เขาทราบมาก่อนการกระทำความผิดแล้ว และลักษณะเช่นนี้ย่อมต้องพิจารณารวมเข้าไปในเหตุที่มาของการกระทำความผิดด้วย

3. หลักความเสมอภาคตามกฎหมาย

หลักการนี้ปรากฏอยู่ในระบบกฎหมายทั้งหลายเพื่อกำจัดข้อขัดข้องทั้งหลายของผู้กล่าวหาอันเนื่องมาจากฐานะทางเศรษฐกิจ ฐานะทางสังคม ทางเชื้อชาติ ทางศาสนา ทางเพศ หรือทางเผ่าพันธุ์ ในชั้นบังคับโทษนั้น หลักการนี้ช่วยสร้างสมดุลในการวางบทลงโทษที่ต้องคำนึงถึงลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด กรณีอันเนื่องมาจากนโยบายทางการเมืองที่ทำให้มีการยืดหยุ่นในการยึดใบอนุญาตขับขี่รถยนต์ เมื่อผู้กระทำความผิดเป็น โสเฟอรัลบรรพการ ไม่ยืดหยุ่นทำให้เขาต้องตกงาน อันเป็นการลงโทษที่มีผลรุนแรงสำหรับเขา การยืดหยุ่นเฉพาะผู้มีอาชีพดังกล่าว ย่อมส่งผลกระทบต่อหลักความเสมอภาคเพราะเหตุผลที่อธิบายไม่ได้ว่าทำไมบุคคลบางกลุ่มจึงต้องยกเว้นการใช้โทษทางอาญากับเขา และไม่มีบุคคลใดยึดเอาหลักความจำเป็นในอาชีพเพื่อขอยกเว้นการลงโทษในกรณีนี้ ตรงกันข้ามผู้ประกอบการอาชีพขับขี่รถยนต์ก่อนได้รับอนุญาตให้ประกอบอาชีพจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของการใช้ความระมัดระวังสูงยิ่งกว่าผู้ขับขี่ทั่วไปที่ไม่ได้ขับรถยนต์เป็นอาชีพอย่างเห็นได้ชัดอยู่แล้ว

3.4.1 หลักเกณฑ์การพิจารณาการลดวันต้องโทษจำคุกตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การลดวันต้องโทษในประเทศฝรั่งเศส ตามประมวลวิธีพิจารณาความอาญาระดับปัจจุบัน บัญญัติหลักเกณฑ์ในการลดวันต้องโทษไว้ในมาตรา 721 และมาตรา 721-1³⁷ ดังนี้

³⁷ Article 721 “Une reduction de peine peutetre accordee aux condannes detenus en execution d’ une ou plusieurs peines privatives de liberte s’ils ont donne des preuves suffisantes de bonne conduit.

Cette reduction est accordee par le juge de l’ application des peenes après avis de la commission de l’application des peines, sans qu’elle puisse excceder trios mois par annee d’ incarceration et sept jours par mois pour une duree d’ incarceration moindre.

Elle est prononcee en une seule fois si l’ incarceration est inferieure a une annee it par fractions annuelles dans le cas contraire. Toutefois, pour l’ incarceration subie sous le regime de la detention proviso ire. Elle est prononcee. Le cas echeant, dans un delai de deux mois a compter de la date a laquelle la condamnation est devenue definitive.

Dans l’ annee suivant son octroi, et en cas de mauvaise conduit du condamne en detention, la reduction de peine peutetre rapportee en tour ou en partie par le juge de l’ application des peines après avis de la commission de l’ application des peines.

Pour l’ application du present article. La situation de chaque condanne est exaninee au moins une fols par an.

Article 721-1 “Après un an de detention, une reduction supplementaire de la peine peut etre accordee aux condannes qui manifestent des efforts serieux de readaptation sociale, notamment en passant avec

การลดโทษสามารถทำได้โดยคำพิพากษาของนักโทษเกี่ยวกับการลงโทษในความผิด เดียวหรือความผิดหลายอย่าง โดยจะได้รับอิสระหากพิสูจน์ได้เป็นที่พอใจว่าประพฤติตนดี

การลดโทษนี้ทำได้โดยศาลได้ปรับใช้โทษภายหลังจากมีมติจากคณะกรรมการการ พิจารณาโทษ เขาจะพิจารณาลดโทษได้มากที่สุด 3 เดือน และในปีถัดไปได้มากที่สุด 2 เดือน

ในกรณีโทษจำคุกน้อยกว่า 1 ปี ศาลอาจลดโทษจำคุกให้นักโทษได้มากที่สุด 7 วันต่อเดือน อย่างไรก็ตามศาลไม่อาจลดโทษให้ได้หากโทษจำคุกขั้นต่ำน้อยกว่า 1 เดือน สำหรับผู้กระทำผิด ซ้ำซาก (Récidive) สิทธิประโยชน์ในการได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกจะลดน้อยลงเหลือไม่เกิน 2 เดือนสำหรับปีแรก และไม่เกิน 1 เดือนสำหรับปีถัดไป และไม่เกิน 5 วันต่อเดือนสำหรับโทษ จำคุกน้อยกว่า 1 ปี

ภายในปีถัดจากมีคำสั่งและในคดีที่ประพฤตินิยมชอบตามคำพิพากษาให้จำคุก การลดโทษนั้น สามารถจะยื่นคำขอได้โดยผู้กระทำความผิดซึ่งถูกศาลลงโทษในความผิดภายหลังจากมีมติให้ลงโทษ

สำหรับการปรับใช้มาตรานี้ ในแต่ละคำพิพากษาที่ปรับใช้จะต้องมีการตรวจสอบ อย่างน้อยหนึ่งครั้งต่อปี

นอกจากนี้การลดวันต้องโทษจำคุกแบบปกติ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฝรั่งเศษมาตรา 721-1 ยังกำหนดให้ ผู้พิพากษาบังคับโทษสามารถลดระยะเวลาจำคุกให้นักโทษ เพิ่มเติมได้อีกเท่าหนึ่ง ด้วยเหตุผลพิเศษ คือ ถ้านักโทษได้แสดงให้เห็นถึงความพยายาม อย่างจริงจังในการปรับปรุงตัวเอง โดยเฉพาะการแสดงผลงานการผ่านการทดสอบในสถาบัน ศึกษาหรือมหาวิทยาลัยหรือทางสายอาชีพ หรือการแสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าอย่างแท้จริง ในการศึกษาหรือการอบรมวิชาชีพ หรือการเข้ารับการบำบัดเพื่อวัตถุประสงค์ในการป้องกันการ กระทำความผิดอีก หรือการพยายามที่จะชดใช้ความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย

---

success un examen scolaire. Universitaire ou professionnel traduisant l'acquisition de connaissances nouvelles. En justifiant de progress reels dans le cadre d'un enseignement ou d'une formation ou en s'efforçant d'indemniser leurs victims. Sauf decision du juge de l'application des peines, prise après avis de la commission de l'application des peines, les personnes condamnées a un suivi sociojudiciaire comprenant une injonction de soins, et qui refusent de suivre un traitement pendant leur incarceration, ne sont pas considerees comme manifestant des efforts des efforts serieux de redaptation sociale.

Cette reduction, accordee par le juge de l'application des peines après avis de la commission de l'application des peines, ne peut exceder, si le condamne est en etat de recidive legale. Un mois par annee d'incarceration ou deux jours par mois lorsque la duree d'incarceration resant a subir est inferieure a une annee. Si le condamne n'est pas en etat de recidive legale, ces linnites sont respectivement portees a deux mois et a quatre.

เมื่อลควันต้องโทษจำคุกแล้ว นักโทษจะได้ออกจากเรือนจำเร็วกว่ากำหนดโทษในตอนแรก ผู้เสียหายอาจจะได้รับความกระทบกระเทือนจากคำสั่งลดระยะเวลาดังกล่าว กฎหมายฝรั่งเศสจึงได้กำหนดเพิ่มเติมว่า ผู้พิพากษาบังคับโทษ ที่ออกคำสั่งลดระยะเวลาลงโทษอาจออกคำสั่งห้ามมิให้นักโทษพบหรือมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เสียหายภายในระยะเวลาที่ได้รับการลดโทษให้ หากนักโทษฝ่าฝืนข้อกำหนดดังกล่าว ผู้พิพากษามีอำนาจสั่งให้นักโทษเข้าเรือนจำได้

3.4.2 บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการลดวันต้องโทษจำคุก

การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามกฎหมายฝรั่งเศสนั้นมีความสัมพันธ์ของการทำงานระหว่างศาลและเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายตลอดกระบวนการกล่าวคือ ตั้งแต่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น มีการสืบสวนสอบสวนหาตัวผู้กระทำความผิด การพิจารณาพิพากษาคดี และการบังคับคดีอาญากับผู้ต้องโทษจนกระทั่งพ้นโทษ

การพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสไม่ได้พิจารณาแต่เฉพาะการกระทำ ความผิดเท่านั้น แต่ได้มีการศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้กระทำความผิดอย่างละเอียด ประกอบด้วยในระหว่างการพิจารณา ทำให้อัยการและศาลได้รายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำความผิด และผู้กระทำความผิดอันเป็นประโยชน์ต่อการร้องขอให้ลงโทษและการพิจารณากำหนดโทษที่จะลงแก่จำเลย สอดคล้องกับการลงโทษตามทฤษฎีป้องกันสังคมใหม่ (La defense sociale sociale nouvelle/the new social defense) ของ Marc Ancel ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการฟื้นฟูแก้ไขให้ผู้กระทำความผิดกลับคืนเข้าสู่สังคมหลังพ้นโทษ

สำหรับกระบวนการภายหลังที่ศาลมีคำพิพากษานั้นมีลักษณะคล้ายคลึงกับกระบวนการพิจารณาคดี กล่าวคือ ไม่ใช่กระบวนการที่เป็นเรื่องของหน่วยงานราชทัณฑ์แต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นกระบวนการที่อยู่ในการดูแลรับผิดชอบของศาลซึ่งเป็นผู้มีบทบาทหลักในการพิจารณาอนุมัติให้มีการลดวันต้องโทษ การพักการลงโทษ การจำคุกในระบบกึ่งเรือนจำ การควบคุมตัวโดยทางอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ส่วนพนักงานอัยการก็มีบทบาทในการร้องขอและให้ความยินยอมหรือคัดค้านการให้มีการใช้วิธีการดังกล่าว รวมทั้งอุทธรณ์คัดค้านคำวินิจฉัยของศาลด้วย เช่นเดียวกับชั้นพิจารณาคดี ดังได้กล่าวแล้วว่ากระบวนการบังคับโทษในประเทศฝรั่งเศสนั้น มีบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายฝ่ายรวมทั้งศาลซึ่งมีบทบาทหลักในกระบวนการดังกล่าว ดังนั้นจึงสมควรศึกษาว่าบุคคลที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการบังคับโทษและการลดวันต้องโทษมีใครบ้าง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มีบุคคลที่เกี่ยวข้องดังนี้

2.4.2.1 ผู้พิพากษาบังคับโทษ

ผู้พิพากษาบังคับโทษ (Juge de l'application des peines หรือ JAP.) ซึ่งเป็นผู้พิพากษาประจำศาลชั้นที่ได้รับความสั่งให้มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลผู้ต้องคำพิพากษาให้หรือการลงโทษจำคุก และถูกคุมประพฤติกฎว่าปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลได้กำหนดไว้หรือไม่ ทั้งนี้โดยมีพนักงานคุมประพฤติคอยให้ความช่วยเหลือ ในการปฏิบัติงานดังกล่าว นอกจากนี้ผู้พิพากษาบังคับโทษยังมีอำนาจในการควบคุมและจัดรูปแบบการบังคับโทษในสถานที่กักขังหรือเรือนจำอีกด้วย (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสมาตรา 709-1)³⁸

2.4.2.2 พนักงานอัยการ

องค์กรอัยการซึ่งกฎหมายได้กำหนดบทบาทในการร้องขอและให้ความยินยอมหรือคัดค้านการให้มีการใช้วิธีการดังกล่าว รวมทั้งอุทธรณ์คัดค้านคำวินิจฉัยของศาลด้วย ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่ากระบวนการชั้นบังคับโทษของฝรั่งเศสมีลักษณะทำนองเดียวกับกระบวนการพิจารณาในชั้นพิจารณาพิพากษาอาชญากรรม³⁹ กล่าวคือเมื่อนักโทษรายใดได้รับการลดวันต้องโทษแล้วหรือ ไม่ได้รับการลดวันต้องโทษก็มีสิทธิอุทธรณ์คัดค้านคำวินิจฉัยของศาลได้โดยมีพนักงานอัยการเป็นผู้ดูแลนักโทษเหล่านี้ในกรณีที่นักโทษเห็นว่าตนไม่ได้รับความเป็นธรรม

2.4.2.3 คณะกรรมการบังคับโทษ

คณะกรรมการบังคับโทษ (La Commission de l'application des peines) ซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาบังคับโทษเป็นประธาน และมีอัยการแห่งสาธารณรัฐและหัวหน้าเรือนจำเป็นกรรมการ โดยตำแหน่งมีหน้าที่ให้ความเห็นแก่ผู้พิพากษาบังคับโทษเพื่อประกอบการพิจารณาคำร้องเกี่ยวกับการใช้มาตรการต่างๆ แก่ผู้ต้องโทษในระหว่างการบังคับโทษตามคำพิพากษา (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสมาตรา 712-5)⁴⁰

³⁸ Art. 709-1 Dans chaque tribunal de grande instance, un ou plusieurs magistrats du siège sont chargés des fonctions de juge de l'application des peines.

Ces magistrats sont désignés par décret pris après avis du Conseil supérieur de la magistrature.

Si un juge de l'application des peines est temporairement empêché d'exercer ses fonctions, le tribunal de grande instance désigne un autre magistrat pour le remplacer.

³⁹ อุทัย อาทิวา. เล่มเดิม. หน้า.152

⁴⁰ Art. 712-5 Sauf en cas d'urgence, les ordonnances concernant les réductions de peine, les autorisations de sorties sous escortes et les permissions de sortir sont prises après avis de la commission de l'application des peines.

Cette commission est réputée avoir rendu son avis si celui-ci n'est pas intervenu dans le délai d'un mois à compter du jour de sa saisine.

2.4.2.4 ศาลบังคับโทษ

ศาลบังคับโทษ (Le tribunal de l'application des peines) มีอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยคำร้องขอลดการลงโทษที่เกินอำนาจของผู้พิพากษาบังคับโทษ (Juge de l'application des peines หรือ JAP.) ศาลบังคับโทษ ในแต่ละเขตศาลอาชญากรรมจะมีการจัดตั้ง ศาลบังคับโทษ ขึ้นเพื่อพิจารณาการปรับใช้โทษในเรื่องที่สำคัญๆ ที่เกินอำนาจของผู้พิพากษาบังคับโทษ องค์ประกอบของศาลบังคับโทษคือ ประธานศาลคนหนึ่ง และผู้ช่วยอีก 2 คน ซึ่งถูกเลือกจากบรรดาผู้พิพากษาบังคับโทษในเขตอำนาจศาล การจัดองค์กรแบบศาลบังคับโทษ แท้จริงแล้วคือการให้ศาลทำคำสั่งในเรื่องสำคัญๆ แบบองค์คณะนั่นเอง ในขณะที่เรื่องที่มีความสำคัญน้อยจะให้ ผู้พิพากษาบังคับโทษ ซึ่งเป็นผู้พิพากษานายเดี่ยวนำออกคำสั่งได้เอง (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฝรั่งเศสมาตรา 712-3)⁴¹

ในการทำคำวินิจฉัยของผู้พิพากษาบังคับโทษนั้น จะต้องมีความเห็นจากสำนักบริหารราชทัณฑ์ประกอบ และจะต้องจัดให้มีการไต่สวนพยานหลักฐานทั้งสองฝ่าย (Débat contradictoire) ในองค์คณะที่ปรึกษา (La Chambre du Conseil) โดยผู้พิพากษาบังคับโทษจะฟังคำร้องของพนักงาน

La commission de l'application des peines est présidée par le juge de l'application des peines ; le procureur de la République et le chef d'établissement en sont membres de droit.

⁴¹ Art. 712-3 Dans le ressort de chaque cour d'appel sont établis un ou plusieurs tribunaux de l'application des peines dont la compétence territoriale, correspondant à celle d'un ou plusieurs tribunaux de grande instance du ressort, est fixée par décret. Le tribunal de l'application des peines est composé d'un président et de deux assesseurs désignés par le premier président parmi les juges de l'application des peines du ressort de la cour.

Dans les départements d'outre-mer, un membre au moins du tribunal de l'application des peines est juge de l'application des peines. Dans le ressort de la cour d'appel de Fort-de-France, un tribunal de l'application des peines est également établi au tribunal de grande instance de Cayenne et est composé d'au moins un juge de l'application des peines. En Nouvelle-Calédonie, en Polynésie française et dans les collectivités de Mayotte et de Saint-Pierre-et-Miquelon, le tribunal de l'application des peines peut être composé d'un seul membre, juge de l'application des peines.

Les débats contradictoires auxquels procède cette juridiction ont lieu au siège des différents tribunaux de grande instance du ressort de la cour d'appel ou dans les établissements pénitentiaires de ce ressort.

Les fonctions de ministère public sont exercées par le procureur de la République du tribunal de grande instance où se tient le débat contradictoire ou dans le ressort duquel est situé l'établissement pénitentiaire où se tient ce débat.

อัยการและข้อสังเกตหรือคำโต้แย้งของผู้ต้องโทษหรือทนายความของผู้ต้องโทษเมื่อผู้พิพากษาได้วินิจฉัยคำร้องของผู้ต้องโทษแล้ว ผู้ต้องโทษ อัยการแห่งสาธารณรัฐ และอธิบดีอัยการสามารถอุทธรณ์คำวินิจฉัยดังกล่าวได้ภายในกำหนดสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัย

ผู้พิพากษาบังคับโทษอาจนุญาตให้นักโทษ ลดวันต้องโทษจำคุกได้โดยไม่ต้องมีการไต่สวน หากได้รับการยินยอมของอัยการสาธารณรัฐและผู้ต้องโทษหรือทนายของผู้ต้องโทษ

จะเห็นได้ว่า บทบาทของศาลฝรั่งเศสในกระบวนการลดวันต้องโทษจำคุกมีความสำคัญอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยที่กระบวนการลดวันต้องโทษจำคุกนั้นให้ดำเนินการโดยฝ่ายบริหาร ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ยังคงรูปแบบการอำนวยความสะดวกในชั้นบังคับคดีอาญาไว้ทำนองเดียวกับชั้นพิจารณาคดี ศาลจึงมีบทบาทเคียงคู่ไปกับฝ่ายบริหารในการพิจารณาลดวันต้องโทษจำคุก

สำหรับบทบาทของศาลและพนักงานอัยการของไทยในการพิจารณาลดวันต้องโทษจำคุกในชั้นบังคับโทษนั้น ไม่มีอำนาจกระทำได้เลยเพราะขึ้นอยู่กับอำนาจของกรมราชทัณฑ์ซึ่งเป็นอำนาจฝ่ายบริหาร แสดงให้เห็นว่ามาตรการในการลดวันต้องโทษจำคุก ศาลและอัยการไม่ได้อำนวยความสะดวกในชั้นบังคับโทษ ดังนั้นในชั้นนี้ จึงเห็นควรปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 โดยบัญญัติโดยกำหนดให้ศาลมีอำนาจในการตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง และอัยการมีสิทธิอุทธรณ์คัดค้านความเห็นของศาลเพื่อความยุติธรรม

บทที่ 4

วิเคราะห์เปรียบเทียบปัญหาการลดวันต้องโทษจำคุก

โดยทั่วไปในการดำเนินคดีอาญานั้น องค์กรทุกองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะต้องร่วมมือกันซึ่งการทำงานของแต่ละองค์กรจะต้องมีความเชื่อมโยงและมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนและเป็นไปในทางเดียวกันจึงทำให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการได้และที่สำคัญในกระบวนการยุติธรรมดังกล่าวความเชื่อมโยงแต่ละองค์กรต้องมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้

4.1 ปัญหาการขาดความเชื่อมโยงระหว่างองค์กรในชั้นบังคับโทษ

ในชั้นบังคับโทษนั้นหลังจากศาลได้ปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคนแล้ว นักโทษที่ศาลปรับใช้โทษให้เหมาะสมโดยศาลมีคำพิพากษาให้จำคุกขบวนการหลังจากนั้นก็อยู่ในขั้นตอนของกรมราชทัณฑ์ในการดำเนินระบบงานหรือมาตรการต่างๆ กับนักโทษซึ่งเป็นอำนาจของฝ่ายบริหารเพียงฝ่ายเดียว ทำให้ขาดความเชื่อมโยงในกระบวนการต่างๆ อย่างในขั้นตอนก่อนพิพากษาที่มีกลไกในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้ได้รับความเป็นธรรมซึ่งปัญหาดังกล่าวพิจารณาการขาด ความเชื่อมโยงในชั้นบังคับโทษพิจารณาได้ดังนี้

4.1.1 องค์กรผู้มีอำนาจออกคำสั่ง

การกำหนดโทษที่จะลงกับจำเลยในตอนพิพากษาคดีเป็นอำนาจของศาล และอาจต่อผู้กันถึงสามชั้นศาลเพื่อกำหนดโทษและระยะเวลาการลงโทษให้เหมาะสมกับจำเลยแต่ละคน แต่พอจำเลยจำคุกจริงๆ แล้ว มาตรการต่างๆ อันจะเป็นผลให้จำเลยพ้นจากการจำคุกเร็วขึ้นกว่ากำหนดเวลาตามคำพิพากษา กลับอยู่ในอำนาจของกรมราชทัณฑ์ซึ่งเป็นฝ่ายบริหาร โดยหลักแล้วมีหน้าที่เพียงบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายละตามคำพิพากษา ดังนั้นหากการออกคำสั่งเกี่ยวกับตัวนักโทษ โดยเฉพาะคำสั่งที่นักโทษ ได้รับอิสรภาพก่อนกำหนดได้กระทำโดยองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการเช่นเดียวกัน ก็จะขจัดปัญหาเรื่อง ความขัดกันของอำนาจบริหารและอำนาจตุลาการและยังถือเป็นระบบการคุ้มครองสิทธิที่มีการตรวจสอบถ่วงดุลโดยฝ่ายตุลาการและฝ่ายบริหารที่จะทำให้นักโทษเกิดความมั่นใจในความโปร่งใสของกระบวนการในชั้นบังคับโทษดังกล่าวนี้

4.1.2 ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของบุคคลหลายฝ่าย

ปัจจุบันกรมราชทัณฑ์จะเป็นผู้มีอำนาจแต่ผู้เดียวที่จะพิจารณาถึงประโยชน์ของทุกฝ่าย เป็นผู้เสนอเรื่องและตัดสินใจเรื่องทั้งหมด ซึ่งการปรับใช้โทษที่เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคนนั้นมีประโยชน์หลายฝ่ายให้พิจารณาและหน้าที่จะมีหลายฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม ประโยชน์หลายฝ่ายประกอบด้วย

ฝ่ายนักโทษ ซึ่งมักจะอ้างถึงความพร้อมในการกลับคืนสู่สังคม นักโทษควรมีสិทธิเสนอเรื่องให้ศาลหากแสดงให้เห็นว่าตนได้รับการฟื้นฟูแก้ไขอย่างสมบูรณ์และไม่เป็นอันตรายต่อสังคมต่อไป อย่างไรก็ตามสิทธิที่นักโทษยื่นขอไม่อาจได้รับการตอบสนองเสมอไป

ฝ่ายอัยการ โดยแท้จริงแล้วควรเป็นหน้าที่ของอัยการในการระงับรักษาประโยชน์ดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากการฟ้องคดีอาญาของอัยการในการระงับรักษาประโยชน์แผ่นดิน หากมีการอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาก็เพื่อประโยชน์แผ่นดิน แม้การอุทธรณ์ฎีกานั้นจะมีขึ้นเพียงเพื่อเพิ่มโทษให้เหมาะสมกับความผิด แต่พอถึงเวลานักโทษถูกปล่อยตัวก่อนกำหนด บทบาทอัยการกลับหายไป กระบวนการพิจารณา ทำให้อัยการไม่สามารถทำหน้าที่ในการระงับรักษาประโยชน์แผ่นดินได้อย่างเต็มที่

ฝ่ายเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ โดยปกติแล้วผู้คุมจนถึงผู้บัญชาการเรือนจำ ซึ่งเป็นผู้ดูแลนักโทษและพบเห็นความประพฤติของนักโทษในเรือนจำโดยตรงย่อมทราบความประพฤติของนักโทษโดยตรงและสามารถให้ความเห็นเกี่ยวกับความประพฤติของนักโทษในการพิจารณาด้วยระบบศาลได้ดีที่สุด แต่หากเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เป็นผู้มีอำนาจออกคำสั่งมาตรการเกี่ยวกับตัวนักโทษเองอาจทำให้เกิดข้อสงสัยเรื่อง ความโปร่งใสของการปฏิบัติหน้าที่ การให้ศาลเป็นผู้ออกคำสั่งก็จะขจัดปัญหาดังกล่าวได้

ฝ่ายผู้เสียหาย ซึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจรับผลกระทบโดยตรงเมื่อมีการปล่อยตัวนักโทษ ในปัจจุบันผู้เสียหายไม่มีส่วนในมาตรการปล่อยตัวนักโทษ การใช้ระบบศาลเข้ามาทำให้ผู้เสียหายอาจเข้ามามีส่วนในการให้ความเห็น โดยเฉพาะการให้ศาลกำหนดเงื่อนไขเช่นการห้ามพบปะหรือเข้าใกล้ผู้เสียหายภายในระยะเวลาลดวันต้องโทษ พักการลงโทษ

การประสานงานในลักษณะที่เป็น กระบวนการ คือความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติการ รวมถึงการจัดระเบียบงานให้เรียบร้อยและมีความสอดคล้องกลมกลืนกัน เพื่อให้งานมีความสมดุลและสำเร็จตามเป้าหมายซึ่งในปัจจุบันองค์กรต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นบังคับโทษได้ประสานงานกันในระดับหนึ่งแต่ก็ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิผลอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งปัจจัยที่ทำให้ขาดการมีส่วนร่วมระหว่างองค์กรต่างๆ ในชั้นบังคับโทษ ได้แก่

1. ขั้นตอนในชั้นบังคับโทษนั้น ผู้บริหารงานขององค์กรต่างๆ ไม่ค่อยได้มีการหารือปัญหา หรือขาดการมีส่วนร่วมกันอีกทั้งการขาดความศรัทธาและความเข้าใจในงานของกันและกัน ทำให้ขาดการประสานงานในการปฏิบัติภารกิจและการดำเนินการตามโครงการต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างองค์กรหนึ่งองค์กรใดหรือที่เกิดขึ้นท่ามกลางองค์กรต่างๆ

2. องค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในชั้นบังคับโทษยังขาดข้อมูลที่เป็นส่วนกลางและขาดการวิเคราะห์ของระบบเกี่ยวกับตัวผู้ต้องโทษ ซึ่งข้อมูลหรือข้อเท็จจริงองค์กรต่างๆ มีข้อมูลของตนเอง แต่ไม่มีการรวบรวมอย่างเป็นระบบ ทำให้การนำข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดมาใช้ ในการพิจารณาความประพฤติ หรือการลดวันต้องโทษจำคุกนักโทษแต่ละคนยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ในส่วนการประสานงานระหว่างองค์กรต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ถือเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะองค์กรต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมต้องมีความรับผิดชอบร่วมกันในการลดปัญหาอาชญากรรม ซึ่งปัญหาดังกล่าวไม่อาจจะบรรลุความสำเร็จได้หากองค์กรต่างๆ ทำงานไปตามวัตถุประสงค์ของตนเองโดยไม่สนใจต่องานในองค์กรอื่นด้วย ในทางกลับกันปัญหาดังกล่าวจะถูกแก้ไขได้อย่างจริงจังก็ต่อเมื่อ องค์กรต่างๆ ได้เข้าใจปัญหาของอาชญากรรมและร่วมมือกันในลักษณะที่เป็น “กระบวนการ” ในการแก้ปัญหา ส่งผลให้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ได้รับการแก้ไขให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

การประสานงานที่เป็น “กระบวนการ” คือความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงาน รวมถึงการจัดระเบียบงานให้เรียบร้อยและมีความสอดคล้องกลมกลืนกัน เพื่อให้งานมีความสมดุลและสำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งในปัจจุบันองค์กรต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ได้ประสานกันในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิผลอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งปัจจัยที่ทำให้ขาดการประสานงานระหว่างองค์กรต่างๆ นั้น ได้แก่

1. แต่ละองค์กรมีความเข้าใจแตกต่างกันในปัญหาการประกอบอาชญากรรม และวัตถุประสงค์ในการลงโทษส่งผลให้มีความแตกต่างกันในแนวทางการดำเนินงานให้เกิดความยุติธรรมระหว่างองค์กรศาล อัยการ ตำรวจ และราชทัณฑ์

2. ในขั้นตอนการดำเนินคดีอาญา องค์กรแต่ละองค์กรก็มีภาระหน้าที่มากมาย แต่ในทางตรงกันข้ามกลับมีบุคคลกรที่ทำงานในองค์กรน้อย ทำให้การประสานงานระหว่างองค์กรยังเป็นเรื่องที่ทำได้ยากในทางปฏิบัติ

3. การปฏิบัติภารกิจของแต่ละองค์กรอาจมีความเลื่อมล้ำกัน กอปรกับการไม่เข้าใจหรือเข้าใจผิดที่ว่าองค์กรไม่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน และคิดว่าองค์กรของตนเหนือกว่าองค์กรอื่น ทำให้เกิดการกระทบกระทั่งและเกิดข้อขัดแย้งกันระหว่างองค์กรต่างๆ

4. ผู้บริหารขององค์กรต่างๆ ไม่ค่อยได้มีการหารือ หรือขาดการประสานงานร่วมกัน อีกทั้งการขาดความศรัทธาและความเข้าใจในงานของกันและกันทำให้ขาดความร่วมมือและขาดการประสานงานในการปฏิบัติภารกิจและการดำเนินการตามโครงการต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างองค์กรหนึ่งองค์กรใดหรือที่เกิดขึ้นท่ามกลางองค์กรต่างๆ

5. องค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญายังขาดข้อมูลที่เป็นส่วนกลาง และขาดการวิเคราะห์ข้อมูลของระบบทั้งระบบ ตัวอย่างเช่น ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดซึ่งองค์กรต่างๆ ต่างก็มีข้อมูลของตนเอง แต่ไม่มีการรวบรวมอย่างจริงจังและเป็นระบบ ทำให้การนำข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดมาใช้ในการดำเนินคดีอาญายังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

4.2 การใช้ดุลพินิจในการลดโทษของฝ่ายบริหาร

แม้ดุลพินิจจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความยุติธรรมเฉพาะกรณีทีถือว่าทำให้อภัยสามารถอำนวยความสะดวกได้โดยสมบูรณ์ก็ตาม แต่หากพิจารณาในแง่กลับกันแล้ว จะเห็นได้ว่าสิ่งที่ทำให้อภัยไม่เป็นธรรมส่วนใหญ่ก็สืบเนื่องมาจากการใช้ดุลพินิจโดยผิดพลาดอีกเช่นกัน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ดุลพินิจเปรียบเหมือนขวานที่อาจสร้างประโยชน์ให้กับผู้ใช้และผู้อื่นอย่างอนอกอนันต์ แต่ก็อาจเป็นอาวุธอันตรายที่ใช้ทำร้ายหรือฆ่าฟันผู้คนได้อย่างมหันต์เช่นกัน (Like an axe it can be a weapon for mayhem or murder)¹

จึงกล่าวได้ว่า ดุลพินิจนั้นไม่ได้มีอันตรายอยู่ในตัวเองแต่อันตรายของดุลพินิจซึ่งจะเป็นโทษอย่างมหันต์อยู่ที่ตัวผู้ใช้ดุลพินิจนั่นเองว่าจะใช้วิจารณญาณหยิบยกเอาดุลพินิจมาใช้ในขั้นใดตอนใดเพราะในข้อเท็จจริงทุกเรื่องจะมีช่องทางให้ใช้ดุลพินิจหลายประการ และแต่ละประการนั้นอาจใช้ดุลพินิจได้หลายแบบดัง K.C.Davis ได้กล่าวว่า “ดุลพินิจนั้นประกอบด้วยมิติหลายมิติ”² อันทำให้ผู้ที่ใช้ดุลพินิจนั่นเองต้องพิจารณาอย่างรอบคอบว่าข้อเท็จจริงเช่นใด จึงจะควรใช้มิติไหนของดุลพินิจมาบังคับหากเลือกใช้ดุลพินิจไม่ถูกต้องดุลพินิจนั้นก็จะเป็นความยุติธรรม ฉะนั้น เพื่อให้การใช้ดุลพินิจเป็นไปอย่างเหมาะสมและเป็นธรรมที่สุด จึงจำเป็นต้องมีการควบคุมการใช้ดุลพินิจอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งแน่นอนทีเดียวว่า หากการใช้ดุลพินิจได้ผ่านการกลั่นกรองตามโครงสร้าง และกฎเกณฑ์ซึ่งนำในการใช้ดุลพินิจแล้ว เพื่อให้ผลสมกับความยุติธรรมจะต้องมีองค์กรหนึ่งคอยตรวจตราการใช้ดุลพินิจนี้ เพื่อผลสำคัญคือ ป้องกันการใช้ดุลพินิจผิดพลาดและไม่ยุติธรรม

¹ K.C.Davis. Op.cit. p. 25.

² Ibid. p. 24.

ในการใช้ดุลพินิจนั้น หากจะแบ่งตามวิธีการทบทวนการใช้ดุลพินิจแล้วมี 2 ประการด้วยกัน คือ

1. ดุลพินิจที่มีการทบทวน (Checking Discretion) ดุลพินิจที่มีการทบทวนนี้จะมีลักษณะที่สำคัญ คือ ศาลหรือองค์กรผู้ใช้อดุลพินิจในการพิจารณา อรรถคดี หรือข้อเท็จจริงตามอำนาจของตน แต่เมื่อมีการใช้ดุลพินิจแล้วจะมีองค์กรหนึ่งคอยควบคุมการใช้ดุลพินิจนั้น ซึ่งการควบคุมนี้อาจเป็นไปในรูปของการอุทธรณ์ (Appeal) การตรวจทาน (Supervision) หรือการควบคุมมิให้ใช้กฎหมายที่ขัดกับหลักเกณฑ์ (Judicial review)³

2. ดุลพินิจเด็ดขาด (Absolute discretion) เป็นดุลพินิจที่มีความเด็ดขาดอยู่ในตัวเอง สมบูรณ์ในตัวเองโดยมีการทบทวน และองค์กรอื่นใดก็ไม่มีอำนาจที่จะเข้ามาพิจารณาทบทวนได้ ซึ่งองค์กรที่จะใช้ดุลพินิจเด็ดขาดนี้จะต้องเป็นองค์กรที่มีความสำคัญในตัวเองในลักษณะที่มีความ “สูงสุด” อยู่ในตัว เช่น ดุลพินิจในการพิจารณาอภัยโทษ ซึ่งเป็นอำนาจของประมุขแห่งรัฐ เมื่อได้ใช้ดุลพินิจนี้ไปในทางใดแล้ว จะมีองค์กรอื่นใดมาทบทวนการใช้ดุลพินิจไม่ได้ หรืออาจเป็นองค์กรที่มีวัตถุประสงค์ที่จะแสดงความเลื่อมใสจับพลัดเพื่อรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยในประเทศหรือ หมู่คณะ เช่นการใช้ดุลพินิจของศาลทหาร เป็นต้น

การที่จะกำหนดให้การใช้ดุลพินิจอย่างใดเป็นดุลพินิจเด็ดขาดอันไม่อาจมีองค์กรใดมาพิจารณาการใช้ดุลพินิจซ้ำอีกอันเป็นการทบทวนนี้ จะต้องพิจารณาให้รอบคอบว่ามีเหตุที่จะให้เป็นดุลพินิจอย่างเด็ดขาด หากมีทางเลือกทางอื่นได้แล้ว ไม่ควรที่จะกำหนดให้เป็นดุลพินิจเด็ดขาด เพราะเหตุดุลพินิจที่ไม่มีการทบทวนนี้อาจมีการผิดพลาดได้ เมื่อผิดแล้วก็จะไม่มีองค์กรใดคอยชี้เพื่อให้แก้ไขสำหรับองค์กรบางอย่าง หรือการใช้ดุลพินิจบางประการที่มีเหตุจำเป็นอันจะต้องใช้ดุลพินิจอย่างเด็ดขาดก็จำเป็นต้องมีต่อไป

เหตุที่ต้องกำหนดให้มีดุลพินิจเด็ดขาดในวงจำกัด ก็เพราะว่าดุลพินิจเด็ดขาดซึ่งไม่มีองค์กรใดหรือผู้ใดสามารถมาชี้ว่ากระทำโดยผิดพลาดหรือไม่เป็นธรรมนั้นย่อมเป็นที่มาของความชั่วร้าย อยุติธรรมดังที่ Mr. Justice Douglas ได้กล่าวไว้ในคดี United States V. Wunderlich, (1951)⁴ ว่า “กฎหมายจะถูกนำออกใช้นอกกลุ่มทาง จากบุคคลที่มีอำนาจใช้ดุลพินิจตามกฎเกณฑ์จากพลเรือนหรือหน่วยทหารจากองค์กรของรัฐ เมื่อเป็นการใช้ดุลพินิจเด็ดขาดมนุษย์จะพบแต่ความปวดร้าว ดุลพินิจเด็ดขาดจะทำลายเสรีภาพยิ่งกว่าวิธีการอื่นใดของมนุษย์ และยังสามารถแสดงความเห็นต่อไป

³ Ibid. (1932). ref. Max Radin, The Right to a Public Trial 6 Temp. L.Q.381 p. 22.

⁴ Ibid. p. 132.

ในคดี *New York v. United States, (1952)*⁵ ว่า “ดุลพินิจเด็ดขาดเปรียบเสมือนการถืออาวุธ เป็นเครื่องหมายแห่งการเปิดรับจุดจบแห่งเสรีภาพ”

หลักเกณฑ์ที่จะนำมาพิจารณาประกอบในการใช้ดุลพินิจกำหนดโทษนั้น ได้แก่⁶

1. ต้องมีเหตุผลและเป็นไปตามกฎหมาย (Reasoning)

ผู้ใช้ดุลพินิจหรือผู้มีอำนาจตามกฎหมาย จะต้องใช้ดุลพินิจนั้นอย่างมีเหตุผลพอเหมาะพอควรแก่กรณี จริงอยู่ที่กฎหมายให้เลือกได้ว่าจะรอกการลงโทษหรือไม่รอกการลงโทษ ซึ่งจะกำหนดโทษหนักหรือเบาแล้วแต่ศาลเห็นสมควร ซึ่งการใช้ดุลพินิจอย่างนั้นจะเป็นไปตามอำเภอใจของศาล หรือของผู้พิพากษาไม่ได้ แต่จะต้องมีเหตุผลมีหลักเกณฑ์อธิบายได้ในการใช้ดุลพินิจในแต่ละครั้งแต่ละตอนด้วย

การใช้ดุลพินิจอย่างไรจึงจะไม่อยู่ในลักษณะที่เป็นเรื่องของการทำตามอำเภอใจนั้น มีผู้เสนอว่า จะต้องใช้โดยมีมูลเหตุจูงใจที่ถูกต้อง เมื่อศาลใช้ดุลพินิจโดยมูลเหตุจูงใจที่ผิดไปจากที่กฎหมายประสงค์หรือต้องการ หรือมีมูลเหตุจูงใจในการใช้ดุลพินิจไปในทิศทางที่ไม่ได้อยู่ในวัตถุประสงค์ของกฎหมายเรื่องนั้นเลย ซึ่งการใช้ดุลพินิจอย่างนั้นไม่ชอบ

2. หลักความสอดคล้อง (Consistency)

หมายถึง เรื่องของความสอดคล้องต้องกันของแนวการใช้ดุลพินิจในเรื่องเดียวกันต้องมีความมั่นคงไม่ เปลี่ยนไปเปลี่ยนมา ฝ่ายตุลาการเองเป็นผู้วางหลักเกณฑ์เอาไว้ว่า การใช้ดุลพินิจในเรื่องเดียวกันที่ไม่ทำอะไรผิดแผกแตกต่างกันนั้น ควรจะต้องไปในทางทิศทางเดียวกัน ไม่ใช่วันนี้ใช้ดุลพินิจในเรื่องนี้ไปทางหนึ่ง วันรุ่งขึ้นใช้ดุลพินิจในเรื่องเดียวกันนี้ไปอีกทางหนึ่ง ซึ่งเอาหลักเกณฑ์ไม่ได้ โดยลักษณะอย่างนั้นจะเป็นการใช้ดุลพินิจแบบอำเภอใจ ไม่ใช่การดุลพินิจที่ชอบ ดุลพินิจในทางตุลาการในทุกเรื่องจำเป็นจะต้องอยู่ในกรอบของความเป็นเอกภาพไม่ถกถัน และต้องคำนึงถึงแนวบรรทัดฐานของศาลเองในกรณีเดียวกันนั้นด้วย ไม่ว่าจะเป็นบรรทัดฐานของศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์ หรือศาลชั้นต้นในภาคเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในศาลเดียวกันถึงแม้ว่าผู้พิพากษาแต่ละคน คนละองค์คณะ นั้นก็ไม่ใช่ว่าข้ออ้างของศาลที่จะบอกว่าเป็นเหตุให้มีความชอบธรรมที่จะใช้ดุลพินิจในเรื่องเดียวกันให้แตกต่างกันได้

3. หลักของความได้สัดส่วนตามความหนักแห่งกรณี (Proportionality)

การใช้ดุลพินิจนั้น จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงความเป็นธรรมและความพอเหมาะพอควรในแต่ละเรื่องด้วย ซึ่งดูเผินๆ เหมือนว่าจะไปขัดแย้งกับข้อก่อนหน้าที่ว่า เป็นเรื่องเดียวกันต้องใช้ดุลพินิจให้เหมือนกันไม่แปลกแยก แต่ในขณะที่เดียวกันก็ต้องใช้ดุลพินิจให้เหมาะสมพอเหมาะ

⁵ Ibid.

⁶ จรัญ ภักดีธนากุล. (2539). “ข้อพิจารณาเบื้องต้นในการใช้ดุลพินิจของศาล.” *รพี*, 39, หน้า 12.

พอควรแก่กรณีในแต่ละเรื่องด้วย ซึ่งแท้ที่จริงแล้วหลักเกณฑ์สองข้อนี้หาได้ขัดแย้งกันไม่กล่าวคือ ถ้ามีเหตุผลหรือพฤติการณ์ในแต่ละกรณีอธิบายให้เห็นความแตกต่างกันได้ การใช้ดุลพินิจในแต่ละกรณีก็ควรที่จะต้องแตกต่างกัน ไม่จำเป็นจะต้องเหมือนกันหมด เช่น ในเรื่องยี่ตอกที่ใช้ในการวางดุลพินิจในการกำหนดโทษทางอาญา การมียี่ตอกเป็นการกำกับให้การใช้ดุลพินิจของศาลในระดับเดียวกัน ในภาคเดียวกัน ให้เป็นเอกภาพไม่ลักลั่น ไม่แปลกแยกในกรณีเดียวกัน แต่ในขณะเดียวกัน การเคร่งครัดอยู่อยู่กับยี่ตอกก็จะทำให้เกิดช่องว่างในการที่จะทำให้คำตัดสินหรือการวินิจฉัยในแต่ละเรื่องที่มีความแตกต่างกันในรายละเอียดไม่ได้สัดส่วนพอเหมาะพอควรกับแต่ละกรณี ซึ่งตรงนี้จะทำอย่างไรที่จะทำให้ดุลพินิจของศาลสามารถสอดคล้องกับหลักการในทางหลักวิชาการของกรอบการใช้ดุลพินิจได้ทั้ง 2 ข้อ ซึ่งเป็นเอกภาพไม่แปลกแยกแตกต่างในเรื่องที่เหมือน แต่ในขณะเดียวกันก็สามารถมีความพอเหมาะพอควรและเป็นธรรมได้เหมาะสมกับแต่ละคดีที่สามารถชี้ให้เห็นความแตกต่างกันได้ ก็ขึ้นอยู่กับว่าศาลเองหรือผู้ใช้ดุลพินิจเองจะต้องวิเคราะห์หาความแตกต่างใน 2 เรื่องนี้ออกมาให้ได้เสียก่อน ถ้าสามารถชี้ให้เห็นความแตกต่างได้แล้วจึงจะหลุดจากหลักการในเรื่องของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมาสู่ความพอเหมาะพอควรในแต่ละกรณีได้

4. หลักการใช้ดุลพินิจต้องไม่เป็นไปตามอำเภอใจ (Discretionary)

ประการที่สำคัญที่สุดประการสุดท้ายที่จะทำให้การใช้ดุลพินิจไม่เป็นไปตามอำเภอใจ เป็นการใช้ดุลพินิจที่อยู่ในหลักเกณฑ์ในกรอบของความถูกต้องชอบธรรมนั้นเป็นจริงได้เป็นการใช้ดุลพินิจที่โปร่งใสที่สามารถให้ประชาชนเขาคาดหมายผลสุดท้ายของการใช้ดุลพินิจในเรื่องนั้นได้พอสมควร และยังทำให้ศาลสูงสามารถตรวจสอบ การวางกฎเกณฑ์ตายตัวว่า การใช้ดุลพินิจทุกครั้งทุกกรณี ต้องให้เหตุผลอย่างเพียงพอและอย่างชัดเจน การใช้ดุลพินิจที่ไม่ให้เหตุผลนั้น จะเป็นการทำลายระบบที่ต้องการจะวางกรอบกฎเกณฑ์ เงื่อนไข ของระบบการใช้ดุลพินิจทั้งหมด เพราะถ้าไม่ต้องการให้เหตุผลในการใช้ดุลพินิจนั้น ใครจะรู้ว่าเป็นการใช้โดยมูลเหตุจูงใจที่ผิดหรือไม่ผิด เป็นการใช้ดุลพินิจโดยหวังประโยชน์ส่วนตัวหรือเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เป็นการใช้โดยอำเภอใจหรือโดยมีเหตุมีผลพอเหมาะพอควรแก่เรื่องแล้วสาธารณชนจะทราบได้อย่างไรว่าที่ศาลใช้ดุลพินิจอย่างนั้น เนื่องมาจากอะไร แล้วจะปรับแก้อย่างไรให้ถูกต้อง หรือเขาจะอุทธรณ์ฎีกาได้อย่างไร และศาลสูงจะตรวจสอบได้อย่างไรว่าที่ศาลล่างใช้ดุลพินิจมานั้นถูกต้องอย่างไร การอุทธรณ์ในเรื่องดุลพินิจที่ไม่ให้เหตุผลก็เป็นเพียงแต่การขอให้ศาลใช้ดุลพินิจใหม่อีกครั้งหนึ่งเท่านั้น ไม่ใช่เป็นการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของผู้ที่ควรจะเป็นหลักในการใช้ดุลพินิจ

ในส่วนดุลพินิจของศาลมีหลักเกณฑ์อย่างไรนั้น ในเรื่องนี้ต้องคำนึงถึงความประสงค์ของการลงโทษประกอบด้วย สำหรับการวางโทษของผู้พิพากษานั้น ย่อมมีความแตกต่างกันเป็นธรรมดาเพราะกฎหมายให้ดุลพินิจแก่ผู้พิพากษาไว้อย่างกว้างขวางในอันที่จะวางโทษให้เป็นไป

โดยยุติธรรม อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างแห่งโทษนั้นไม่ควรเป็นไปตามอัตตะวิสัยของผู้พิพากษา แต่ควรจะเกิดจากตัวจำเลยหรือจากลักษณะแห่งการกระทำผิดมากกว่า การวางโทษจำเลยให้เหมาะสมเพียงไรนั้น ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับตัวจำเลย ควรคิดถึงประวัติของจำเลย คือ อายุ การศึกษาเล่าเรียน ความประพฤติ ความเป็นมาในครอบครัว เหตุผลในการกระทำความผิด สถิติในการกระทำผิด และเหตุอื่นๆ ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับความผิดที่จำเลยได้กระทำเท่าที่พอจะรวบรวม ได้จากการพิจารณาคดีนั้นๆ แล้ว จึงวางกำหนดโทษลงให้เหมาะสม⁷

สำหรับหลักเกณฑ์สำคัญที่ควรอยู่ในดุลพินิจนั้น ประกอบด้วย⁸

1. ลักษณะของผู้กระทำผิด

ควรพิจารณาถึงความชั่วร้ายของผู้กระทำผิด คือ แยกเป็นการทำโดยเจตนา กับ โดยประมาท สำหรับการกระทำโดยเจตนา นั้นต้องดูจิตใจของผู้กระทำความผิดอาศัยจากหลักที่ว่า “กรรมเป็นเครื่องชี้เจตนา” การกระทำอย่างเดียวกันอาจมีความรุนแรงมากน้อยแตกต่างกันอาการ กิริยาที่จำเลยแสดงออกในเวลากระทำผิด เป็นการแสดงถึงนิสัยใจคอของจำเลย ควรนำมาพิจารณา ประกอบกับเหตุและจุดประสงค์ของผู้กระทำความผิด ส่วนความผิดที่กระทำโดยประมาท ควรคำนึงว่าผู้กระทำความผิดได้กระทำโดยความมกง่ายหรือไม่ ความรู้สึกของผู้กระทำความผิดมี ประการใดต่อผลที่เกิดขึ้น เกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บของผู้กระทำความผิดอาจเป็นมูลฐานให้กระทำความผิดขึ้นได้ ควรเป็นข้อที่ต้องหยิบยกขึ้นพิจารณาเพื่อลงโทษ พร้อมกันนั้นควรพิจารณาถึง วัตถุประสงค์ของกฎหมายประกอบด้วย เช่น กฎหมายไม่ลงโทษคนวิกลจริตหรือลงโทษสถานเบา แก่เด็ก กรณีคนวิกลจริตแต่มีความรู้สึกผิดชอบหรือเด็กที่อายุเกินกว่ากฎหมายกำหนดเล็กน้อย ควรลงโทษลดหลั่นลงกว่าบุคคลธรรมดา

ผู้กระทำความผิดเป็นคนชนิดใด มีสันดานอย่างไร การคบหาสมาคมอย่างไรเป็นคนที่ นอนสอนง่ายประการใด ต้องนำมาพิจารณาประกอบด้วย เพราะคนเลวกับคนดีมีความรู้สึกในการที่ จะรับโทษผิดกัน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 บัญญัติว่า ผู้ที่ไม่เคยรับโทษจำคุกมาก่อน เมื่อทำความผิดที่ไม่ร้ายแรง ศาลจะรอการกำหนดโทษหรือกำหนดโทษแต่รอการลงโทษก็ได้ สำหรับคนที่ประพฤติเรียบร้อย

ผู้กระทำความผิดเป็นผู้ที่จะกลับตัวเป็นคนดีได้หรือไม่ ก็เป็นข้อที่ควรคำนึงถึงแม้จะมี กฎหมายให้เพิ่มโทษฐานไม่เช็ดหลาบ การวางโทษก็ควรกำหนดให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด เพราะวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อบรรเทาความแค้นของประชาชน จึงต้องคำนึงถึง ประโยชน์ที่จะให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดีด้วย คนที่เกิดมาเป็นผู้ร้ายหรือมีสันดาน

⁷ เศรษฐชัย อันสมศรี. เล่มเดิม. หน้า 84.

⁸ แหล่งเดิม.

เป็นผู้ร้ายจนไม่มีทางแก้ไขได้ ควรจะเก็บไปขังไว้ให้พ้นจากสังคม แต่ก็มีข้อพึงระวังว่า การกำหนดโทษอัตราอย่างสูงพรั้าเพรื่อจะเป็นการยากแก่ผู้พิพากษาเองเมื่อมีความผิดที่ร้ายแรงในภายหลัง สำหรับคนที่ไม่ใช่ผู้ร้ายโดยสันดาน เช่น ขาดความควบคุมทางความประพฤติจากครอบครัวที่มีปัญหาสิ่งแวดล้อมชั่วร้าย มีโรคทางใจหรือกาย เป็นต้น การลงโทษจะช่วยแก้ปัญหาความผิดที่เกิดจากเหตุดังกล่าวนั้นไม่ได้ ต้องใช้วิธีการและการแก้ไขที่เหมาะสมจึงจะได้ผล

การกำหนดโทษจึงควรให้เหมาะสมกับบุคลิกลักษณะของผู้กระทำความผิด จึงควรต้องรู้ถึงบุคลิกลักษณะของผู้กระทำความผิดแต่ละบุคคล การกำหนดโทษเช่นนี้นับว่าเป็นภาระแก่ผู้พิพากษาอยู่มาก เพราะมิได้อยู่ใกล้กับตัวผู้กระทำความผิด ได้แต่พิจารณาจากถ้อยคำสำนวนประกอบกับบุคลิกลักษณะและอาการกิริยาของจำเลยที่อยู่ต่อหน้าเป็นใหญ่

2. ลักษณะของผู้ถูกทำร้าย

ผู้ถูกกระทำร้ายเป็นคนชนิดใด เป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย เป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ย่อมมีความสำคัญเหมือนกัน เช่น การข่มเหงหรือทำร้ายผู้หญิง เด็ก หรือคนทุพพลภาพย่อมทำได้ง่ายกว่าผู้ชายธรรมดา ควรวางกำหนดโทษผู้กระทำชนิดนี้ให้พอที่จะเป็นบทเรียน จึงจะไม่ข่มเหงคนอ่อนกำลังกว่าซึ่งไม่สามารถต่อสู้ป้องกันตัวได้ ความทุกข์เวทนาและความเสียหายของผู้ถูกกระทำร้ายจากการกระทำความผิด ก็ควรเป็นดุลพินิจในการวางกำหนดโทษมากขึ้นตามความประสงค์ของกฎหมายที่มีปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา เช่น ในคดีฆ่าผู้อื่นโดยทรมาณ หรือโดยกระทำทารุณโหดร้ายตามมาตรา 289 (5) หรือคดีที่ทำร้ายร่างกายจนเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำร้ายรับอันตรายสาหัสตามมาตรา 297 (8) ทำให้ทุพพลภาพ หรือป่วยเจ็บด้วยอาการทุกขเวทนาเกินกว่ายี่สิบวัน หรือจนประกอบกรณีกิจตามปกติไม่ได้เกินกว่ายี่สิบวัน เป็นต้น กฎหมายบัญญัติให้ลงโทษจำเลยมากกว่ากำหนดโทษธรรมดาที่จะลงแก่ผู้กระทำผิดนั้น แต่คดีใดที่ไม่เข้าเกณฑ์ดังที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ ก็ควรใช้ดุลพินิจกำหนดให้เข้ากับแนวที่กฎหมายบัญญัติไว้ จะได้ต้องตรงตามความประสงค์ของกฎหมาย

3. ประโยชน์ของรัฐหรือสาธารณชน⁹

กฎหมายอาญาเป็นบทบัญญัติที่กำหนดไว้เพื่อความสงบเรียบร้อยของรัฐ หรือนัยหนึ่งก็เพื่อประโยชน์ของสาธารณชน ความประสงค์หรือหัวใจของกฎหมายอาญามีเช่นนี้ ฉะนั้น จึงควรกำหนดโทษจำเลยให้เหมาะสมกับความประสงค์ของกฎหมาย และเพื่อให้เป็นไปเช่นนั้นจึงควรคำนึงถึง

⁹ สรรเสริญ ไกรจิตติ. (2523). “ดุลพินิจในการกำหนดโทษ.” *ศุลพาห*, 27. หน้า 31.

(1) สถานที่กระทำความผิด

เกี่ยวกับสถานที่กระทำความผิด กฎหมายก็บัญญัติโทษในเรื่องนี้เป็นพิเศษ เช่น ลักทรัพย์ในเคหาสถาน โทษหนักกว่าลักทรัพย์ธรรมดา สำหรับกรณีที่ถูกกฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้เป็นพิเศษ ก็ควรวางเกณฑ์ผิดกว่ากรณีธรรมดา เช่น กระทำความผิดในสถานที่เคารพในทางศาสนา กระทำผิดในศาล เป็นต้น ควรกำหนดโทษให้หนักกว่าการกระทำความผิดในสถานที่แห่งอื่น กรณีที่การกระทำความผิดใดมีมากในท้องที่ใด เช่น คดีปล้นทรัพย์ ชิงทรัพย์ ฆ่าคนในท้องที่ที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นบ่อยๆ ย่อมทำให้ประชาชนรู้สึกหวาดกลัวไม่อยากจะเข้าไป ซึ่งทำให้เกิดความเสียหายอย่างมากแก่รัฐบาล ควรวางโทษกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นในท้องที่นั้นให้หนักเพื่อจะได้เป็นตัวอย่งแก่จำเลยหรือผู้ที่จะกระทำความผิดอื่น

(2) เวลากระทำความผิด

เกี่ยวกับเวลากระทำความผิด ในบางกรณีกฎหมายกำหนดไว้เป็นพิเศษเช่นเดียวกับสถานที่กระทำความผิด เช่น ลักทรัพย์ในเวลากลางคืนในที่หรือบริเวณที่มีเหตุเพลิงไหม้ การระเบิด อุทกภัย ฯลฯ หนักกว่าลักทรัพย์ในเวลาธรรมดา สำหรับการกระทำความผิดบางอย่างนอกจากที่กฎหมายกำหนด ควรใช้ดุลพินิจกำหนดโทษเกี่ยวกับเวลากระทำความผิดไว้ด้วย เช่น การทำร้ายร่างกายต่อหน้าฝูงชนในเวลากลางวัน กระทำความผิดในเวลาหาชนประชุมกันทำให้พิธีการหรือกิจการอันใดอันหนึ่ง ย่อมเป็นการแสดงถึงความอุกอาจของการกระทำความผิด การกำหนดโทษย่อมผิดกว่าที่กระทำตามธรรมดา แม้ในกรณีที่จำเลยรับสารภาพก็ไม่ควรลดโทษให้

(3) ผลของการกระทำความผิด

มีผลร้ายประการใดผลร้ายนั้นต้องแยกพิจารณาว่า ร้ายมาก ร้ายปานกลาง หรือเป็นเพียงผลร้ายเล็กๆ น้อยๆ เช่น ลักทรัพย์เพียง 5 บาท 10 บาท ย่อมมีความรุนแรงแตกต่างกับการลักทรัพย์เป็นจำนวนหมื่น จำนวนแสนบาท ในเรื่องนี้กฎหมายกำหนดแนวทางอยู่ เช่น ตามมาตรา 335 วรรคท้าย ลักทรัพย์โดยเป็นการกระทำทำด้วยความจำใจ หรือความยากจนเหลือทนทาน และทรัพย์นั้นมีราคาเล็กน้อย ศาลจะลดโทษตามมาตรา 334 ลักทรัพย์ธรรมดา เป็นต้น

สำหรับการกระทำของจำเลยซึ่งแม้จะกระทำลงไปด้วยเจตนาดีหรือเป็นผลดีแต่ไม่เป็นข้อแก้ตัวให้พ้นโทษก็ควรพิจารณาถึงด้วย เช่น บุตร ซึ่งบิดาที่ป่วยอย่างทรमारไม่มีทางรอดตาย เป็นต้น

ส่วนเรื่องผลร้ายของการกระทำความผิดนั้น กฎหมายได้บัญญัติวางเกณฑ์กำหนดโทษไว้เป็นชั้นๆ ลดหลั่นกัน ซึ่งพอถือเป็นหลักในการใช้ดุลพินิจ เช่น ทำร้ายร่างกายโดยตีศีรษะแตกกับแทงเขาดาบอด กฎหมายวางกำหนดโทษคนละบทอัตราโทษหนักและเบาต่างกัน หรือเบิกความเท็จในคดีแพ่งกับเบิกความเท็จในคดีอาญาตามมาตรา 177 วรรคแรก และวรรคสองกำหนดโทษไม่เท่ากัน เป็นต้น

(4) การกระทำความผิดนั้นกระทบกระเทือนต่อผู้เสียหายหรือรัฐเพียงใด กฎหมายกำหนดโทษในกรณีเช่นนี้ผิดกัน เช่น ฆ่าผู้อื่นโดยทรามานหรือโดยกระทำทารุณโหดร้าย ทำร้ายถึงทุพพลภาพหรือป่วยเจ็บด้วยอาการทุกขเวทนาเกินกว่า 20 วัน ซึ่งกฎหมายกำหนดโทษมากกว่าธรรมดา แต่คดีใดไม่เข้าหลักเกณฑ์ดังกล่าวกฎหมายกำหนด ควรใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษให้ใกล้เคียงกับที่กฎหมายกำหนดไว้ สำหรับผู้ทบทวนทุกขเวทนาเกินกว่า 20 วัน นอกจากนี้ ควรพิจารณาถึงกริยาที่กระทำประกอบด้วย เช่น ทำด้วยความทรามานอย่างทารุณโดยปราศจากความเมตตา เป็นต้น

บางกรณีรัฐมีความจำเป็นที่จะต้องป้องกันเพื่อประโยชน์ของสาธารณชน เช่น ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ ซึ่งเป็นการกระทำที่ทำให้สังคมเดือดร้อน ความผิดเกี่ยวกับการลักลอบตัดไม้ซึ่งทำให้ทรัพยากรและเศรษฐกิจของประเทศเสียหายเช่นนี้ ควรถือเป็นแนวกำหนดโทษเป็นการปราบปรามและป้องกันมิให้กระทำความผิดเกิดขึ้นอีก โทษที่กำหนดมีความหนักเบาให้ได้สัดส่วนกับผลของการกระทำ เช่น มียาเสพติดให้โทษจำนวนเล็กน้อยเพียงใด จำนวนไม้ที่ถูกทำลายมีจำนวนมากน้อยเท่าไร กำหนดโทษให้หนักเบาให้ได้สัดส่วนลดหลั่นกัน

ที่กล่าวมาก็เพื่อเป็นแนวทางในการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาล สำหรับการวางกำหนดโทษจำเลยนั้น จะวางข้อกำหนดนับเป็นเท่านั้นเดือนเท่านั้นปี ให้แน่นอนลงไปทางใดไม่ได้ ควรใช้ความคิดธรรมดา คือ สามัญสำนึก (Common Sense) ในการวางกำหนดให้ควรแก่กรณีเป็นเรื่องๆ ไป โดยใช้หลักที่กล่าวมาเป็นเกณฑ์

ในส่วนของปัจจัยอื่นที่มีผลต่อการกำหนดโทษของศาล ได้แก่¹⁰

1. หลักกฎหมาย

กฎหมายได้กำหนดกรอบในการกำหนดโทษไว้ เช่น กำหนดโทษไว้ว่าจะลงโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินเท่าใด

2. ฐานะของผู้กระทำความผิด

ฐานะของผู้กระทำความผิดนั้น ย่อมมีอิทธิพลต่อการกำหนดโทษของศาลอยู่เป็นอันมากหากศาลมีจิตใจไม่เข้มแข็งพอ ก็ย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมตามกำหนดขึ้นมาได้ ซึ่งมักจะได้ยินข่าวเสมอว่า คนร้ายรายย่อยได้รับการปฏิบัติที่ดีกว่าคนยากจน เพราะฉะนั้น ฐานะของผู้กระทำความผิดจึงเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่น่าจะนำมาพิจารณา

3. สภาพแวดล้อมทางการเมือง

บรรยากาศในทางการเมืองย่อมมีอิทธิพลต่อการกำหนดโทษของศาลด้วยเหมือนกัน หากการเมืองดำเนินไปในแนวอนุรักษ์นิยม การกำหนดโทษจะทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษหนัก นอกจากคดีในทางการเมืองแล้ว มติมหาชนก็มีอิทธิพลต่อการกำหนดโทษด้วยเหมือนกัน

¹⁰ เศรษฐชัย อันสมศรี. เล่มเดิม. หน้า 87.

มีอุทธรณ์อยู่เรื่องหนึ่ง คือ ในปี ค.ศ.1970 ประชาชนส่วนใหญ่ในสหรัฐอเมริกาไม่เห็นด้วยกับการทำสงครามในเวียดนาม ดังนั้น เมื่อมีผู้ละเมิดกฎหมายโดยการไม่ยอมเข้ารับราชการทหาร แทนที่ผู้ละเมิดกฎหมายจะได้รับโทษหนัก แต่ปรากฏว่าผู้ละเมิดส่วนใหญ่ได้รับการลงโทษเพียงการควบคุมความประพฤติเท่านั้น

4. อำนาจตามอำเภอใจของผู้กำหนดโทษ

อำนาจตามอำเภอใจในการกำหนดโทษอาจจะเกิดขึ้นได้หากสภาพแวดล้อมในห้องพิจารณาคดีไม่เหมาะสมเพียงพอ ผนวกกับอารมณ์ของผู้พิพากษาเองด้วย สภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม เช่น ห้องมือทึบ หรือการใช้อารมณ์อันแสดงถึงความโกรธแค้นของทนายความ เป็นต้น ส่วนอารมณ์ของผู้พิพากษาก็อาจเป็นไปได้ว่าในขณะที่ผู้พิพากษากำลังหิวจัด อารมณ์จึงไม่ค่อยปกติ การใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษก็อาจจะผิดพลาดไปได้

อิทธิพลจากสิ่งต่างๆ ดังกล่าวนี้อาจมีผลต่อการกำหนดโทษของผู้พิพากษาก็จริงอยู่ แต่สิ่งหนึ่งที่ผู้พิพากษาจะต้องทำให้เกิดขึ้นก็คือ ความยุติธรรม อย่างไรก็ตาม ในการกำหนดโทษของศาลก็ควรที่จะต้องนำข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดมาใช้ประกอบดุลพินิจในการกำหนดโทษ อัตราโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดหรือจำเลยด้วย เนื่องจากการลงโทษผู้กระทำความผิดนั้นก็เพื่อจะปรับเปลี่ยนแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด โดยพิจารณาถึงลักษณะของผู้กระทำความผิดแต่ละราย เพื่อที่จะป้องกันมิให้บุคคลที่ได้กระทำความผิดมาแล้ว กลับไปกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก ซึ่งข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดนั้น ก็เป็นข้อมูลที่สำคัญที่จะทำให้ศาลใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษให้มีความเหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล

การแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิด

ข้อเท็จจริงในคดีอาญาโดยทั่วไปนั้นแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำ และข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับตัวผู้กระทำ ซึ่งข้อเท็จจริงทั้งสองส่วนนี้จะต้องมีการรวบรวมไปด้วยพร้อมกัน จึงจะทำให้สามารถอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนได้อย่างแท้จริง

ในส่วนของข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด นับเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการดำเนินคดีอาญา ซึ่งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดไม่ว่าจะเป็นความร้ายแรงของการกระทำความผิดโดยพลั้งพลาด ความประพฤติ สุขภาพร่างกาย ภาวะแห่งจิต รวมถึงสภาพแวดล้อมของผู้กระทำความผิด จะมีวิธีการได้มาที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ในประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ จะมีรูปแบบการดำเนินคดีอาญาแบบต่อสู้คดี หรือระบบคู่ปรปักษ์ ที่มีการแยกขั้นตอนการวินิจฉัยความผิดและขั้นตอนการกำหนดโทษออกจากกันเป็นอิสระ ดังนั้น การรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดจึงกระทำในรูปแบบของรายงานก่อนพิพากษา โดยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพความผิด

บุคลิกลักษณะ ตลอดจนประวัติภูมิหลังของผู้กระทำความผิดซึ่งจะมีการเสนอต่อศาล ในระหว่างดำเนินกระบวนการกำหนดโทษในรูปแบบของรายงานต่างๆ

ส่วนประเทศที่ใช้ระบบชีวิตล่อว์ จะมีรูปแบบการดำเนินคดีอาญาแบบไม่ต่อสู้คดี หรือระบบไต่สวนหาความจริง ซึ่งในระบบนี้ พนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ ศาล และทนายความของผู้ถูกกล่าวหาต่างมีหน้าที่ร่วมกันในการค้นหาความจริง ดังนั้น การรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดจึงกระทำอย่างกว้างขวาง โดยพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ ศาล และทนายความจะร่วมมือกันเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับผู้กระทำผิดให้มากที่สุด เนื่องจากข้อมูลดังกล่าวมีความสำคัญต่อการใช้ดุลพินิจสั่งคดีของพนักงานอัยการให้มีประสิทธิภาพ และมีผลสืบเนื่องไปถึงการใช้ดุลพินิจกำหนดโทษของศาลให้มีความเหมาะสมและเป็นธรรมแก่ผู้กระทำความผิด เป็นการกำหนดโทษที่เหมาะสมย่อมมีผลทำให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับตัวเป็นพลเมืองดีของสังคมต่อไปได้ ซึ่งในระบบนี้การพิจารณาพิพากษาและการกำหนดโทษผู้กระทำผิดหรือจำเลยจะกระทำไปพร้อมกัน เหตุผลที่เป็นเช่นนี้เพราะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติภูมิหลังของผู้กระทำความผิดหรือจำเลย และพยานหลักฐานในการกระทำความผิด จะถูกรวบรวมอยู่ในสำนวนสอบสวนและปรากฏต่อศาลก่อนพิพากษาคความผิดอย่างครบถ้วนแล้ว ดังนั้น จึงสามารถพิพากษาคความผิดและกำหนดโทษแก่ผู้กระทำผิดหรือจำเลยไปพร้อมกันได้

อย่างไรก็ดีแล้วแต่ บทบาทของพนักงานสอบสวนในชั้นสอบสวนนั้น ก็จะต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงให้เป็นไปด้วยความถูกต้องด้วย ซึ่งข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำ และข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับตัวผู้กระทำ ที่ไม่ว่าพนักงานสอบสวนหรือแม้แต่พนักงานอัยการเองก็ต้องตรวจสอบให้ข้อเท็จจริงทั้งสองอย่างนี้เป็นไปด้วยความถูกต้อง

ดังนั้น การแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิด และการกระทำความผิด จึงนับว่าเป็นขั้นตอนหนึ่งที่มีความสำคัญในการดำเนินคดีอาญาที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้ เนื่องจากข้อเท็จจริงดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อศาลในการกำหนดโทษ และเป็นประโยชน์ต่อการใช้ดุลพินิจในการสั่งคดีของพนักงานอัยการ รวมถึงการเข้ามามีบทบาทของพนักงานอัยการในการใช้ดุลพินิจของศาลในการกำหนดโทษให้มีความเหมาะสมกับผู้กระทำผิดตามหลักการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล (Individualization) ดังนั้นการแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดจึงต้องกระทำอย่างกว้างขวาง เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลอันเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดให้มากที่สุด ทั้งนี้เพื่อให้การกำหนดโทษเป็นไปอย่างถูกต้อง¹¹

¹¹ แหล่งเดิม.

องค์กรที่ทำหน้าที่ในการแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิด ได้แก่

1. เจ้าหน้าที่ตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 และ มาตรา 138

เมื่อมีการกระทำที่เป็นความผิดอาญาเกิดขึ้น กฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้มีอำนาจในการสอบสวนสืบสวนคดีอาญาทั้งปวง¹² ซึ่งการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหาเพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิด¹³ นั้น พนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ เพียงเพื่อใช้ยืนยันผู้ต้องหาอย่างเดียวไม่ได้ เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนต้องรวบรวมพยานหลักฐานอันเป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาด้วย เนื่องจากคดีอาญาต้องตัดสินกันด้วยความจริง และการที่จะวินิจฉัยว่าสิ่งใดจริงหรือไม่ต้องฟังความทุกฝ่าย การสอบสวนจึงเป็นการค้นหาความจริงที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาและการกระทำของผู้ต้องหาด้วย ดังนั้น การค้นหาพยานหลักฐานต่างๆ อันเกี่ยวกับผู้ต้องหา มีอยู่ 3 ประการ คือ

ก. พยานหลักฐานที่ใช้ยืนยันผู้ต้องหา¹⁴

ข. พยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องหา¹⁵

ค. พยานหลักฐานที่เกี่ยวกับเหตุบรรเทาโทษ¹⁶

การรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนดังกล่าวจะทำให้ทราบถึงความ เป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติดันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา แต่ทั้งนี้พนักงานสอบสวนจะต้องแจ้ง

¹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6) บัญญัติว่า พนักงานสอบสวน หมายถึง เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน.

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 บัญญัติว่า ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์ที่จะรับทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหาและเพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิด

¹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 98 (1) บัญญัติว่า ในกรณีที่ค้นหาสิ่งของโดยไม่จำกัดสิ่ง เจ้าพนักงานผู้ค้นมีอำนาจยึดสิ่งของใดๆ ซึ่งน่าจะใช้เป็นพยานหลักฐานเพื่อประโยชน์ หรือยืนยันผู้ต้องหาหรือ จำเลย

¹⁵ แหล่งเดิม.

¹⁶ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 34 กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 131 มาตรา 138.

ข้อความทุกข้อความที่ได้มาอันเกี่ยวกับความเป็นมาแห่งชีวิต และความประพฤตินั้นเป็นอาจณิให้ ผู้ต้องหาทราบด้วย¹⁷

เมื่อพิจารณารายงานการประชุม คณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่ 46 - 14/2506 เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2506 และครั้งที่ 464 - 30/2516 เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2516 และครั้งที่ 456 - 31/2516 เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2516 จะเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 131 มีเจตนารมณ์ที่มุ่งคุ้มครองผู้ต้องหาให้ได้รับความเป็นธรรมจากการสอบสวนของพนักงานสอบสวน โดยพนักงานสอบสวนจะต้องสอบสวนและหาพยานหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความผิดของผู้ต้องหาแต่เพียงอย่างเดียว อีกทั้งบทบัญญัติดังกล่าวยังให้อำนาจพนักงานสอบสวนอย่างกว้างขวาง ในการค้นหารายละเอียดเกี่ยวกับตัวจำเลย หรือผู้กระทำความผิดและรายละเอียดในการกระทำความผิดในการเสนอต่อศาล เพื่อศาลจะได้ใช้ดุลพินิจลงโทษจำเลยได้อย่างถูกต้องอีกด้วย¹⁸

ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่พนักงานสอบสวนจะต้องวางตัวเป็นกลางรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดทั้งที่เป็นคุณและเป็นโทษรวมถึงข้อเท็จจริงต่างๆ ของผู้กระทำความผิด โดยพนักงานสอบสวนจะต้องทำทุกอย่างเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งความจริงว่า จำเลยกระทำความผิดจริงตามที่ถูกกล่าวหาหรือไม่ และการกระทำความผิดเกิดขึ้นจากสาเหตุใด และมีเหตุบรรเทาโทษหรือไม่¹⁹ แต่ในทางปฏิบัติหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนเพียงเพื่อให้เห็นว่าคดีมีมูลว่าผู้ต้องหากระทำความผิด แล้วก็หยุดการสอบสวน นอกจากนั้นยังจะทำการสอบสวนในแง่ที่เป็นผลดีแก่จำเลยหรือผู้ต้องหา และพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับเหตุบรรเทาโทษจำเลยหรือผู้ต้องหาน่าจะเกิดจากความไม่เข้าใจบทบาทของตนเองอย่างเพียงพอต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวที่กำหนดไว้²⁰ ดังนั้นการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดทั้งที่เป็นผลดีและผลร้ายตลอดจนเหตุบรรเทาโทษที่เกี่ยวกับการกระทำและตัวของผู้ต้องหาด้วย เพราะการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย เป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐที่ทุกฝ่ายมีหน้าที่ค้นหาความจริงเช่นเดียวกับ

¹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138 บัญญัติว่า พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเอง หรือส่งประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิต และความประพฤตินั้นเป็นอาจณิของผู้ต้องหาแต่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบข้อความทุกข้อที่ได้มา

¹⁸ พรธิดา เอี่ยมศิลา. (2547). *ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดเพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญา*. หน้า 70.

¹⁹ แหล่งเดิม.

²⁰ ระเบียบกรมตำรวจ ข้อ 254 บัญญัติว่า ตามปกติผู้สอบสวนไม่จำเป็นต้องสอบสวนพยานของผู้ต้องหา เพราะ ตามธรรมดาพนักงานสอบสวนมีหน้าที่จะพิจารณาคดีว่าพ้อมีมูลดำเนินการฟ้องร้องหรือไม่เป็นหลักหาใช่เป็นผู้วินิจฉัยคดีของคู่ความไม่....

ระบบกฎหมายของประเทศในภาคพื้นยุโรป ด้วยเหตุนี้ องค์การของรัฐทุกฝ่ายไม่ว่าศาล อัยการ และ ตำรวจ ต้องร่วมมือกันและมีความเชื่อมโยงของฝ่ายต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมทั้งทางกฎหมาย และทางปฏิบัติ และในฐานะที่ตำรวจมีหน้าที่รักษากฎหมายและเป็นองค์กรแรกที่เข้าไปเกี่ยวกับ ความผิดอาญาที่เกิดขึ้น จึงต้องวางตัวเป็นกลางด้วยมิใช่แต่เพียงสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน เพียงเพื่อชี้ชัดว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดแต่เพียงประการเดียวหรือไม่ เนื่องจากตำรวจก็เป็น องค์กรหนึ่งที่จะต้องมีหน้าที่อำนวยความสะดวกแก่คู่ความทุกฝ่าย เพื่อให้ประชาชนเกิดความ ไว้วางใจ อันจะก่อให้เกิดความร่วมมือของประชาชนต่อองค์กรของรัฐในการร่วมกันปราบปราม อาชญากรรม แต่ในทางปฏิบัติตำรวจมักจะกระทำตนเป็นคู่ความกับผู้ต้องหาเสียเอง เพราะว่าเป็น องค์กรแรกที่เข้าไปสัมผัสกับการกระทำความผิดของผู้ต้องหา จึงมีความรู้สึกโน้มเอียงอยู่ ตลอดเวลาว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด ฉะนั้น การรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ จึงมุ่ง เพื่อพิสูจน์ให้ได้ว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งส่งผลสำคัญมาถึงพนักงานอัยการในการพิจารณา พยานหลักฐานเพื่อวินิจฉัยสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง

ดังนั้น เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่จำเลยอย่างแท้จริง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่พนักงาน สอบสวนจะต้องสอบสวนในเรื่องข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดและการกระทำความผิด มาประกอบในสำนวนสอบสวนด้วยเพราะการที่ศาลจะใช้ดุลพินิจในการลงโทษจำเลยอย่างถูกต้อง เหมาะสมได้นั้น ศาลจะต้องมีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้²¹ รวมทั้ง ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำผิดด้วยควบคู่กันไป

ส่วนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 138 นั้น เมื่อพิจารณาจากรายงาน การประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่ 46-14/2506 เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2506 และครั้งที่ 775-25/2523 เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2523 จะเห็น ได้ว่าหลักการในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น ต้องการจะป้องกันมิให้พนักงาน สอบสวนเอาเปรียบจำเลย ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติในมาตรา 138 ที่บัญญัติให้พนักงานสอบสวน ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบในประเด็นความเป็นมาแห่งชีวิต และความประพฤตินั้นเป็นอาชญาของ ผู้ต้องหาที่พนักงานสอบสวนได้สอบสวนเองหรือส่งประเด็นไปสอบสวน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยนั้น ไม่ต้องการให้พนักงานสอบสวน กระทำการอันเป็นการเอาเปรียบจำเลยหรือผู้ต้องหา เพราะการสอบสวนดังกล่าวเป็นการสอบสวน เขาเกี่ยวกับความประพฤติกจากผู้อื่นอันเป็นการสอบสวนข้างเดียว จึงต้องมีการแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบ และเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาได้ชี้แจงว่าข้อมูลดังกล่าวนั้นถูกต้องและครบถ้วนหรือไม่เพราะการ สอบสวนดังกล่าวมิใช่การสอบสวนประเด็นแห่งคดีโดยตรงว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่ แต่เป็น

²¹ พรธิดา เอี่ยมศิลา. เล่มเดิม. หน้า 71.

เรื่องที่จะนำมาประกอบการพิจารณาใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาลในการลดโทษหรือเพิ่มโทษ เพราะว่าในการที่ศาลจะพิจารณาลงโทษจำเลยนั้น ศาลควรจะได้มีโอกาสได้รู้จักตัวจำเลยให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยพนักงานสอบสวนจะต้องทำการสอบสวนให้ทราบถึงภูมิหลังต่างๆ ของจำเลย ว่าจำเลยอยู่ในสภาวะแวดล้อมอย่างไร นิสัย ความประพฤติ พื้นฐานครอบครัวเป็นอย่างไร ซึ่งการสอบสวนนี้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่จะต้องค้นหาความจริงในเรื่องภูมิหลังของจำเลย ทั้งในแง่ที่เป็นประโยชน์และเป็นโทษจำเลย โดยเสนอมาพร้อมกับคำฟ้องเพื่อให้ข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับประวัติภูมิหลังของจำเลยเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล เพราะข้อเท็จจริงต่างๆ เหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อศาลในการกำหนดโทษเพราะว่าศาลย่อมไม่อาจลงโทษได้ถูกต้อง ถ้ายังไม่รู้จักผู้กระทำความผิด²²

อนึ่งความเป็นมาแห่งชีวิตหมายถึง ประวัติ วิถีชีวิตของผู้ต้องหาก่อนกระทำความผิด เช่น มีการศึกษาอย่างไร ประกอบอาชีพอย่างไรบ้าง เคยกระทำความผิดมาแล้วหรือไม่ ส่วนความประพฤติอันเป็นอาชญา ก็เช่น ผู้ต้องหาเป็นคนเสพสุรามาเป็นปกติวิสัย เป็นคนดื้อมีเมตตา หรือเป็นคนเกะกะเกร เป็นต้น การที่กฎหมายบัญญัติอำนาจให้พนักงานสอบสวนที่จะสอบสวนในเรื่องเหล่านี้ได้ก็เพราะอำนาจการสอบสวนโดยปกติย่อมต้องมุ่งหมายเพื่อทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษในความผิดที่กล่าวหา ตามนัยคำนิยามของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) แต่การสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138 หาใช่เพื่อการดังกล่าวไม่ จึงจำเป็นต้องบัญญัติให้อำนาจสอบสวนขึ้นเป็นอีกกรณีหนึ่ง นอกจากนั้นการสอบสวนตามมาตรา 138 มีข้อแตกต่างจากการสอบสวนโดยปกติอย่างหนึ่ง คือ การสอบสวนตามมาตรา 138 พนักงานสอบสวนจะต้องให้ผู้ต้องหาทราบข้อความทุกข้อที่สอบสวนได้มา แต่การสอบสวนโดยปกติไม่มีบทบัญญัติใดบังคับให้พนักงานสอบสวนต้องทำเช่นนั้น เว้นแต่จะเป็นการสอบสวนผู้ต้องหาซึ่งจะต้องแจ้งข้อหาให้ทราบตามมาตรา 134 เท่านั้น²³

อย่างไรก็ตามการสอบสวนตามมาตรา 138 ไม่ปรากฏว่าได้กระทำกันในทางปฏิบัติ ทั้งนี้เนื่องจาก ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่มีบทบัญญัติให้อำนาจพนักงานอัยการในการสอบสวนความเป็นมาแห่งชีวิตของจำเลยต่อศาล เพื่อให้ศาลลงโทษผู้กระทำความผิดให้เหมาะสมเป็นรายๆ ไป²⁴

²² แหล่งเดิม.

²³ คะนิง ภาไชย. เล่มเดิม. หน้า 221.

²⁴ แหล่งเดิม.

2. พนักงานคุมประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56

พระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมประพฤติ ตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522 มาตรา 11 บัญญัติให้ศาลมีอำนาจสั่งให้พนักงานคุมประพฤติดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด คือ อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ สิ่งแวดล้อม สภาพความผิด และเหตุอื่นอันควรปราณี พร้อมทั้งความเห็นเกี่ยวกับความสามารถของผู้กระทำความผิดว่าจะสามารถปรับปรุงแก้ไข หรือฟื้นฟูตนเองให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีได้หรือไม่ เพียงใดตลอดจนความต้องการของผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับวิธีการควบคุมความประพฤติแล้วรายงานให้ศาลทราบ เพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาพิพากษาต่อไป

เมื่อพนักงานคุมประพฤติได้รับทราบคำสั่งศาลแล้ว จะดำเนินการสืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิด โดยรวบรวมข้อมูลจากคำให้การของผู้กระทำความผิด จากพยานบุคคลซึ่งอาจเป็นบุคคลในครอบครัว เพื่อนบ้าน หรือเพื่อนร่วมงานของผู้กระทำความผิด ตรวจสอบพยาน เอกสารต่างๆ เช่น ส่งแผ่นพิมพ์ลายนิ้วมือของผู้กระทำความผิดไปตรวจสอบประวัติอาชญากรรม ประวัติการทำงาน การศึกษา และความประพฤติ จากหน่วยงานต่างๆ หรือเก็บตัวอย่างปัสสาวะของผู้กระทำความผิดไปตรวจหาสารเสพติดให้โทษ นอกจากนี้ยังอาจส่งตัวผู้กระทำความผิดไปให้แพทย์ตรวจเกี่ยวกับสุขภาพทางร่างกายและจิตใจอีกด้วย เมื่อดำเนินการสืบเสาะและพินิจเสร็จแล้ว พนักงานคุมประพฤติจะทำรายงานเสนอต่อศาล โดยมีหัวข้อรายงานที่สำคัญดังนี้²⁵ คือ

1. อายุ

ผู้กระทำความผิดที่มีอายุน้อย ยังไม่มีวุฒิภาวะและความรู้สึกผิดชอบชั่วดีมักกระทำการต่างๆ ตามอำเภอใจ หรือด้วยความคึกคะนอง หรือขาดความขังคิดชั่วขณะ ศาลมีแนวโน้มที่จะให้โอกาสกลับตัวเป็นพลเมืองดี โดยรอการลงโทษ²⁶

2. ประวัติ

ประวัติของผู้กระทำความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 น่าจะหมายถึง ประวัติส่วนตัวและภูมิหลังของผู้กระทำความผิด เช่น เป็นผู้มิประพฤติการครองตนดี เป็นข้าราชการซึ่ง

²⁵ สงวน พรอิชยานนท์. (2529). *รอการลงโทษ*. หน้า 19-30.

²⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1835/2533 จำเลยนำสลากกินแบ่งรัฐบาลที่มีการแก้ไขหมายเลขหลักร้อยจากหมายเลข "8" เป็นหมายเลข "0" มาขอรับรางวัลจากผู้เสียหาย โดยสลากกินแบ่งรัฐบาลดังกล่าวมีร่องรอยแก้ไขสามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า เป็นการกระทำความผิดฐานใช้เอกสารสิทธิปลอม แต่เนื่องจากการกระทำของจำเลยเป็นเพียงเพื่อต้องการจะได้เงินรางวัลเลขท้าย ซึ่งเป็นเงินรางวัลเล็กน้อย มิได้เป็นเรื่องราวร้ายแรง ทั้งจำเลยกระทำความผิดขณะอายุเพียง 22 ปี เป็นครั้งแรกและขณะเป็นนักศึกษา สมควรรอการลงโทษจำเลยไว้.

ไม่มีประวัติการทำงานเสียหายหรือที่ประวัติดีเด่นในหน้าที่ราชการ เป็นผู้ที่ทำประโยชน์ให้แก่สังคม เป็นต้น ผู้กระทำความผิดมีประวัติศาลมักให้ออกโทษ โดยการรอลงโทษ แต่อย่างไรก็ตาม แม้ผู้กระทำความผิดจะมีประวัติ หรือเคยมีคุณความดีมาก่อน หากกระทำความผิดในคดีที่ก่อความเสียหายแก่เศรษฐกิจหรือสังคม หรือพฤติการณ์ในการกระทำความผิดร้ายแรงศาลอาจไม่รอลงโทษก็ได้²⁷

3. ความประพฤติ

ความประพฤติของผู้กระทำความผิด หมายถึง การปฏิบัติตัวเป็นปกติ ทั้งในอดีตและปัจจุบันของผู้กระทำความผิด เช่น เป็นผู้มีความประพฤติเรียบร้อย มีความสุภาพอ่อนน้อม อยู่ในกรอบของศีลธรรมหรือมีความประพฤติเป็นนักเลงอันธพาล ชอบก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นอีก เป็นต้น ผู้กระทำความผิดที่มีความประพฤติดีมาก่อน ศาลมักใช้ดุลพินิจรอลงโทษ และในกรณีที่ผู้กระทำความผิดมีประวัติหรือพฤติกรรมในอดีตที่ไม่ดี แม้เข้าเงื่อนไขที่ศาลจะใช้ดุลพินิจรอลงโทษหรือรอลงโทษกำหนดโทษได้ ศาลอาจไม่รอลงโทษหรือรอลงโทษกำหนดโทษให้²⁸

²⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 873/2534 หลักฐานที่จำเลยอ้างมาเพื่อขอให้รอลงโทษ จำเลย โจทก์มิได้โต้แย้งคัดค้าน และไม่ปรากฏว่าจำเลยเคยกระทำความผิด หรือได้รับโทษจำคุกมาก่อน ทั้งจำเลยได้ประกอบคุณงามความดีด้วยการปฏิบัติหน้าที่ให้แก่ประเทศชาติด้วยดีตลอดมาเป็นเวลานานถึง 30 ปี จนได้รับการยกย่องทางราชการดังปรากฏตามหลักฐานดังกล่าว ถือได้ว่ามีเหตุอันควรปราณี ยังไม่สมควรที่จะให้จำเลยได้รับโทษจำคุกเพื่อให้โอกาสจำเลยกลับตัวประพฤติตนเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติต่อไป แต่ควรวางโทษปรับจำเลยอีกโทษหนึ่งด้วย เพื่อให้จำเลยเข็ดหลาบและมีใจกลับไปก่อความผิดใดๆ ขึ้นอีกได้.

²⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 556/2536 อาวุธและปืนของกลางเป็นเพียงอาวุธปืนลูกซองสั้นที่ยิงได้คราวละนัดเมื่อเปรียบเทียบกับอาวุธปืนชนิดอื่นที่บรรดามีจาชพิใช้กันอยู่ทั่วไป ซึ่งเป็นอาวุธปืนที่สามารถบรรจุและยิงได้คราวละหลายนัด โดยมีแรงทะลุทะลวงมากแล้ว อาวุธปืนของกลางจึงไม่ใช่อาวุธปืนร้ายแรงนัก ทั้งขณะเกิดเหตุจำเลยมีกระสุนปืนที่พาดิตตัวไปเพียงนัดเดียว และไม่ปรากฏว่าจำเลยจะพาอาวุธปืนของกลางนั้นไปประกอบอาชญากรรม หรือกระทำการอันมิชอบกลับได้ความ โดยมีหนังสือรับรองของกำนัน รองผู้ว่าราชการจังหวัด และพระภิกษุเจ้าคณะตำบลท้องที่เป็นหลักฐานยืนยันว่าจำเลยมีความประพฤติดี ช่วยเหลือทางราชการและทำคุณประโยชน์ให้แก่ราชการ และสังคมโดยส่วนรวมในหลายๆ ด้าน ทั้งในวันเกิดเหตุจำเลยได้พาอาวุธปืนของกลางติดตัวไปเฝ้าดูแลเครื่องสูบน้ำของสภาตำบลที่จำเลยรับหน้าที่ช่วยเหลือดูแลอยู่ ดังนั้น พฤติการณ์แห่งคดีประกอบกับลักษณะอาวุธ และความประพฤติของจำเลยในอดีต จำเลยควรได้รับความปราณีด้วยการรอลงโทษ แต่เพื่อให้จำเลยหลาบจำจึงลงโทษปรับอีกสถานหนึ่ง.

4. สติปัญญา

สติปัญญาของผู้กระทำความผิด หมายถึง การที่ผู้กระทำความผิด ได้กระทำความผิด เพราะความโง่เขลาเบาปัญญา หรือความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือมีความเชื่อมงายในสิ่งที่ไม่ควรเชื่อ หรือหลงเข้าใจว่าการกระทำไม่เป็นความผิด เป็นต้น กรณีดังกล่าวเป็นเหตุให้ศาลรอการลงโทษได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 155/2471 และ 665/2488)

5. การศึกษาอบรม

การศึกษาอบรมของผู้กระทำความผิด หมายถึง ระดับการศึกษาของผู้กระทำความผิด พนักงานคุมประพฤติจะทำการสืบเสาะประวัติการศึกษาของผู้กระทำความผิด ว่ามีการศึกษาระดับใด กำลังศึกษาเล่าเรียนอยู่หรือไม่ เพื่อจัดทำรายงานเสนอศาลต่อไป

6. สุขภาพ

พนักงานคุมประพฤติจะทำการสืบเสาะในเรื่องสุขภาพของผู้กระทำความผิดเนื่องจาก ผู้ที่มีร่างกายพิการหรือมีสุขภาพ ไม่สมบูรณ์ เช่น เจ็บป่วย หรือมีโรคประจำตัว อาจจะกระทำความผิดได้ เนื่องจากผู้ที่มีสุขภาพ ไม่สมบูรณ์อาจอารมณ์หงุดหงิดง่าย หรือไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ ส่วนผู้ที่มีร่างกายพิการอาจจะกระทำความผิด เพราะคิดว่าตนเองเป็นผู้มีปมด้อย จึงอยากจะแสดงให้ผู้อื่นเห็นถึงความสามารถของตน แต่กลับแสดงออกในทางที่ผิด โดยประกอบอาชญากรรม เป็นต้น ซึ่งการตรวจสุขภาพของผู้กระทำความผิดจะทำให้ทราบว่า การที่ผู้กระทำความผิดหรือจำเลยอ้างความเจ็บป่วยของร่างกายของผู้กระทำความผิดที่อาจส่งผลให้เกิดการกระทำความผิดขึ้นอีกด้วย และในกรณีที่พนักงานคุมประพฤตินี้มีความสงสัยเกี่ยวกับสุขภาพร่างกายของผู้กระทำความผิดหรือเล็งเห็นถึงความจำเป็นที่ต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสุขภาพร่างกายของจำเลยหรือผู้กระทำความผิดให้แน่ชัดยิ่งขึ้น พนักงานคุมประพฤติก็น่าจะส่งตัวจำเลยไปให้แพทย์ตรวจสุขภาพร่างกายของจำเลยโดยละเอียดได้²⁹

7. ภาวะแห่งจิต

พนักงานคุมประพฤติจะต้องทำการสืบเสาะข้อเท็จจริงในส่วนนี้ เพื่อเสนอต่อศาลภาวะแห่งจิตของผู้กระทำความผิด น่าจะหมายถึง ผู้กระทำความผิดมีจิตบกพร่อง หรือจิตฟั่นเฟือนแต่ยังไม่ถึงขนาดที่จะได้รับยกเว้นโทษ ตามมาตรา 65 นอกจากนี้ ยังหมายรวมถึง ผู้กระทำความผิดที่กระทำความผิดเพราะบันดาลโทสะ หรือขาดสติความยับยั้งชั่งใจเนื่องจากถูกขู่ข่มหรือถูกรังแกก่อนโดยตนเองไม่ได้สมัครวิวาทต่อสู้ด้วย

²⁹ กรมคุมประพฤติ. (2544). คู่มือการปฏิบัติงานการสืบเสาะและพินิจ. หน้า 42”

การตรวจภาวะแห่งจิต³⁰ แม้ว่าโดยทฤษฎีการตรวจสภาวะแห่งจิต หมายถึง การตรวจวินิจฉัยสภาพจิตใจของบุคคล อันประกอบไปด้วย สภาวะทางอารมณ์ทั้งในภาวะปกติ และการปรับอารมณ์ในภาวะที่บุคคลต้องเผชิญกับวิกฤติการณ์ต่างๆ คุณลักษณะทางจิตใจต่างๆ เช่น ทักษะคิด ค่านิยม ความเชื่อ ตลอดจนคุณลักษณะทางจิต (Psychological Trait) บางประการที่มีอิทธิพลต่อสภาพทางจิตใจของบุคคลก่อให้เกิดบุคลิกภาพ หรือพฤติกรรมทั้งที่ปกติและเบี่ยงเบนไปจากปกติวิสัยของบุคคลธรรมดา นอกจากนี้ยังรวมถึงคุณลักษณะของสติปัญญา (I.Q.) และอารมณ์ (E.Q) ตลอดจนความผิดปกติทางจิตและประสาท ในระดับของโรคประสาทที่ยังสามารถดำเนินชีวิตได้ตามปกติ แต่อาจมีปัญหาในการปรับตัวบ้างตามสมควร หรือในระดับที่รุนแรงถึงขั้นของโรคจิตที่ไม่สามารถดำเนินชีวิตได้ตามปกติ เนื่องจากขาดองค์ประกอบของการรับรู้ที่ถูกต้อง (Disorientation) 3 ประการ คือ (1) การรับรู้ด้านเวลาผิดปกติ (2) การรับรู้ด้านสถานที่ผิดปกติ (3) การรับรู้ด้านบุคคลผิดปกติ และการตรวจวินิจฉัยสภาพจิตใจของบุคคลดังกล่าวข้างต้นนี้ จำเป็นจะต้องกระทำโดยจิตแพทย์เป็นการเฉพาะ

ในทางปฏิบัติพนักงานคุมประพฤติ ไม่สามารถที่จะส่งตัวจำเลยทุกรายไปรับการตรวจภาวะแห่งจิต แต่จะพิจารณาจากเหตุผลความจำเป็นสำหรับจำเลยแต่ละราย ทั้งนี้ โดยในเบื้องต้นพนักงานคุมประพฤติอาจใช้การสังเกตการณ์แสดงออก และการต้องสนองของจำเลยจากการสนทนาในการสอบปากคำเบื้องต้น โดยเทียบเคียงกับคนปกติ หากปรากฏว่าการแสดงออกและการตอบสนองของจำเลยแตกต่างไปจากลักษณะที่บุคคลปกติธรรมดาพึงกระทำ เช่น จำเลยแสดงท่าทางเศร้าซึมหม่นมอลอย ไม่ตอบสนองต่อสภาพต่างๆ ตอบคำถามวกวน ไม่มีเหตุไม่มีผล พูดจาในลักษณะเพ้อเจ้อ หรือแสดงออกทางการกระทำ หรือทางอารมณ์อย่างรุนแรงฉุนเฉียว ตลอดจนปรากฏลักษณะของอาการประสาทหลอนทางตา เห็นภาพหลอนต่างๆ หรือประสาทหลอนทางหู ได้ยินเสียงต่างๆ เป็นต้น เหล่านี้ล้วนแล้วเป็นข้อสังเกตที่พนักงานคุมประพฤติจะต้องคำนึงถึงและพิจารณาได้ว่า จำเลยรายนั้นสมควรที่จะต้องได้รับการพิจารณา ให้ถูกส่งตัวไปเข้ารับการตรวจวินิจฉัยภาวะทางจิตจากจิตแพทย์หรือนักจิตวิทยาในทีมงานจิตเวชโดยตรง ซึ่งลักษณะความผิดปกติที่พนักงานคุมประพฤติสังเกตเห็นได้นี้ พนักงานคุมประพฤติจะต้องจดบันทึกรายละเอียดไว้ในแบบบันทึกถ้อยคำจำเลยเบื้องต้นอย่างชัดเจน

การตรวจสุขภาพร่างกายและภาวะแห่งจิต เพื่อให้สามารถแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสุขภาพร่างกายและภาวะแห่งจิตของจำเลยดังกล่าวข้างต้นนั้น โดยหลักการแล้วควรจะได้กระทำในทุกคดีเพื่อจะได้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวจำเลยได้ครบถ้วน แต่เนื่องจากข้อจำกัดทางงบประมาณในทางปฏิบัติที่ปัจจุบันสำนักงานคุมประพฤติส่วนใหญ่ยังไม่สามารถจัดหาแพทย์มาประจำสำนักงาน

³⁰ แหล่งเดิม.

เพื่อตรวจสอบสภาพร่างกายและภาวะแห่งจิตของจำเลย ยกเว้นแต่บางสำนักงานที่มีแพทย์มาประจำซึ่งก็เป็นการมาประจำเป็นครั้งคราวเท่านั้น ดังนั้น การตรวจสอบสภาพร่างกายและภาวะแห่งจิตของจำเลยจึงมีแนวปฏิบัติได้ 2 แนวทาง ดังนี้

1. การตรวจสอบเบื้องต้น โดยพนักงานคุมประพฤติต้องอาศัยการพิจารณาจากลักษณะทางกายภาพนอกของจำเลยประกอบการสัมภาษณ์ การสอบปากคำเบื้องต้น หรืออาจต้องสอบปากคำพยานอื่นๆ ประกอบด้วยดังกล่าวแล้ว ทั้งนี้ พนักงานคุมประพฤติจะต้องบันทึกรายละเอียดไว้อย่างชัดเจน

2. การตรวจวินิจฉัยโดยละเอียด ซึ่งจำเป็นต้องกระทำโดยแพทย์ โดยพนักงานคุมประพฤติอาจส่งตัวจำเลยไปรับการตรวจวินิจฉัยเบื้องต้นในโรงพยาบาลในจังหวัดนั้นๆ ทั้งนี้ ในกรณีที่ถูกรับควบคุมตัวอยู่ระหว่างการพิจารณา พนักงานคุมประพฤติจะต้องยื่นคำร้องขออนุญาตเบิกตัวจำเลยไปรับการตรวจจากแพทย์ เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตจึงจะดำเนินการได้ หรืออาจประสานงานขอความร่วมมือจากสถานพยาบาลให้แพทย์มาทำการตรวจที่สำนักงาน เพื่อความสะดวกและปลอดภัยในการควบคุมตัวจำเลยได้ ส่วนในกรณีที่จำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวในระหว่างพิจารณา พนักงานคุมประพฤติอาจทำหนังสือส่งตัวจำเลยเข้ารับการตรวจในสถานพยาบาล หรือให้จำเลยไปพบแพทย์เพื่อรับการตรวจด้วยตนเอง หรือกรณีที่พนักงานคุมประพฤตินี้มีแพทย์มาทำการตรวจสอบสุขภาพของจำเลยเป็นประจำ ก็อาจนัดให้จำเลยไปเข้ารับการตรวจจากแพทย์ประจำสำนักงาน ทั้งนี้ โดยใช้แบบฟอร์ม ค.ป. 4 ก และ ค.ป. 4 ข ซึ่งหากแพทย์มีความเห็นเพิ่มเติม นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในแบบฟอร์มดังกล่าวก็สามารถกระทำได้

การตรวจสอบสภาพร่างกายและภาวะแห่งจิตของจำเลยนี้ สำนักงานคุมประพฤติสามารถเบิกจ่ายค่าตรวจร่างกายและจิตใจของจำเลยเป็นค่าตอบแทนแก่แพทย์หรือจิตแพทย์ ที่สำนักงานคุมประพฤติจัดจ้างมาทำการตรวจได้ในอัตราไม่เกินชั่วโมงละ 400 บาท อย่างไรก็ตามการส่งตัวจำเลยไปให้แพทย์ตรวจวินิจฉัยนั้นคงส่งได้เท่าที่จำเป็น โดยทั่วไปพนักงานคุมประพฤติจึงส่งตัวจำเลยไปตรวจสอบสภาพร่างกายและภาวะแห่งจิตเฉพาะในกรณีที่จำเป็น ดังนี้

2.1 คดีที่จำเลยอ้างว่าตนเองมีสุขภาพร่างกายหรือภาวะแห่งจิตไม่ปกติ เช่น จำเลยอ้างว่าเป็นโรคหัวใจ โรคลมชัก หรือมีอาการทางจิตหรือประสาทอย่างใดอย่างหนึ่ง จึงเป็นเหตุให้จำเลยกระทำความผิด หรืออ้างเพื่อขอความปราณีแก่ศาล พนักงานคุมประพฤติจึงจำเป็นต้องส่งตัวจำเลยไปตรวจสอบสภาพร่างกายหรือภาวะแห่งจิต เพื่อตรวจสอบว่าข้ออ้างของจำเลยเป็นจริงหรือไม่อย่างไร

2.2 คดีที่พนักงานคุมประพฤติสงสัยว่าจำเลยจะมีสุขภาพทางกายหรือภาวะแห่งจิต ไม่ปกติอย่างใดอย่างหนึ่ง จนเป็นเหตุให้จำเลยกระทำความผิด

สำหรับการรับฟังรายงานของศาล เท่าที่ปรากฏศาลมักจะรับฟังรายงานของพนักงานคุมประพฤติ โดยไม่ต้องเรียกตัวแพทย์ผู้ตรวจมาเบิกความประกอบข้อเท็จจริงในรายงานการสืบเสาะ และพินิจ แต่หากศาลยังมีข้อสงสัย ศาลอาจเรียกแพทย์ไปเบิกความได้ ซึ่งในกรณีเช่นนี้ พนักงานคุมประพฤติจะต้องเตรียมหลักฐานที่เกี่ยวข้องไปให้พร้อม

8. อาชีพ

อาชีพของผู้กระทำความผิด หมายถึง กิจกรรมอันนำมาซึ่งรายได้ในการดำรงชีพของผู้กระทำความผิด พนักงานคุมประพฤติต้องสืบเสาะให้เห็นว่าผู้กระทำความผิดประกอบอาชีพการงานอย่างไร มีอาชีพการงานเป็นกิจจะลักษณะ หรือไม่ได้ประกอบอาชีพอันใจเลย หรือประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด เพื่อนำมาประกอบในการที่ศาลใช้ดุลพินิจในการรอกการลงโทษ

9. สิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมในที่นี้หมายถึงสิ่งแวดล้อมรอบตัวของผู้กระทำความผิด ไม่ว่าจะเป็นผู้คนที่ผู้กระทำความผิดได้เข้าไปเกี่ยวข้อง หรือจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้อง ณ สถานที่ที่ผู้กระทำความผิดประกอบกิจกรรมไม่ว่าแหล่งที่อยู่อาศัย สถานที่ประกอบอาชีพ หรือสถานที่อื่นใด อันอาจเป็นสาเหตุแห่งการกระทำความผิดได้ เช่น ผู้กระทำความผิดต้องทำงานในแหล่งอบายมุข หรือพักอาศัยอยู่ในย่านชุมชนแออัดซึ่งมักมีการกระทำความผิดต่างๆ เสมอ เป็นต้น

10. นิสัย

พนักงานคุมประพฤติต้องทำการสืบเสาะนิสัยของผู้กระทำความผิด เพื่อเสนอให้ศาลเห็นว่าผู้กระทำความผิดมีนิสัยอย่างไร นิสัยของผู้กระทำความผิด น่าจะหมายถึง ความประพฤติของผู้กระทำความผิดที่ปฏิบัติจนเคยชิน เช่น มีนิสัยขยันในการประกอบอาชีพ มีความเคารพต่อสิทธิของผู้อื่น มีความสุภาพอ่อนน้อม หรือนิสัยในทางลบ เช่น เกียจคร้านในการทำงาน หรือมีนิสัยเกรงอันตราย เป็นต้น

12. เหตุอันสมควรปราณี

เหตุอันสมควรปราณีของผู้กระทำความผิด หมายถึง เหตุอันนอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งกฎหมายได้บัญญัติให้อ่านางแก่ศาลไว้อย่างกว้างขวาง เพื่อการใช้ดุลพินิจรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษ ซึ่งเหตุอันสมควรปราณีนี้ไม่ใช่เหตุบรรเทาโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 แต่มีลักษณะที่ใกล้เคียงกัน และการที่ผู้กระทำความผิดพยายามบรรเทาผลร้ายจากการกระทำความผิดภายหลังศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา ก็ถือว่าเป็นเหตุอันสมควรปราณีเช่นกัน

พนักงานคุมประพฤติจะต้องเสนอรายงานการสืบเสาะและพินิจต่อศาลภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ศาลสั่ง แต่ถ้าไม่อาจทำให้เสร็จภายในเวลาที่กำหนดดังกล่าว ศาลอาจอนุญาตให้ขยายเวลาต่อไปอีกได้เท่าที่จำเป็น แต่ไม่เกินสามสิบวันก็ได้ โดยพนักงานคุมประพฤติถือว่ามิบทบาทสำคัญอย่างมากในการสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพของผู้กระทำความผิด เพราะสภาพของผู้กระทำความผิดเท่านั้นที่จะบ่งบอกถึงระยะเวลาที่ผู้กระทำความผิดนั้น จะสามารถกลับคนเป็นคนดีคืนสู่สังคมได้

3. พนักงานอัยการ

การรวบรวมพยานหลักฐานนั้น แม้โดยทั่วไปจะเป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานสอบสวนแต่พนักงานอัยการก็มีอำนาจและหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานด้วย ทั้งนี้เพราะตามกฎหมายพนักงานอัยการอาจสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมหรือสั่งให้ส่งพยานมาเพื่อซักถามได้³¹

ในส่วนของการรวบรวมพยานหลักฐาน พนักงานอัยการจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นผลดีแก่จำเลยด้วยไม่ใช่ปล่อยให้เป็นที่ของฝ่ายจำเลยในการหาพยานหลักฐานเพียงฝ่ายเดียว เพราะพนักงานอัยการมีหน้าที่ค้นหาความจริงและความยุติธรรม (Serve truth and justice) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นภาวะวิสัยของพนักงานอัยการ และเมื่อพนักงานอัยการเห็นว่าการกระทำของผู้ต้องหาเป็นความผิด พนักงานอัยการอาจสั่งไม่ฟ้องคดีตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยใช้ดุลพินิจก็ได้

ซึ่งฐานะพนักงานอัยการในศาลเดิมจากคำปรารภให้มีพนักงานอัยการมีดังนี้

“...จึงได้สร้างให้มีขึ้นเอาอย่างฝรั่งให้มีอัยการไทยฟ้องร้องจำเลยในศาล อัยการนี้แทนแผ่นดิน ถ่อมยศแผ่นดินลงไปเป็นโจทก์เสมือนราษฎรไปเป็นโจทก์ในศาลเขา ทั้งนี้แปลว่ารัฐบาลสมมุติตัวเองว่าเป็นราษฎรผู้หนึ่งให้ศาลไทยและศาลกงสุลเป็นกลางชำระ...”³²

จากคำปรารภดังกล่าวจะเห็นได้ว่า อัยการก็คือรัฐหรือตัวแทนรัฐ แต่เนื่องจากศาลไทยเราได้นำเข้าวิธีการสืบพยานตามแบบอย่างการพิจารณาคดีในศาลมาจากอังกฤษ ซึ่งขัดกับระบบอัยการที่เราเอามาจากยุโรปภาคพื้น พนักงานอัยการในขณะนั้นอาจจะยังไม่เข้าใจระบบอัยการดีพอก็เป็นได้ จึงปรากฏว่าพนักงานอัยการวางตัวในศาลไม่ถูกต้อง คือไม่เป็นกลางและมีมีความเป็นภาวะวิสัยจนต้องมีการตักเตือนกัน ดังเช่น คำสั่งข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลกรุงเก่าถึงผู้ว่าราชการการเมืองในมณฑลกรุงเก่า ความว่า

“...บรรดาความในหน้าที่พนักงานอัยการที่ได้ว่ากล่าวในเวลาใดๆ พนักงานอัยการไม่ควรคิดให้ความชนะอย่างเดียว ถึงความเรื่องนั้นจะชนะเป็นไปตามความประสงค์ได้ แต่เมื่อเห็นว่าไม่ใช่

³¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 143 วรรคสอง (ก)

³² กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์. (2496).

ความจริงและปราศจากความยุติธรรมแล้ว พนักงานอัยการก็ไม่ควรคิดให้ความชนะที่จะเป็นเหตุให้
ผู้ไม่มีความผิดต้องรับโทษเลย”³³

และในเวลาต่อมาศาลฎีกายังย้ำอีกว่า

“...ทำราชการเป็นอัยการว่าความแผ่นดิน ควรเข้าใจหน้าที่ว่าจะต้องรักษายุติธรรม
ไม่ถือเอาไรต์เอาเปรียบคนยาก ไม่พอจะให้ความลำบากก็อย่าแก่งให้มิขึ้น ไม่ใช่ว่าคาดหมัดตั้งมวย
เป็นคู่แพ้ชนะกับราษฎร เข้มขมกแต่ที่จะว่าความให้ได้จริงกระจ่างปรากฏปลดเปลื้องข้อสงสัยใน
อรรถคดี ทำดังนี้คือได้ชื่อว่าตรงต่อหน้าที่ราชการ...”³⁴

ฐานะของพนักงานอัยการในศาลในปัจจุบันตามระบบอัยการของรานั้น พนักงาน
อัยการเป็นโจทก์ในแบบพิธีเท่านั้น พนักงานอัยการจะเป็น โจทก์ในเนื้อหา คือ เป็นคู่แพ้ชนะกับ
จำเลยไม่ได้ พนักงานอัยการจะวางตัวเป็นกลางและต้องมีความเป็นภาวะวิสัยในการทำหน้าที่³⁵
พนักงานอัยการจึงเป็นคู่ความกับจำเลยในเนื้อหาไม่ได้ เพราะฉะนั้นแล้วพนักงานอัยการก็จะมี
สภาพไม่ต่างกับผู้เสียหาย

แต่ในทางปฏิบัติเห็นได้ชัดว่า พนักงานอัยการได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดี โดยตั้งตนเป็น
คู่ความฝ่ายตรงข้ามกับจำเลย³⁶ และส่งผลให้พนักงานอัยการจะต้องดำเนินคดีในรูปแบบของการเป็น
ปรปักษ์กับจำเลย ซึ่งผิดหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐอย่างสิ้นเชิง กรณีดังกล่าว ทำให้พนักงาน
อัยการล้มบทบาทเป็นทนายของแผ่นดิน³⁷ ซึ่งหมายถึง การเป็นตัวแทนหรือทนายของรัฐ โดยเป็น
บทบาทในการตรวจสอบการทำงานขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้การอำนวยความสะดวก
ความยุติธรรมได้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ดุลพินิจของศาลและ
การตรวจสอบการทำงานในองค์กรของตนเองอีกกรณีหนึ่งด้วย

การดำเนินคดีอาญาในระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) นั้น
รัฐชอบที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่จำเลยอย่างเต็มที่และเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการซึ่งเป็น

³³ ส.เปรูนาวิน และ ม.อรรถไกรลวที. (2486).”ระบอบอัยการ.” *บทบัญญัติ*, 15. หน้า 163. อ้างถึงใน
คดีต ณ นคร ค (2549). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. หน้า 102.

³⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 791/2455. อ้างถึงใน คณิต ณ นคร ค เล่มเดิม. หน้า 102.

³⁵ บันทึกของอธิบดีกรมอัยการถึงกระทรวงมหาดไทย ตามบันทึกกรมอัยการ ด่วนที่สุด ที่ มท.
1001/7911 ลงวันที่ 25 ตุลาคม 2519 ความว่า “กรมอัยการสำนึกถึงเกียรติและหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบที่จะอำนวย
ความยุติธรรมและรับใช้ประชาชนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้.”

³⁶ ในทางปฏิบัติ รายงานประจำปีของสำนักงานอัยการสูงสุดนั้น การรายงานผลคดีอาญาจะเป็นเรื่องของ
ผลการแพ้- ชนะคดี.

³⁷ คำว่า “ทนายแผ่นดิน” ปรากฏใน พ.ร.บ. พนักงานอัยการ พ.ศ. 2497 มาตรา 6 บัญญัติว่า “ให้มี
พนักงานอัยการไว้เป็นทนายแผ่นดินประจำศาลยุติธรรมชั้นต้นทุกศาล.”

ตัวแทนรัฐจะต้องดูแลให้การอำนวยความสะดวกได้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง ซึ่งแน่นอนไม่ใช่เป็นเรื่องของการต่อสู้ระหว่างคู่ความสองฝ่ายดังเช่นคดีแพ่ง ฉะนั้นคำว่า “โจทก์” ตามมาตรา 2 (14) และคำว่า “คู่ความ” ตามมาตรา 2 (15) ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับพนักงานอัยการย่อมหมายถึงคู่ความตามแบบพิธีเท่านั้น เหตุนี้พนักงานอัยการจึงมีหน้าที่ในการดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ของจำเลยได้³⁸

ซึ่งในระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ในข้อที่ 143 “ในกรณีที่ศาลพิพากษาหรือสั่งเกินคำขอ หรือที่มีได้กล่าวในฟ้อง หรือศาลพิพากษาลงโทษจำเลยเกินกำหนดโทษตามกฎหมาย หรือพิพากษาหรือมีคำสั่งไม่ชอบด้วยประการใด ในพนักงานอัยการพิจารณาอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไป”³⁹

การดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยนั้น พนักงานอัยการจะเป็นผู้กลั่นกรองสำนวนการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนเสนอมา จะทำการสอบสวนเพิ่มเติมอย่างหนึ่งอย่างใดด้วยตนเองมิได้ แต่จะต้องกระทำผ่านพนักงานสอบสวน จึงทำให้การสอบสวนพนักงานสอบสวนมีความสำคัญต่อการใช้ดุลพินิจสั่งคดีของพนักงานอัยการเป็นอย่างมาก⁴⁰ เนื่องจากการสอบสวนฟ้องร้องในประเทศไทยได้แบ่งความรับผิดชอบในการสอบสวนและฟ้องร้องออกจากกันค่อนข้างจะเด็ดขาด ทำให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญา เป็นผลให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนได้อย่างอิสระ ส่วนพนักงานอัยการเป็นผู้วินิจฉัยว่าควรจะฟ้องหรือไม่เท่านั้น จึงทำให้พนักงานสอบสวนดังกล่าวขาดการควบคุมจาก “อัยการ” ในลักษณะการคานและดุลอำนาจกัน (Check and Balanc) เท่าที่ควร ดังนั้นโอกาสที่พนักงานสอบสวนจะใช้อำนาจโดยมิชอบจึงมีมาก เพราะเมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้นพนักงานสอบสวนมักจะมีอคติกับผู้ต้องสงสัยที่ถูกจับกุมมาทำให้การรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ มีแนวโน้มที่จะชี้ให้เห็นว่าผู้ถูกจับกุมมักเป็นผู้กระทำผิด โดยละเอียดที่จะสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องหา และพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเหตุบรรเทาโทษผู้ต้องหา ซึ่งความจริงแล้วพนักงานสอบสวนจะต้องทำการสอบสวนค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหา และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาด้วย⁴¹

³⁸ คณิต ฌ นคร ค เล่มเดิม. หน้า 103.

³⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 3436/2524 ศาลชั้นต้นพิพากษาปรับของกลางต่างๆ ที่พนักงานอัยการมิได้ขอให้รับจำเลยไม่อุทธรณ์แต่พนักงานอัยการอุทธรณ์เรื่องการรับของกลาง ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน พนักงานอัยการฎีกาต่อไป ศาลฎีกาพิพากษากลับไม่ให้รับของกลาง.

⁴⁰ สุจินต์ ทิมสุวรรณ. (2524). *กรมอัยการกับการดำเนินคดีให้แก่รัฐ*. หน้า 41-42.

⁴¹ พยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมและปรากฏในสำนวนการสอบสวนมีอยู่ 3 ชนิด คือ

1. พยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหา ซึ่งเห็นได้จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 และมาตรา 138.

2. พยานหลักฐานที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหา

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 และ มาตรา 138 เป็นพยานหลักฐานที่ต้องมีการรวบรวมเสมอ เพราะถ้าไม่มีการรวบรวมแล้วจะทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมขึ้นได้ เนื่องจากข้อเท็จจริงดังกล่าวจะเป็นประโยชน์กับพนักงานอัยการในการใช้ดุลพินิจที่จะสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง และเมื่อไปถึงชั้นศาลก็เป็นประโยชน์ในการที่จะแถลงให้ศาลลงโทษหนักหรือเบาได้ อีกทั้งการได้มาซึ่งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดดังกล่าวนี้ ยังจะเป็นการวางแนวทางในการที่จะให้พนักงานอัยการได้เข้ามามีบทบาทต่อการใช้ดุลพินิจของศาลในการกำหนดโทษตามแนวทางของระบบอัยการของต่างประเทศที่เป็นสากล เพื่อที่จะสร้างความเป็นภาวะวิสัยในการอำนวยความยุติธรรมในกับประชาชน และเพื่อให้โทษที่จะลงมีความเหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดหรือจำเลยต่อไป

4. กรมราชทัณฑ์

เมื่อเจ้าพนักงานเรือนจำหรือทัณฑสถานรับตัวผู้ต้องขังมาก็จะให้เจ้าหน้าที่ที่ควบคุมตัวผู้ต้องขังมาส่งลงชื่อกำกับไว้ในเอกสารส่งหรือสมุดรับส่งเป็นหลักฐานเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบความถูกต้อง หลังจากนั้นก็จะกรอกประวัติเพื่อจัดทำระเบียบรายงานตัวผู้ต้องขัง จัดพิมพ์รายนิ้วมือและเตรียมผู้ต้องขังไว้ให้แพทย์ได้ตรวจร่างกายในโอกาสแรกหรือเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งในเรื่องนี้กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดหลักปฏิบัติไว้อย่างชัดเจนไว้ในหนังสือกรมราชทัณฑ์ที่ มท.0907/ว 175 ลงวันที่ 18 ธันวาคม 2515 เรื่องการทำทะเบียนผู้ต้องขัง โดยมีสาระสำคัญโดยสรุป ดังนี้⁴²

ก. การทำทะเบียนประวัติรายตัว คนฝากขัง คนต้องขัง และนักโทษเด็ดขาด ที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน (เว้นผู้ต้องโทษตั้งแต่ 2 คดีขึ้นไป) ให้ใช้ทะเบียนประวัติรายตัวแบบ รท. 101 แบบใหม่

ข. การทำทะเบียนประวัติรายตัวนักโทษเด็ดขาดที่ต้องโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน (รวมทั้งผู้ต้องโทษตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป) ให้ใช้ทะเบียนประวัติรายตัวแบบ รท. 101 แบบใหม่

ค. ให้ยกเลิกหนังสือหมู่กรมราชทัณฑ์ที่ 0906/ว.141 ลงวันที่ 2 ธันวาคม 2521 เรื่องส่งหนังสือวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับทะเบียนรายตัวผู้ต้องขัง (กร.ท.21 ก.) และให้ใช้ทะเบียนประวัติรายตัวแบบใหม่ตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป เว้นแต่ถ้ามีแบบ ร.ท.21 ก. เหลือตกค้างอยู่ก็จะใช้ตามเดิมไปจนกว่าจะหมด

---

3. พยานหลักฐานที่เกี่ยวกับเหตุบรรเทาโทษของผู้ต้องหา ซึ่งเห็นได้จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 และมาตรา 138.

⁴² ทวีศักดิ์ ภัคดีโต. (2544). *ทะเบียนประวัติอาชญากร*. หน้า 76.

ง. เมื่อผู้ต้องขังคนใดเป็นนักโทษเด็ดขาด เรือนจำต้องพิมพ์รายนิ้วมือตามแบบพิมพ์ลายนิ้วมือ และถ่ายรูปเพื่อส่งกองทะเบียนประวัติอาชญากรรมพันโทษ จะแยกเก็บไว้ในที่ปลอดภัยมิให้ผู้ใดทำลายได้

จ. ทะเบียนประวัติรายตัวที่ทำขึ้นนี้ เพื่อเจ้าพนักงานควบคุมได้ทราบ และใช้อำนวยประโยชน์ในการฝึกอบรม หรือควบคุมไม่ให้หลบหนี โดยแยกเก็บไว้ที่หน่วยงานควบคุม และจะมีการบันทึกรวบรวมเพิ่มเติมทั้งส่วนดีและส่วนเลวให้ทันสมัยอยู่เสมอ

ฉ. เจ้าพนักงานทุกคนจะต้องถือปฏิบัติและระลึกไว้ตลอดเวลาว่า ทะเบียนประวัติรายตัว เช่น เอกสารสำหรับเจ้าพนักงานเรือนจำนั้น จะต้องไม่ให้ผู้ต้องขังคนใดทราบเป็นเด็ดขาด เจ้าพนักงานเรือนจำจะต้องไม่เปิดเผยข้อความเหล่านี้ ให้ผู้ต้องขังคนใดทราบเป็นอันขาด (เว้นแต่ผู้ทำหน้าที่อบรมจะนำความรู้ต่างๆ มาใช้อบรมผู้ต้องขังแต่ต้องได้รับอนุญาตจากพัศดีหรือผู้บัญชาการเรือนจำก่อน เจ้าพนักงานคนใดปล่อยปละละเลยให้ทะเบียนประวัติรายตัวตกไปอยู่ในมือผู้ต้องขัง หรือผู้ต้องขังอ่านได้โดยมิชอบ หรือนำข้อความเหล่านั้นไปเปิดเผยให้ถือว่าเป็นผู้ผิดวินัย)

ช. เมื่อจะย้ายเรือนจำ ให้หมายรวมศาลและส่งทะเบียนประวัติรายตัวส่งไปพร้อมกับผู้ต้องขังนั้น

ซ. เมื่อผู้ต้องขังพันโทษเรือนจำจะรวบรวมพิมพ์รายนิ้วมือและประวัติรายตัวผู้ต้องขังส่งศูนย์ลายพิมพ์นิ้วมือกรมราชทัณฑ์ ซึ่งตั้งอยู่ ณ ที่ทำการเรือนจำกลางคลองเปรม เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

4.3 วิเคราะห์ในการให้ศาลเข้ามามีบทบาทในการลดวันต้องโทษจำคุกใน ประเทศไทย

การลงโทษผู้กระทำความผิด โดยการจำคุกนี้ก็เพื่อจำกัดเสรีภาพของบุคคลและแยกตัวผู้กระทำความผิดออกจากสังคมภายใต้ระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ แต่อย่างไรก็ดี โทษจำคุกจะเป็นโทษที่ส่งผลกระทบต่อทางจิตใจและกระทบรอยมลทินทางสังคมแก่ผู้กระทำความผิดทุกคน⁴³ ต่อมาจึงมีความเห็นว่าการจำคุกผู้กระทำความผิดในเรือนจำเป็นผลร้าย รวมทั้งเรื่องจำมักถูกกล่าวหาว่า “โรงเรียนของการถ่ายทอดนิสัย”⁴⁴ ทำให้เริ่มตระหนักว่าการจำคุกในเรือนจำนั้น ไม่เหมาะสมสำหรับที่จะใช้ลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด เพราะผู้ที่ต้องโทษจำคุกนั้นจะถูกตัดออกจากสังคมเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งที่กำหนดโดยคำพิพากษาของศาลเท่านั้น หลังจากนั้นก็จะออกสู่โลกภายนอก โดยเฉพาะผู้ที่กระทำความผิดที่มีโทษระยะสั้น จึงมีการหาวิธีในการเตรียมผู้กระทำความผิดที่

⁴³ ประเสริฐ เมฆมณี. เล่มเดิม. หน้า 46.

⁴⁴ นัทธิต จิตสว่าง ข (2524, มกราคม – กุมภาพันธ์) “แนวความคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ.” *วารสารราชทัณฑ์*, 29. หน้า 9.

ถูกต้องขังนั้นให้มีโอกาสปรับปรุงตนเพื่อให้เข้ากับสังคมภายนอกเรือนจำได้ โดยใช้ทฤษฎีการแก้ไขผู้กระทำความผิด ทฤษฎีการแก้ไขผู้กระทำความผิดนี้ จะต้องมีสภาพเป็นตัวบำบัดการกระทำความผิด วิธีการเหล่านี้จะต้องเป็นตัวกำหนดให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมของผู้ต้องโทษเพื่อความสุขความพึงพอใจของผู้นั้น และเพื่อป้องกันสังคมจากอาชญากรรมอันจะพึงมีขึ้น⁴⁵ การปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิด ให้สามารถดำเนินชีวิตหลังจากออกเรือนจำแล้วนับได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็น จึงมีการนำแนวความคิดในเรื่องการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ (Noninstitutional Treatment) มาใช้ในประเทศไทย

การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ หมายความว่า การใช้มาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดแบบอื่นแทนมาตรการจำคุกผู้กระทำความผิดไว้ในเรือนจำ⁴⁶ ซึ่งมีความหมายคล้ายกันกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชน ซึ่งการลดวันต้องโทษก็เป็นส่วนหนึ่งของระบบนี้เช่นกัน โดยเป็นการปลดปล่อยผู้ต้องขังในเรือนจำให้ได้รับอิสรภาพก่อนครบกำหนดโทษตามคำพิพากษาเพื่อไปรับการคุมความประพฤติ ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ผลดีของการลดการลงโทษนี้ถือเป็นการลดความแออัดยัดเยียดในเรือนจำเนื่องจากปัจจุบันเป็นการช่วยระบายผู้ต้องขังออกมาเพื่อลดความหนาแน่นในเรือนจำ นอกจากนั้นยังเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขัง ที่ได้รับการปลดปล่อยทำมาหากิจประกอบอาชีพเพื่อหารายได้แก่ครอบครัวทางหนึ่ง เป็นการลดภาระของรัฐ ในการต้องเลี้ยงดูผู้ต้องขังอีกทั้งยังเพิ่มรายได้แก่ครอบครัวของเขาและยังป้องกันการกระทำความผิดซ้ำได้ด้วย

ในประเทศไทยนั้น เมื่อเจ้าหน้าที่เรือนจำหรือทัณฑสถาน ตรวจสอบว่ามีผู้ต้องขังคนใด ควรจะได้รับการลดวันต้องโทษแล้ว ก็จะสอบประวัติบุคคลนั้นอย่างละเอียด ซึ่งการหาข้อมูลและประวัติ จะได้จากเอกสารหลักฐานต่างๆ ที่เจ้าหน้าที่ดำเนินการเองแต่ฝ่ายเดียวทั้งสิ้น หลังจากนั้นจะเสนอข้อมูลที่ได้สู่คณะกรรมการของเรือนจำหรือทัณฑสถานเพื่อพิจารณา หากเห็นชอบทางเรือนจำหรือทัณฑสถานจะเสนอรายชื่อบุคคลที่ผ่านการเห็นชอบสู่กรมราชทัณฑ์เพื่อพิจารณาอนุมัติ โดยกรมราชทัณฑ์มีคณะกรรมการพิจารณาลดวันต้องโทษคอยกลั่นกรองเรื่องราวการขออนุมัติการลดวันต้องโทษแล้วทำความเห็นเสนออธิบดีกรมราชทัณฑ์ เพื่อพิจารณาสั่งการต่อไป จะเห็นได้ว่าการดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าวนี้ เป็นการดำเนินการในการเสนอความเห็นรายงานผ่านขึ้นไปตามสายบังคับบัญชาเป็นลำดับขั้นเท่านั้น โดยไม่มีการกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาอย่างแน่นอนและในแต่ละขั้นตอนของการพิจารณานั้น ไม่ปรากฏว่ามีกฎเกณฑ์ หรือหลักกฎหมายใดอนุญาตให้ผู้ต้องขังมีโอกาสนำพยานหลักฐานมาแสดงต่อเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ หรือคณะกรรมการพิจารณาลดวันต้องโทษในการประกอบดุลพินิจในการทำคำวินิจฉัยแต่อย่างใด

⁴⁵ อภิรัตน์ (2520, มกราคม – เมษายน). หน้า 48.

⁴⁶ นัทธี จิตสว่าง ข เล่มเดิม. หน้า 10.

ศาลและราชทัณฑ์ ในประเทศไทยค่อนข้างจะแยกจากกันแต่อย่างไรก็ตามการปฏิบัติงานของศาลและกรมราชทัณฑ์ ต้องมีความใกล้ชิดและสอดคล้องกัน โดยศาลกับราชทัณฑ์ นั้นอยู่ในฐานะที่ต่างก็เป็นอุปกรณ์เกื้อหนุนนโยบายการป้องกันสังคมให้สัมฤทธิ์ผลทั้งในด้านการเลือกรูปแบบการลงโทษ การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด การจำคุกผู้กระทำความผิดตามคำพิพากษา การควบคุมบุคคลตามคำสั่ง หรือหมายศาล การขอคัดสำเนาคำพิพากษา การแจ้งเหตุขัดข้องเมื่อศาลเบิกตัวผู้ต้องหาในกรณีที่ผู้ต้องหา ไม่สามารถไปศาลตามหมายเบิกได้ เนื่องจากป่วยหรือเหตุจำเป็นอื่น การขออนุมัติศาลย้ายผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษสูงระหว่างอุทธรณ์และฎีกาไปคุมขังยังเรือนจำที่มีความมั่นคงแข็งแรงเพื่อความปลอดภัยในการควบคุมและป้องกันการหลบหนีตลอดจนติดต่อประสานงานการพระราชทานอภัยโทษ และการร่วมประชุมปรึกษาหารือในลักษณะกฎเกณฑ์หรือจัดตั้งหน่วยปฏิบัติงานเฉพาะกิจ (Task Force) ว่าด้วยนโยบายการลงโทษและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด⁴⁷ ในทางปฏิบัติการประสานงานของหน่วยงานราชทัณฑ์กับศาล ประกอบด้วยสาระสำคัญดังนี้⁴⁸

1. การลงโทษจำคุกผู้ต้องขังตามคำพิพากษาของศาล จะต้องประสานงานในด้านการออกหมายจำคุกและหมายปล่อยอย่างใกล้ชิด
2. การคัดสำเนาคำพิพากษาเพื่อประโยชน์เกี่ยวกับทะเบียนรายตัวผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นผลทางหนึ่งที่จะช่วยให้เจ้าหน้าที่เรือนจำและทัณฑสถาน ศึกษาประวัติความเป็นมาของผู้ต้องขังและพฤติกรรมแห่งการกระทำความผิดโดยละเอียด ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการใช้ข้อมูลวิจัยสาเหตุอาชญากรรม การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง และประกอบการพิจารณาขอพักการลงโทษตลอดจนการลดวันต้องโทษผู้ต้องขัง
3. การประสานงานเกี่ยวกับผู้ต้องขังที่ฝากควบคุมขังไว้โดยหมายศาล ซึ่งในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการพิจารณาคดี ศาลจะต้องขอเบิกตัวไปจากเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ โดยออกหมายเบิกตัวในตอนเย็น เพื่อให้เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ หรือตำรวจควบคุมตัวไปส่งศาลในตอนเช้า ซึ่งหลักสำคัญในการประสานงานในเรื่องนี้ อยู่ที่ระยะเวลาออกหมายเบิกตัว และการส่งตัวผู้ต้องขังกลับเข้าควบคุมขังเรือนจำและทัณฑสถาน
4. การแจ้งเหตุขัดข้องเมื่อศาลเบิกตัวผู้ต้องหา ในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่สามารถไปศาลตามหมายเบิกได้ เนื่องจากป่วยหรือเหตุจำเป็นอื่น
5. การย้ายผู้ต้องขังไปดำเนินคดีที่เรือนจำอื่น เป็นอำนาจของอธิบดีกรมราชทัณฑ์ กำหนดหลักปฏิบัติไว้ดังนี้

⁴⁷ ประเสริฐ เมฆมณี. เล่มเดิม. หน้า 180-181.

⁴⁸ เชื้อ พัฒนเจริญ, นายแพทย์. (2525, มกราคม- กุมภาพันธ์). “การประสานงาน: กระบวนการยุติธรรมที่มีผลทางปฏิบัติ.” *วารสารราชทัณฑ์*, 30. หน้า. 30-34.

1) กระทรวงยุติธรรมจะขอให้ศาลร่วมมือผ่อนผันย้ายผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษจำคุก 10 ปีขึ้นไป กับต้องโทษประหารชีวิต มาคุมไว้ยังเรือนจำกลางบางขวางได้ เมื่อผู้ต้องขังได้ฟังคำพิพากษาศาลอุทธรณ์และยื่นฎีกาแล้ว

2) ผู้ต้องขังรายใดมีเหตุผลพิเศษจำเป็นต้องขอย้ายเป็นการเฉพาะตัวแต่ละราย ศาลก็จะร่วมมืออนุญาตให้ย้ายได้

3) การขอย้ายผู้ต้องขังในกรณีอื่นนอกจากที่ได้กล่าวมานี้ ศาลจะให้สอบถามผู้ต้องขังก่อน ถ้าผู้ต้องขังไม่ยินยอม ศาลก็จะพิจารณาเหตุผลเป็นรายๆ ทั้งนี้ โดยมีเหตุผลว่าการย้ายผู้ต้องขังมีข้อสำคัญ ต้องคำนึงถึงเรื่องทนายความและญาติมิตรของผู้ต้องขังซึ่งผู้ต้องขังมีสิทธิได้รับการติดต่อและเยี่ยมเยียนได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 8 และพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 สิทธิดังกล่าวนี้กฎหมายให้ไว้ เพื่อความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหาทางอาญา ศาลจึงย่อมมีหน้าที่ที่จะดูแลให้จำเลยซึ่งเป็นผู้ต้องขังได้สิทธิ โดยความเป็นธรรมตามกฎหมาย

6. การประสานงานด้านการตรวจการเรือนจำ และเสนอข้อคิดเห็นในการราชการ โดยข้าราชการตุลาการ สังกัดกระทรวงยุติธรรม หลักการนี้เป็นการปฏิบัติตาม มาตรา 44 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ซึ่งบัญญัติว่า “รัฐมนตรี มีอำนาจตั้งคณะกรรมการเรือนจำและกำหนดอำนาจหน้าที่ ของคณะกรรมการในการตรวจพิจารณากิจการของเรือนจำ และให้คำแนะนำแก่เจ้าพนักงานเรือนจำ

คณะกรรมการนี้มีจำนวนไม่เกินห้า นาย ซึ่งจะได้แต่งตั้งจาก

- (1) ข้าราชการตุลาการสังกัดกระทรวงยุติธรรม
- (2) ข้าราชการสังกัดกระทรวงธรรมการ
- (3) ข้าราชการสังกัดเกษตรราชการ
- (4) ข้าราชการสังกัดกระทรวงการคลัง
- (5) ข้าราชการสังกัดกระทรวงการต่างประเทศ
- (6) เจ้าพนักงานแพทย์
- (7) เจ้าพนักงานอัยการ และ
- (8) ข้าราชการ หรือบุคคลอื่นตามแต่รัฐมนตรีจะเห็นควร

แนวทางปฏิบัติว่าด้วยการตรวจเรือนจำดังกล่าว เป็นวิธีทางหนึ่งจะก่อให้เกิดการปฏิบัติเพื่อประโยชน์ของทางราชการร่วมกัน ซึ่งโดยแท้จริงแล้วการกำหนดให้ผู้พิพากษาเข้าเยี่ยมและตรวจราชการฝ่ายราชทัณฑ์นี้ ได้มีมาตั้งแต่ราชการที่ 6 โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริ ที่จะให้หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิด จึงได้ทรงให้บัญญัติไว้ในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติประกาศตั้งกรมราชทัณฑ์ว่า “ให้ผู้พิพากษาฝ่ายตุลา

การมีอำนาจไปตรวจการคุมขังนักโทษในคุก และเรือนจำทั้งปวงได้” หรือมาตรา 5 ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าจะมีเหตุขัดข้องเกิดขึ้น ในการบังคับบัญชาการเรือนจำก็ดีถ้าเจ้าพนักงานเรือนจำ จะทำการแก่งแย่งอย่างให้เกิดขัดขวาง ต่อเจ้าพนักงานผู้รักษาห้องที่ ให้เสนาบดีกระทรวงนครบาล เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยสมุหเทศาภิบาลปรึกษาหารือกันคิดอ่านแก้ไข เสียให้เรียบร้อย” และทำเป็นข้อบังคับไว้ให้เป็นหลักราชการไว้ด้วยเหล่านี้ นับเป็นแนวปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักการประสานงานในหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมที่พึงประสงค์ในปัจจุบัน ทั้งยังนับเป็นการปฏิบัติ ที่สอดคล้องกับหลักการราชทัณฑ์ในระบบก้าวหน้าที่สนับสนุนให้ผู้พิพากษาเข้าเยี่ยมตรวจรายงานกิจการเรือนจำเป็นประจำ เช่น พระราชบัญญัติราชทัณฑ์แห่งรัฐวิคตอเรีย ประเทศออสเตรเลีย ภาค 25 มาตรา 218 – 221 ว่าด้วยการเยี่ยมเรือนจำโดยเจ้าหน้าที่กระทรวงยุติธรรม ซึ่งได้กำหนดระเบียบให้ผู้พิพากษาอย่างน้อย 1 นาย เข้าตรวจเรือนจำอย่างน้อยเดือนละครั้ง ทั้งให้ผู้พิพากษามีอำนาจรายงานกิจการต่างๆ ที่ได้ตรวจพบเห็นเสนอต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ภายในหกวันหลังจากการตรวจเรือนจำใน ในแต่ละคราวด้วย

ในประเทศไทยนั้น เมื่อศาลได้พิจารณาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกจำเลยแล้วเป็นการเสร็จขั้นตอน ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาทางศาล และจะเป็นหน้าที่ของราชทัณฑ์ที่เป็นหน่วยงานของฝ่ายบริหารในการที่จะจำคุกจำเลยตามคำพิพากษาของศาล ซึ่งการดำเนินการจำคุกจำเลยนี้ กรมราชทัณฑ์จะมีความรับผิดชอบเองทั้งสิ้น โดยศาลจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการดำเนินการต่างๆ ในกรมราชทัณฑ์

ความเป็นจริงแล้ว ศาลกับราชทัณฑ์มีความสัมพันธ์ในระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อยู่แล้ว ควรจะมีความใกล้ชิดและเชื่อมโยงกันมากกว่าการประสานงานกันระหว่างหน่วยราชการเช่นนี้ เพราะแต่เดิม ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปี พ.ศ. 2440 ได้โอนกองมหันตโทษ และกองลหุโทษ ในกรุงเทพฯ มาขึ้นอยู่ในกระทรวงยุติธรรม⁴⁹ ต่อมาได้โอนขึ้นกับกระทรวงนครบาล ในสมัยราชการพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้รวมคุกกองมหันตโทษ และคุกกองลหุโทษ กับเรือนจำขึ้นเป็นกรม เรียกว่ากรมราชทัณฑ์ ขึ้นอยู่กับกระทรวงนครบาล ในวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2465 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดำริว่า กรมราชทัณฑ์มีหน้าที่เกี่ยวกับการศาลยุติธรรม⁵⁰ จึงได้โอนกรมราชทัณฑ์ไปขึ้นกับกระทรวง

⁴⁹ วิวิทย์ จตุปรัสสุทธิ. (2538). *แผนกศึกษากรมราชทัณฑ์ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2536 - 2545)* “เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง หลักทัณฑ์วิทยา บรรยาย ณ สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการ, 2 พฤศจิกายน (อัครธานา). หน้า 4.

⁵⁰ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2529). *สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย*. หน้า 287.

ยุติธรรม จนกระทั่งถึงวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2469 ซึ่งอยู่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ยุบเลิกกรมราชทัณฑ์ โดยให้กองมหันตโทษ และกองลหุโทษ กับเรือนจำทั่วราชอาณาจักร สังกัดกระทรวงยุติธรรมต่อไป และให้มีการตั้งแผนกราชทัณฑ์ สังกัดกรมพลำกั๊ง ขึ้นในกระทรวงมหาดไทย⁵¹ จนต่อมา พ.ศ. 2476 จึงยกฐานะแผนกราชทัณฑ์ในกรมพลำกั๊ง เป็นกรมราชทัณฑ์จนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า มีการโอนงานราชทัณฑ์ไปมาระหว่างกระทรวงยุติธรรมและกระทรวงมหาดไทย จะเห็นได้ว่า มีการโอนงานราชทัณฑ์ไปมาระหว่างกระทรวงยุติธรรมและกระทรวงมหาดไทย ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของงานศาลและงานราชทัณฑ์ที่มีความเชื่อมโยงใกล้ชิดเป็นอย่างดี

นอกจากนี้ศาล และราชทัณฑ์มีความเกี่ยวข้องกันมานาน กล่าวคือในปี พ.ศ. 2443 (ร.ศ.119) กระทรวงมหาดไทยได้ออกกฎเสนาบดีที่ 2 แผนกปลกตลงวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2443 (ร.ศ.119) ความว่า เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมกับกระทรวงมหาดไทย ต่างเห็นพ้องกันว่า การคุมขังนักโทษตามหัวเมือง ย่อมเกี่ยวข้องกับศาลยุติธรรม เพราะเหตุว่านักโทษที่ต้องกักขังอยู่ในระหว่างไต่สวน และพิจารณาย่อมเกี่ยวข้องด้วยการพิจารณาคดี ที่จะให้เป็นไปตามกฎหมายลักษณะวิธีพิจารณา ส่วนนักโทษที่ได้มีคำพิพากษาแล้ว ก็คือผู้ที่ถูกลงโทษ ตามคำพิพากษาของศาล สมควรที่ผู้พิพากษาจะมีอำนาจ และหน้าที่ตรวจการคุมขังนักโทษ ในมณฑล หรือหัวเมืองที่อยู่ในอำนาจของศาลนั้น เองๆ อย่างต่ำไม่น้อยกว่าเดือนละ 2 ครั้ง เมื่อผู้พิพากษาไปตรวจเรือนจำแล้วเห็นว่าการคุมขังนักโทษคลาดเคลื่อนด้วยกฎหมาย ด้วยข้อบังคับหรือด้วยประการใดๆ ก็ให้มีอำนาจออกหมายสั่งตามอำนาจที่มีในศาลนั้นๆ และมีอำนาจที่จะแจ้งต่อผู้ว่าราชการเมือง ให้จัดการแก้ไขให้เป็นไปตามข้อบังคับทุกประการ โดยเหตุนี้ผู้พิพากษาศาลมณฑลและหัวเมือง จึงมีอำนาจตรวจการเรือนจำตามกฎเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม ตั้งแต่ พ.ศ. 2443 (ร.ศ. 119) เป็นต้นมา⁵²

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการสั่งย้ายกองมหันตโทษ และกองลหุโทษจากกระทรวงยุติธรรมไปสังกัดกระทรวงนครบาล แต่คงให้ฝ่ายตุลาการ มีอำนาจไปตรวจเรือนจำได้ตามระเบียบที่ใช้อยู่ เมื่อมีการตรวจพระราชบัญญัติประกาศตั้งกรมราชทัณฑ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริที่จะให้หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง มีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิดจึงได้ทรงให้บัญญัติไว้ในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติประกาศ ตั้งกรมราชทัณฑ์ว่า “ให้ผู้พิพากษาศาลมณฑลและหัวเมือง มีอำนาจไปตรวจการคุมขัง

⁵¹ วิวิทย์ จตุปาริสุทธิ. เล่มเดิม. หน้า 5.

⁵² ประเสริฐ เมฆมณี. เล่มเดิม. หน้า. 165.

นักโทษในคุกและเรือจำทิ้งปวงได้” นับเป็นการพัฒนาการที่สอดคล้องสมานฉันท์กับแนวทางการประสานงานในหน่วยงานระบบยุติธรรม (Integraed Criminal Justice system) ในปัจจุบันอย่างยิ่ง⁵³

ในปัจจุบัน แม้ศาลยังคงมีอำนาจในการไปตรวจเรือนจำได้ หากแต่ศาลก็ไม่ได้ใช้อำนาจนี้นัก โดยอาจจะเห็นว่ากลัวเป็นการก้าวล่วงงานซึ่งกันและกัน เมื่อพิจารณาข้อให้ลี้กแล้วจะเห็นว่างานศาล และงานราชทัณฑ์เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาด้วยกัน การประสานงานข้างต้นดังที่ ได้กล่าวมาแล้ว เป็นเพียงการประสานงานราชการในระหว่างหน่วยงานของรัฐด้วยกันเท่านั้น ทั้งๆ ที่ควรจะเป็นเรื่องที่ศาลและราชทัณฑ์ร่วมกันวางระบบในกระบวนการยุติธรรมในรายละเอียดเพิ่มขึ้น

อีกทั้งเมื่อพิจารณาด้วยบทกฎหมายแล้ว พบว่าไม่มีกฎหมายใดให้อำนาจศาลในอันที่จะไปเกี่ยวข้องในขั้นตอนการดำเนินงานของกรมราชทัณฑ์ แม้แต่ในเรื่องของการลดการลงโทษ การลงโทษจำคุกนั้นจะดำเนินการตามกำหนดระยะเวลาที่ศาลได้กำหนดเอาไว้ ซึ่งศาลจะลงโทษจำคุกจำเลยภายในระยะเวลาเท่าใดนั้น จะต้องพิจารณาจากกฎหมายที่มีลักษณะการกระทำผิดนั้นๆ ระบุไว้ นอกจากนี้จะพิจารณาด้วยบทกฎหมายแล้ว ศาลยังจะต้องดูลักษณะของความผิด ความร้ายแรง ในการกระทำความผิด ในบางคดีศาลอาจให้พนักงานคุมประพฤติของศาลสืบเสาะและพินิจจำเลย สถานภาพของครอบครัว ลักษณะอาชีพการงาน ที่อยู่อาศัย ประวัติการศึกษา ความผิดและโทษที่เคยได้กระทำลงไว้ก่อนแล้ว ฯลฯ ซึ่งศาลจะพิจารณาสิ่งต่างๆ เหล่านี้ประกอบการใช้ดุลพินิจในการกำหนดระยะเวลาจำคุกจำเลยด้วย การที่ศาลลงโทษจำคุกภายในระยะเวลาเท่าใดนั้น แสดงว่าศาลจะต้องมีความเชื่อมั่นว่าภายในระยะเวลานั้น จำเลยได้รับโทษอย่างเพียงพอแล้ว การที่กรมราชทัณฑ์กำหนดให้มีการลดวันต้องโทษแก่จำเลยซึ่งต้องขัง โดยให้จำเลยพ้นจากโทษที่ถูกจองจำเร็วกว่าที่ศาลกำหนดไว้ เมื่อพิจารณาแล้วทำให้การลงโทษผิดไปจากที่ศาลคาดหมายไว้ ถึงแม้ว่าการลดวันต้องโทษเป็นกระบวนการที่ดีที่ทำให้ผู้ต้องขังสามารถแก้ไขปรับปรุงตนเอง ในการเข้าสู่สังคมได้เร็วขึ้น และลดค่าใช้จ่าย หรือความแออัดในเรือนจำดีกว่าที่จะไม่มีการปลดปล่อยผู้ต้องขังออกมาจากเรือนจำก่อนกำหนดเลยก็ตาม ในส่วนนี้ศาลจะไม่มีโอกาสได้รับรู้ถึงผลการวินิจฉัยของการลดวันต้องโทษจึงควรให้ศาลรับรู้ในขั้นตอนการดำเนินงานบางส่วนเท่าที่ทำได้ ในฐานะที่ศาลเป็นผู้พิจารณาโทษของจำเลยผู้นั้นมาตั้งแต่ต้น และการปลดปล่อยนั้นทำขึ้นก่อนระยะเวลาที่ศาลกำหนดไว้สิ้นสุดลง เมื่อเป็นเช่นนี้ควรเพิ่มบทบาทของศาลในการลดวันต้องโทษเพื่อที่ศาลจะได้รับทราบถึงผลการวินิจฉัยของคนที่ได้คาดหวังไว้ในการวินิจฉัยลงโทษจำเลย

⁵³ แหล่งเดิม. หน้า 166.

นอกจากนั้น ขั้นตอนในการดำเนินกระบวนการพิจารณาวันต้องโทษนั้น ในฐานะที่เป็นกระบวนการในระบบงานยุติธรรมทางอาญา ควรจะเปิดให้มีการตรวจสอบ (Review) คุณพินิจไม่ว่าจะเป็นคุณพินิจของคณะกรรมการวินิจฉัยลดวันต้องลงโทษ หรือเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ผู้เสนอความเห็น ตามปกติขั้นตอนในการดำเนินงานของการลดวันต้องโทษในปัจจุบัน จะเป็นขั้นตอนของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารที่มีการตรวจสอบกันเองจากเจ้าหน้าที่ของเรือนจำเสนอผู้เรือนจำ และจากเรือนจำสู่กรมราชทัณฑ์ แต่ไม่มีกฎหมาย เปิดโอกาสให้มีการคุ้มครองผู้ต้องขังในอันที่จะมีสิทธิร้องขอให้มีการตรวจสอบความชอบธรรมในการทำความเห็น หรือการใช้คุณพินิจในการลดวันต้องโทษ แม้จะมีข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง กับข้อเสนอแนะในเรื่องที่เกี่ยวข้องของสหประชาชาติ บัญญัติไว้ในข้อ 36 (3) ว่า “ผู้ต้องขังทุกคนพึงได้รับอนุญาต ให้ยื่นคำร้องขอ หรือร้องทุกข์ไปยังผู้บริหารงานราชทัณฑ์ส่วนกลาง เจ้าหน้าที่ตุลาการหรือเจ้าหน้าที่อื่นที่เหมาะสมตามสายงาน โดยไม่ต้องมีการตรวจข้อความ แต่ควรให้ถูกต้องตามแบบที่กำหนด”⁵⁴ แต่ก็ไม่มีให้นำมาใช้เท่าที่ควร ดังนั้นหากมีการระบุในขั้นตอนของการลดวันต้องโทษให้นำเสนอกระบวนการลดวันต้องโทษในบางส่วนสู่ศาลได้ การลดวันต้องโทษของกรมราชทัณฑ์จะเป็นกระบวนการ ที่ไม่ถูกมองอย่างระแวงว่าขึ้นอยู่กับคุณพินิจของฝ่ายบริหารแต่เพียงฝ่ายเดียว และทำให้ข้อครหาในเรื่องการใช้คุณพินิจตามอำเภอใจหมดไปเพราะจะมีการตรวจสอบขั้นตอนการดำเนินงานจากองค์กรซึ่งมีความเป็นอิสระคือศาล ระบบการลดวันต้องโทษของประเทศไทย จะกระทำด้วยความรอบคอบและเป็นธรรม ทั้งยังสามารถสร้างความเชื่อมั่นได้มากยิ่งขึ้น

ดังนั้นในการเพิ่มบทบาทศาลในเรื่องการพิจารณาขั้นตอนการวินิจฉัยถึงคุณพินิจของฝ่ายบริหารในขั้นตอนการปฏิเสธไม่ให้การลดวันต้องโทษผู้ต้องขัง พิจารณาได้ว่าเมื่อศาลได้รับเอกสารจากคำร้องของผู้ต้องขัง และได้ข้อมูลจากกรมราชทัณฑ์ ศาลมีเวลาพอสมควรที่จะตรวจสอบข้อมูลและเอกสารเหล่านั้น เมื่อถึงวันนัดพิจารณาก็เป็นเพียงขั้นตอนการสอบถามข้อมูลที่ยังสงสัยจากทั้งสองฝ่ายไม่เรียกว่าเป็นการพิจารณา ไม่เคร่งครัดที่จะดำเนินการตามกระบวนการพิจารณาเรียกว่าเป็นการสอบถามซึ่งยังไม่ถึงกับการไต่สวนของศาล เมื่อพิจารณาเสร็จแล้วสามารถตัดสินได้เลย เพราะได้อ่านข้อมูลมาก่อนแล้วการซักถามก็เพื่อความกระจ่างในบางประเด็นสามารถดำเนินการเสร็จสิ้นภายในวันเดียว อีกทั้งควรกำหนดให้ศาลมีอำนาจระบุในคำพิพากษาบางเรื่องในกรณีที่ศาลสืบเสาะและพินิจจำเลยมาก่อนทำคำพิพากษาแล้ว เห็นว่าจำเลยไม่สมควรจำคุก หรือไม่สมควรที่จะถูกจำคุกในระยะเวลาที่นานเกินไปตามโทษที่กฎหมายกำหนด แต่ศาลไม่อาจที่จะรอการลงโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 เพราะจำเลยเคยถูกศาลพิพากษาให้จำคุกมาก่อน ศาลจึงจำต้องลงโทษจำคุกจำเลยอีกครั้ง ซึ่งจะเห็นได้ว่าศาลมีรายงานการสืบเสาะจำเลยของพนักงานคุม

⁵⁴ ประเสริฐ เมฆมณี. เล่มเดิม. หน้า 508.

ประพุดอยู่ ศาลจึงพอจะวินิจฉัยโดยดูจากสภาพที่ปรากฏจากรายงานการสืบเสาะจำเลยนี้ แต่กรณีนี้ควรนำมาใช้ในคดีที่จำเลยกระทำความผิดซ้ำไม่ร้ายแรง หรือมีเหตุอันน่าเห็นใจเท่านั้น ซึ่งเป็นคดีที่ศาลจะลงโทษจำคุกในระยะสั้น โดยรอกการลงโทษจำเลยไม่ได้

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

กระบวนการยุติธรรมนอกจากเป็นกลไกหลักในการบังคับใช้กฎหมายแล้ว ยังมีหน้าที่โดยตรงในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งการดำเนินการก็อย่างมีคุณภาพจำเป็นต้องเริ่มต้นจากการที่กระบวนการยุติธรรม ต้องไม่เป็นกระบวนการที่เข้าคุกคามหรือละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนเสียเองกระบวนการยุติธรรมทุกขั้นตอนต้องสามารถควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจได้ ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจรัฐ โดยมิชอบจากบุคคลในองค์กรและการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจนอกจากจะเป็นไปในรูปแบบการควบคุมตรวจสอบในหน่วยงานซึ่งเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่ต้องกระทำแล้ว ที่สำคัญก็จะต้องมีกฎหมายกำหนดกลไกควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจจากภายนอกด้วยเพื่อป้องกันความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม ในการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมิให้ถูกล่วงละเมิด โดยคำนึงถึงความสมดุลของหลักการควบคุมอาชญากรรม (Crime control) กับหลักนิติธรรม (Due process) อีกทั้งต้องมีความโปร่งใสในทุกขั้นตอนของการดำเนินการ เพราะความโปร่งใสที่ทุกคนสามารถมองเห็น รับรู้รับทราบทุกขั้นตอนของการดำเนินการ ย่อมเป็นมาตรการป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบที่ดีที่สุด กระบวนการยุติธรรมที่ดีจึงต้องมีระบบการดำเนินงานที่องค์การต่างๆ ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกันสามารถตรวจสอบการทำงานซึ่งกันและกัน (Check and Balance) โดยไม่มีองค์กรหนึ่งองค์กรใดมีอำนาจผูกขาดอันจะส่งผลให้การดำเนินคดีเป็นไปโดยมิชอบ ยิ่งไปกว่านั้นการบริหารงานขององค์กรในกระบวนการยุติธรรมทุกองค์กรต้องไม่เป็นระบบปิด แต่ต้องเป็นระบบที่เปิดรับการตรวจสอบ (Accountability) จากองค์กรภายนอกและสาธารณชน ซึ่งการตรวจสอบนั้นจะต้องคำนึงถึงความอิสระที่ต้องมิให้มีบุคคลหรือองค์กรใดจากภายนอกเข้าแทรกแซง หรือจากภายในด้วยกันเข้าครอบงำจนเกินสมควร จนทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมาได้ ด้วยความสำคัญของเรื่องนี้ กระบวนการยุติธรรมที่พึงประสงค์จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างคุณภาพให้เกิดระบบที่มีความโปร่งใส สามารถถูกตรวจสอบได้ และในขณะเดียวกันก็ต้องมีอิสระที่จะปฏิบัติหน้าที่ในการอำนวยความยุติธรรมอย่างมีคุณภาพด้วย เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีความสำคัญของกระบวนการยุติธรรม

เป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นองค์กรที่มีอำนาจในการบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement) ทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยในบ้านเมือง

จากการศึกษาพบว่าขั้นตอนในชั้นบังคับโทษของไทยผู้ที่มีหน้าที่ในการพิจารณาออกคำสั่งรวมทั้งอำนาจสั่งการเป็นอำนาจของหน่วยงานราชทัณฑ์ซึ่งเป็นอำนาจของฝ่ายบริหาร ทำให้เกิดข้อสงสัยในเรื่องอำนาจฝ่ายบริหาร ที่อาจขัดกับอำนาจตุลาการ ขาดการตรวจสอบด้วยการพิจารณาอย่างเปิดเผย อีกทั้งการที่เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ผู้มีอำนาจขอและออกคำสั่งมาตรการเกี่ยวกับตัวนักโทษเองเกี่ยวกับความประพฤติของนักโทษที่สมควรได้รับการลดโทษจำคุกได้อย่างดีแล้วก็ตาม แต่หากเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เป็นผู้ขอและออกคำสั่งมาตรการเกี่ยวกับตัวนักโทษเองอาจทำให้เกิดข้อสงสัยในเรื่องความโปร่งใสของการปฏิบัติหน้าที่แม้ในกรณีที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างสุจริต ส่งผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม การใช้อำนาจเพียงฝ่ายเดียวขาดการควบคุมจากหน่วยงานภายนอกที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งการลดวันต้องโทษจำคุก โดยหลักการพิจารณาของคณะกรรมการดังกล่าวจะใช้มติเสียงส่วนมาก คณะกรรมการดังกล่าวที่แต่งตั้งขึ้นมาจะเป็นผู้พิจารณาว่านักโทษคนใดสมควรที่จะได้รับการลดวันต้องโทษจำคุก แม้จะมีการพิจารณาหลายขั้นตอนแต่ก็เป็นการพิจารณาโดยอำนาจเด็ดขาดของฝ่ายบริหารโดยไม่มีกระบวนการพิจารณาตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งจากหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ไม่สอดคล้องกับหลักในการคุ้มครองสิทธิของนักโทษอย่างแท้จริง แม้ในกระบวนการยุติธรรมนั้นทุกขั้นตอนเราไม่อาจหลีกเลี่ยงการใช้ดุลพินิจของการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ แต่การใช้ดุลพินิจดังกล่าวของเจ้าหน้าที่นั้นต้องมีการควบคุมและมีกลไกในการตรวจสอบดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ได้ โดยถือเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแม้จะอยู่ในขั้นตอนของชั้นบังคับโทษ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบการลดวันต้องโทษที่ทำขึ้นโดยศาลบังคับโทษตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศสนั้นมีความสัมพันธ์ของการทำงานระหว่างศาล อัยการและเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายตลอดกระบวนการกล่าวคือ ตั้งแต่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น มีการสืบสวนสอบสวนหาตัวผู้กระทำความผิด การพิจารณาพิพากษาคดี และการบังคับคดีอาญากับผู้ต้องโทษจนกระทั่งพ้นโทษ การพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสไม่ได้พิจารณาแต่เฉพาะการกระทำความผิดเท่านั้น แต่ได้มีการศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้กระทำผิดอย่างละเอียดประกอบด้วยในระหว่างการพิจารณา ทำให้อัยการและศาลได้รายละเอียดเกี่ยวกับการกระทำความผิด และผู้กระทำความผิดอันเป็นประโยชน์ต่อการร้องขอให้ลดโทษและการพิจารณากำหนดโทษที่จะลงแก่จำเลย สอดคล้องกับการลงโทษตามทฤษฎีป้องกันสังคมใหม่ (La defense sociale sociale nouvelle /the new social defense) ของ Marc Ancel ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการฟื้นฟูแก้ไขให้ผู้กระทำผิดกลับคืนเข้าสู่สังคมหลังพ้นโทษ

สำหรับกระบวนการภายหลังที่ศาลมีคำพิพากษานั้นมีลักษณะคล้ายคลึงกับกระบวนการพิจารณาคดี กล่าวคือ ไม่ใช่กระบวนการที่เป็นเรื่องของหน่วยงานราชทัณฑ์แต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นกระบวนการที่อยู่ในการดูแลรับผิดชอบของศาลซึ่งเป็นผู้มีบทบาทหลักในการพิจารณาอนุมัติให้มีการลดวันต้องโทษ การพักการลงโทษ การจำคุกในระบบกึ่งเรือนจำ การควบคุมตัวโดยทางอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ส่วนพนักงานอัยการก็มีบทบาทในการร้องขอและให้ความยินยอมหรือคัดค้านการให้มีการใช้วิธีการดังกล่าว รวมทั้งอุทธรณ์คัดค้านคำวินิจฉัยของศาลด้วย เช่นเดียวกับชั้นพิจารณาคดี ดังได้กล่าวแล้วว่ากระบวนการบังคับโทษในประเทศฝรั่งเศสนั้น มีบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายฝ่ายรวมทั้งศาลซึ่งมีบทบาทหลักในกระบวนการดังกล่าว บทบาทของศาลฝรั่งเศสในกระบวนการลดวันต้องโทษจำคุกมีความสำคัญอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทย ที่กระบวนการลดวันต้องโทษจำคุกนั้นให้ดำเนินการโดยฝ่ายบริหาร ซึ่งระบบกฎหมายของฝรั่งเศสยังคงรูปแบบการอำนวยความสะดวกในชั้นบังคับโทษไว้ทำนองเดียวกับชั้นพิจารณาคดี ศาลและอัยการจึงมีบทบาทเชิงคู่ไปกับฝ่ายบริหารในการพิจารณาลดวันต้องโทษ สำหรับบทบาทของศาลและอัยการของไทยในการพิจารณาลดวันต้องโทษจำคุกในชั้นบังคับโทษนั้น ไม่มีอำนาจกระทำได้เลยเพราะขึ้นอยู่กับอำนาจของกรมราชทัณฑ์ซึ่งเป็นอำนาจฝ่ายบริหาร แม้อัยการจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับโดยการเป็นคณะกรรมการลดวันต้องโทษ ก็เป็นการเข้ามาในลักษณะรูปแบบตามขั้นตอนไม่ได้มีบทบาทในการคุ้มครองนักโทษอย่างแท้จริง แสดงให้เห็นว่ามาตรการในการลดวันต้องโทษจำคุกศาลและอัยการไทยไม่ได้อำนวยความสะดวกในชั้นบังคับโทษ

5.2 ข้อเสนอแนะ

ปัญหาที่มักจะเกิดขึ้นสำหรับประเทศไทยก็คือ กฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันมักไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างจริงจังในเกือบทุกองค์กร ทั้งนี้ส่วนใหญ่เน้นรูปแบบ (Formality) มากกว่ามุ่งเนื้อหา (Content/Substance) ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนจึงทำให้องค์กรต่างๆ ที่มีความศรัทธาในกระบวนการยุติธรรมในชั้นบังคับโทษในส่วนของฝ่ายบริหารเป็นไปในทางไม่ค่อยดีนัก ในด้านของความโปร่งใส หรือการเข้าถึงของประชาชนในขั้นตอนนี้แทบจะไม่มีบทบาทเลย เพื่อให้การดำเนินงานลดวันต้องโทษจำคุกมีประสิทธิภาพ และมีความเหมาะสมต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังให้กลับตัวเป็นคนดี ทั้งยังลดปัญหาจำนวนผู้ต้องขังล้นเรือนจำให้ลดน้อยลงโดยผ่านหน่วยงานราชทัณฑ์ แต่การแก้ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำต้องคำนึงถึงเป้าประสงค์หลักสำคัญที่บางครั้งอาจลืมไปว่าการกลับเข้าสู่สังคมนั้นต้องเป็นผู้ได้รับการแก้ไขฟื้นฟูอย่างดีแล้ว โดยคาดหวังว่าเมื่อผู้ต้องขังออกไปสู่สังคมแล้วจะอยู่ร่วมกับสังคมได้โดยไม่กระทำผิดซ้ำอีก ความสัมฤทธิ์ผลของการลงโทษอาจไม่บรรลุผลถ้ากระบวนการลดจำนวนนักโทษ โดยมาตรการต่างๆ ยังเป็นกลไกที่

ขาดความเชื่อมโยง และการตรวจสอบถ่วงดุลในชั้นบังคับโทษ ให้มีความคุ้มครองสิทธิของนักโทษ เหมือนอย่างในกระบวนการกำหนดโทษที่จะลงกับจำเลยในตอนพิจารณาพิพากษาคดีในระบบการ ดำเนินคดีอาญา ดังนั้นการปล่อยนักโทษที่ไม่สมควรที่จะได้รับการปล่อยตัวไป และท้ายที่สุด ผลกระทบก็จะกลับมาทำร้ายสังคมอีกไม่มีวันจบสิ้น ดังนั้นผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวทางแก้ไข ดังนี้

การลดวันต้องโทษจำคุกในประเทศไทยจึงควรเพิ่มบทบาทของศาลในฐานะที่เป็น องค์กรือสระและอัยการผู้รักษาประ โยชน์และดูแลเสรีภาพของประชาชนให้เข้ามามีบทบาท ในขั้นตอนการดำเนินการเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังตามหลักกระบวนการนิติธรรมและ สามารถตรวจสอบดุลพินิจของฝ่ายบริหารได้จะทำให้ลดข้อครหาและข้อวิจารณ์ต่างๆ ลงไป การลด วันต้องโทษจำคุกในประเทศไทยจะก่อให้เกิดความชัดเจนน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น โดยควรเพิ่มบทบาทศาล และอัยการดังนี้

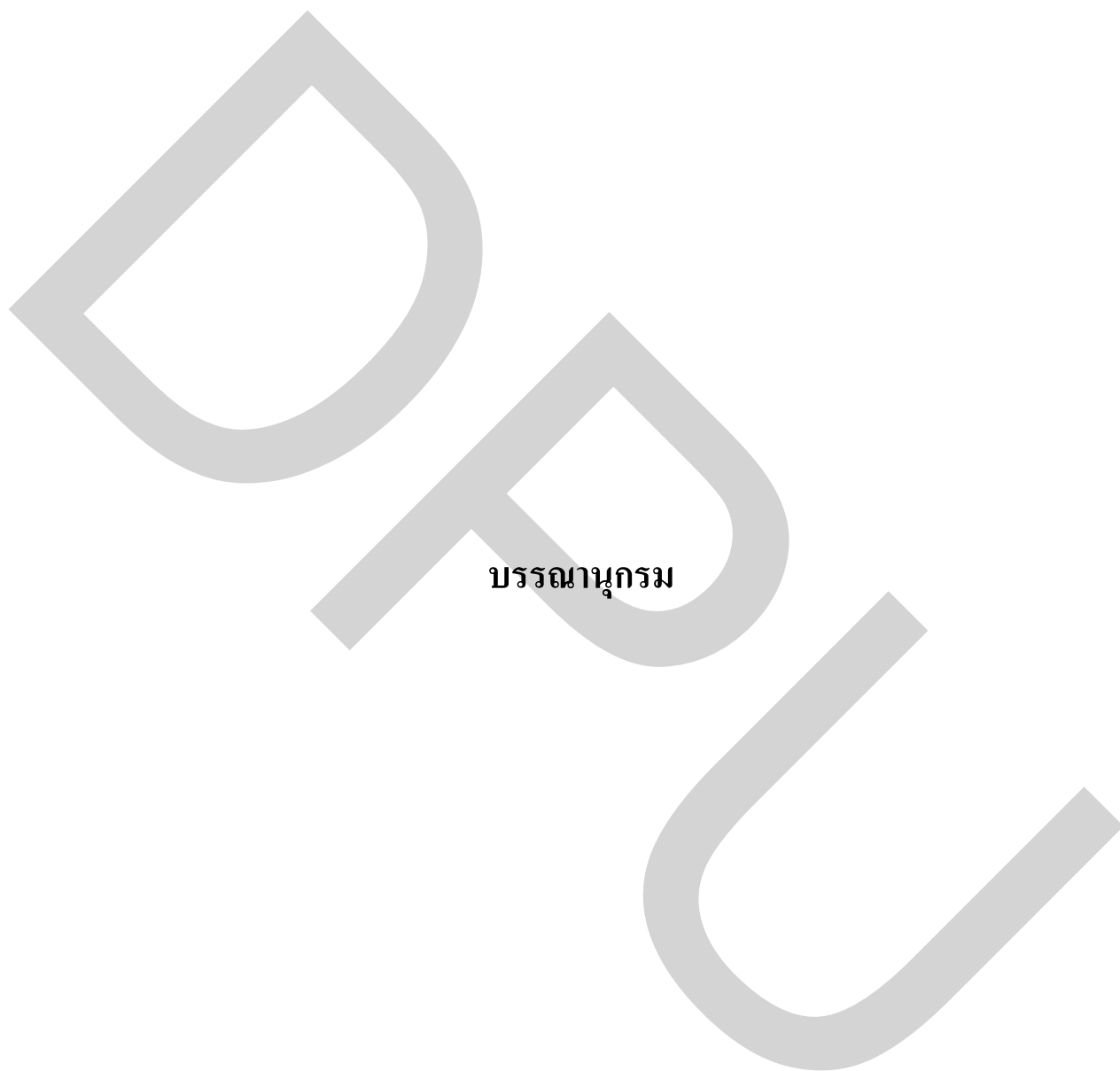
1. เนื่องจากการลดวันต้องโทษจำคุกคำนึงถึงแต่ผู้ได้รับโทษจำคุกระยะยาวและมีความ ประพฤติดีในขณะที่อยู่เรือนจำ จึงจะได้รับการพิจารณาให้การลดวันต้องโทษจำคุก ควรมีกฎหมาย ระบุอำนาจศาลในการกำหนดในคำพิพากษาอนุญาตให้การลดวันต้องโทษจำคุกแก่จำเลยในคดี ที่ศาลเห็นสมควร จำเลยถูกจำคุกในระยะสั้น โดยมีข้อจำกัดที่ไม่อาจรอการลงโทษให้ได้ ซึ่งการ ปล่อยตัวโดยมีการคุมประพฤติจะมีความเหมาะสมมากในสภาพปัจจุบัน และเป็นการแบ่งเบาภาระ ของกรมราชทัณฑ์ในการพิจารณาให้ลดวันลงต้องโทษจำคุกแก่ผู้ต้องขังส่วนหนึ่ง อีกทั้งยังแก้ไข จุดอ่อนของระบบการลดวันต้องโทษจำคุกของไทยให้ครอบคลุมไปถึงการลดวันต้องโทษจำคุก ในระยะสั้นด้วย

2. ในขั้นตอนการพิจารณาคัดเลือกผู้ต้องขังเพื่อการลดวันต้องโทษจำคุกนั้น การพิจารณาและคำวินิจฉัยของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์หรือคณะกรรมการพิจารณาลดวันต้องโทษจำคุก ไม่มีบทบาทยุติคุ้มครองผู้ต้องขังเกี่ยวกับกระบวนการนิติธรรม ทำให้ระบบการลดวันต้องโทษ จำคุกถูกมองว่าเป็นการใช้ดุลพินิจตามอำเภอใจ ไม่แน่นอน ขาดความน่าเชื่อถือ ควรมีกฎหมายระบุ ให้ผู้ต้องขังมีสิทธินำพยานหลักฐานในเรื่องความประพฤติ และความเหมาะสมที่จะได้รับอนุญาต ให้ลดวันต้องโทษจำคุกมาแสดง เพื่อสร้างความหนักแน่นเพียงพอในการที่จะได้รับอนุญาตให้ ลดวันต้องโทษจำคุกนอกจากนั้นคำวินิจฉัยของคณะกรรมการผู้พิจารณานี้ต้องทำเป็นลายลักษณ์ อักษรมีเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย และให้เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ชี้แจงหรืออธิบายผลของคำวินิจฉัย ให้แก่ผู้ต้องขังทราบ และหากผู้ต้องขังไม่พอใจคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ก็สามารถยื่นคำร้องต่อ ศาลตรวจสอบดุลพินิจและเหตุผลแห่งคำวินิจฉัยได้ และถ้านักโทษไม่พอใจในคำตัดสินก็ควรให้อัยการสามารถอุทธรณ์คัดค้านคำวินิจฉัยของศาลด้วย

3. ส่วนขั้นตอนการพิจารณายกเลิกการลดวันต้องโทษจำคุกนั้น เป็นขั้นตอนในการตัดเสรีภาพของผู้ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกให้กลับมาถูกจองจำในเรือนจำอีกครั้งหนึ่ง ควรจะได้รับการปกป้องคุ้มครองอย่างเต็มที่จากกฎหมายและกระบวนการพิจารณาควรมีหลักกระบวนการนิติธรรมเข้ามาคุ้มครองด้วย โดยปกติแล้วการยกเลิกการลดวันต้องโทษจำคุกนี้จะทำเป็นรายงานเสนอความเห็นตามลำดับชั้นผู้บังคับบัญชา การกำหนดให้ผู้ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกมีสิทธินำพยานหลักฐานมาโต้แย้งคัดค้านในชั้นพิจารณาความเห็นโดยกำหนดกระบวนการพิจารณาอย่างแน่ชัด และค้นหาข้อมูลในการกระทำความผิดของผู้ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกให้แน่นอนนั้น จะเป็นการเพิ่มภาระแก่เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ซึ่งมีงานมากอยู่แล้ว จึงควรให้กฎหมายเพิ่มบทบาทศาลในขั้นตอนนี้โดยให้ศาลสามารถเข้าไปตรวจสอบความชอบธรรมในการใช้ดุลพินิจของฝ่ายบริหาร และระบุให้ผู้ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกที่ถูกกรมราชทัณฑ์พิจารณายกเลิกการลดวันต้องโทษจำคุกแล้วสามารถยื่นคำร้องต่อศาลโดยระบุข้อโต้แย้งคำวินิจฉัยนั้นและยื่นข้อมูลเอกสารต่างๆ ประกอบการพิจารณาของศาลเพื่อศาลจะได้ตรวจสอบคำวินิจฉัยนั้นได้

4. ควรมีกฎหมายระบุขั้นตอนในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลโดยกำหนดให้ศาลสามารถสอบถามข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์และผู้ต้องขังแล้วทำคำวินิจฉัยภายในวันเดียวกันนั้น โดยไม่จำเป็นต้องมีกระบวนการพิจารณาอย่างคดีอาญาเพราะจะทำให้ล่าช้าเกินความจำเป็น กฎเกณฑ์ในการรับฟังพยานหลักฐานไม่จำเป็นต้องเคร่งครัดมีอำนาจพิจารณาและรับฟังพยานหลักฐานได้อย่างกว้างขวางเพราะหากเข้มงวดเกินไปจะทำให้ผู้ต้องขังเสียประโยชน์มาก

เมื่อมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและระบบการลดวันต้องโทษจำคุกของประเทศไทยดังกล่าวแล้ว จะทำให้ศาล อัยการ และกรมราชทัณฑ์มีการประสานงานร่วมมือกันในการช่วยพัฒนาระบบการลดวันต้องโทษจำคุก ให้มีความโปร่งใสมากขึ้น และเป็นการตรวจสอบดุลพินิจของฝ่ายบริหารอีกทั้งทำให้บุคคลภายนอกรับรู้การลดวันต้องโทษจำคุกโดยผ่านกระบวนการศาล

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- กรมราชทัณฑ์. (2541). *สารานุกรมงานราชทัณฑ์นานาชาติ* (ลิขสิทธิ์ของมูลนิธิพิบูลย์สงเคราะห์). กรุงเทพฯ: กรมราชทัณฑ์.
- คณิต ฒ นคร. (2555). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- _____. (ม.ป.ป.). *ความเป็นประชาธิปไตยในกระบวนการยุติธรรม รวบรวมบทความด้านวิชาการของศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฒ นคร อัยการสูงสุด*. กรุงเทพฯ: พิมพ์อักษร.
- ณรงค์ ใจหาญ. (2549). *รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัย เรื่อง ศึกษาความเป็นไปได้ในการกำหนดชั้นโทษและการนำไปปรับใช้ในประมวลกฎหมายอาญา*. กรุงเทพฯ: สำนักกิจการยุติธรรม.
- ธานี วรภัทร์. (2553.). *กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- นัทธี จิตสว่าง. (ม.ป.ป.). *หลักทฤษฎีบทอาญา: หลักการวิเคราะห์ระบบงานราชทัณฑ์*. กรุงเทพฯ: กรมราชทัณฑ์.
- บรรยง มกรภิรมย์. (2492). *คำอธิบายพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ. ศ. 2479*. พระนคร: นิติเวชช์.
- ประดิษฐ์ พานิชการ. (2519). *ประวัติกรมราชทัณฑ์แห่งประเทศไทย และการปรับปรุงกิจการราชทัณฑ์ในปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย
- ประเสริฐ เมฆมณี. (2523). *หลักทฤษฎีบทอาญา*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ. (กรกฎาคม 2551). *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาระบบการตรวจสอบถ่วงดุลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. กรุงเทพฯ: สำนักกิจการยุติธรรม.
- แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (2543). *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- สำนักทัณฑ์ปฏิบัติ. (2554). *คู่มือการปฏิบัติงานด้านทัณฑ์ปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม กรมราชทัณฑ์.
- หยุด แสงอุทัย. (2520). *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- อุททิศ แสนโกสิก. (2525). *กฎหมายอาญาภาค 1*.
- อุทัย อาทิวา. (2554). *รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส*. กรุงเทพฯ: วี. จี. พรินติ้ง.

บทความ

- จรัญ ภัคดีชนากุล. (2539). “ข้อพิจารณาเบื้องต้นในการใช้ดุลพินิจของศาล.” *รพี*, 39.
- ชาญเชาวน์ ไชยนุกิจ. (ม. ป. ป.). “สิทธิมนุษยชนกับกระบวนการยุติธรรม.” *บทบัญญัติ*, 55 (4).
หน้า 167-176.
- เชื้อ พัฒนเจริญ, นายแพทย์. (2525, มกราคม- กุมภาพันธ์). “การประสานงาน: กระบวนการยุติธรรม
ที่มีผลทางปฏิบัติ.” *วารสารราชทัณฑ์*, 30.
- นัทธี จิตสว่าง. (มกราคม – กุมภาพันธ์ 2524). “แนวความคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำ
ผิดโดยไม่ใช่เรือนจำ.” *วารสารราชทัณฑ์*, 29 (9).
- ปกป้อง ศรีสนิท. (มิถุนายน 2550). “การปรับใช้โทษให้เหมาะสมกับนักโทษแต่ละคน.” *บท
บัญญัติ*, 63 (2). หน้า 49.
- ประเสริฐ จันทรวท. (2515). “วิธีการหลีกเลี่ยงการลงโทษจำคุกในระยะสั้น.” *วารสารนิติศาสตร์ 4
(1)*. หน้า 129.
- สรรเสริญ ไกรจิตติ. (2523) “ดุลพินิจในการกำหนดโทษ.” *คูลพาห*, 27 (1). หน้า 31.
- สุรศักดิ์ สีขสิทธิ์วัฒนกุล. (ตุลาคม – ธันวาคม 2539). “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย:
ปัญหาและข้อเสนอแนะบางประการ.” *คูลพาห*, 43 (4). หน้า 5-7.
- อากา อมรบุตร. (มีนาคม – เมษายน 2514). “การราชทัณฑ์ในอดีต.” *วารสารราชทัณฑ์*, 19 (2).

วิทยานิพนธ์

- ธานี วรภัทร์. (2551). *กฎหมายบังคับโทษในประเทศไทย: การบังคับโทษจำคุก (วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ธีรรัตน์ สัมมนา. (2546). *กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษ: ศึกษากรณีการลดวันต้องโทษจำคุก
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ปรีชา ขำเพชร. (2546). *ดุลพินิจของศาลในการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษ: ศึกษาแนวคำ
พิพากษาของศาลฎีกา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรชิตา เอี่ยมศิลา. (2547). *ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำผิดเพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญา
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

- พิชญ์ ลีอานิจกิจ (2551). *บทบาทต่อการใช้อุคพิณิจของศาลในการกำหนดโทษ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ภราดร ภคพัฒน์ (2531). *การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการลงโทษ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เศรษฐชัย อันสมศรี. (2547). *อุคพิณิจในการกำหนดโทษจำคุก* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เอกสารอื่นๆ

- กรมคุมประพฤติ. (2544). *คู่มือการปฏิบัติงานการสืบเสาะและพิณิจ*.
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2529). *สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย*. พระนคร สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- จิตติ ดิงศักดิ์. (2523). *เอกสารประกอบการบรรยาย วิชาการฐานกฎหมายอาญา*. กรุงเทพฯ.
- เดช เอกต์. อาชญวิทยา. (2478). *คำสอนชั้นปริญญาโททางนิติศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บุญเรือง นาकिनพคุณ บุญธรรม ศรีฤทธิ และสำราญ เกตวรรัตน์. (2478). *ประชุมกฎหมายประจำศก. เล่ม 18 พระนคร: เติลเมล์*.
- พิศุทธิ จุริเกษ, เนตร จันทรรัสมิ และอนุรักษ์ อัดตนนท์. (2522). *นโยบายการลดวันต้องโทษจำคุกของกรมราชทัณฑ์: ศึกษาเฉพาะกรณีที่ใช้ปฏิบัติในเรือนจำกลางบางขวางและทัณทสถานหญิง*. รายงาน การศึกษาวิชา P. A. Workshop แผนกรัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิวิทย์ จตุปาริสุทธิ. (2538). *แผนทิศทางการราชทัณฑ์ในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2536 - 2545)* “เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง หลักทัณทวิทยา บรรยาย ณ สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการ, 2 พฤศจิกายน (อัดสำเนา). หน้า 4.
- วิวิทย์ จตุปาริสุทธิ. (2536-2545). *แผนกทิศทางการราชทัณฑ์ในทศวรรษหน้า*.

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

Code de procedure pénale, Edition (2010) 45e edition, DALLOZ.

Jerome Michael and Horbert Wechler. (1940). *Criminal Law and Its Administration*.

Immanuel Kant. (1972). “*Justice and Punishment*” in *philosophical Perspectives on Punishment*.

Jerome Michael and Horbert Wechler. (1940). *Criminal Law and Its Administration*.

Immanuel Kant. (1961). “The Right of Punishing and of Pardoning.” in *Freedom and Responsibility ed.*

J. D. Mabbott. (1972). “Punishment as a Corollary of Rule-Breaking.” in *Contemporary Punishment: Views, Explanations and justification eds.*

Raymond Saleilles. (1968). *The Individualization of Punishment*. Publication No. 15:
Patterson Smith

Reprint Series in Criminology. Law Enforcement and Social Problems.

Preliminary draft of the Swiss penal code (Wording of 1903, art. 22). See the work, previously cited, of Holtzendorff, “Das Verbrechen des Mordes und die.

Todesstrafe.” Stephen Livingstone & tim Owen. (1993). *Prison Law*. Clarendon Press. Oxford.

Walter Cairns and Robert Mekeon. (1995). *Introduction to French Law*. Cavendish, Pub LTd.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

ประวัติการศึกษา

ประวัติการทำงาน

นางสาวดาริน ทูเรียนงาม

นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีการศึกษา 2546

เนติบัณฑิตไทย สมัยที่ 62

นิติกร สำนักงานอัยการภาค 1